

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

Qvaest. XLVI. De passione Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

Responsio.

videtur ad ea verba proferenda, quasi dolens, quod...

D. Thom. Hieronym. Damasc.

QVÆSTIO XLVI.

De passione Christi, in duodecim articulos diuisa. De qua Doctores in 3. d. 15. vsque ad d. 20.

Consequenter considerandum est de his, quae pertinent ad exitum Christi de mundo. Et primo de passione eius...

Circa passionem occurrunt triplex consideratio: prima de ipsa passione: secunda de causa efficiente passionis: tertia de fructu passionis

Circa primum queruntur duodecim.

- Primo, vtrum necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum. Secundo, vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanae. Tertio, vtrum ille modus fuerit conuenientior. Quarto, vtrum fuerit conueniens, quod in cruce pateretur. Quinto, de generalitate passionis eius. Sexto, vtrum dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus. Septimo, vtrum tota anima eius pateretur. Octauo, vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis. Nono, de tempore passionis. Decimo, de loco. Undecimo, vtrum conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi. Duodecimo, vtrum passio ipsius Christi sit diuinitati attribuentia.

Quoniam praecipua mysteria à Christo in vltima aena peracta, in sequenti tomo in materia de Eucharistia explicanda sunt, ideo eis praetermissis incipit D. Thom. agere de passione. In quo tractatu multa repetit, quae de Incarnatione, & actionibus Christi in genere dicta sunt, & ideo vt breuitati consulamus, ea semper omittimus, & loca designabimus, in quibus in priori tomo tractata fuerint.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

Primum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum enim genus liberari non poterat, nisi à Deo: secundum illud Isai. 45. Nihil enim ego Dominus, & non est vltra Deus absq. me? Deus inustus, & saluans non est praeter me. In Deum autem non cadit aliqua necessitas: quia hoc repugnet omnipotentis ipsius. Ergo non fuit necessarium Christum pati.

246. 2. dist. 10. ar. 19. 3. & art. 4. q. 1. & op. 2. cap. 7.

2. Praeterea, Necessarium voluntario opponitur. Sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isai. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, non ergo necessarium fuit eum pati.

3. Praeterea, sicut in Psal. 24. dicitur: Vniuersa via Domini misericordia, & veritas. Sed non videtur necessarium, quod pateretur ex parte misericordiae diuinae: quae sicut gra-

ti doni tribuit, ita videtur, quod gratis debita relaxet absque satisfactione, neque etiam ex parte diuinae iustitiae, secundum quam homo aeternam damnationem meruerat. Ergo videtur, non fuisse necessarium, quod Christus pro liberatione hominum pateretur.

4. Praeterea, Angelica natura est excellentior, quam humana, vt patet per Dionys. 4. capite de di. no. Sed pro reparatione angelicae naturae, quae peccauerat, Christus non est passus. Ergo videtur, quo nec etiam fuerit necessarium eum pati pro salute humani generis.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: sic oportet exaltari Filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur, ergo videtur, quod Christum oportuerit pati.

Respondeo dicendum, quod (sicut Philosophus docet in quinto Metaph.) necessarium multipl. citet dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere: & sic manifestum est, quod non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte Dei, neque ex parte hominis. Alio modo dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori. Quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis: vt pote cum aliquis non potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si vero illud exterius, quod necessitatem inducit, sit finis, dicitur aliquid necessarium ex suppositione finis, quando scilicet finis aliquis, aut nullo modo potest esse conuenienter, nisi tali fine praesupposito. Non ergo fuit necessarium Christum pati necessitate coactionis, neque ex parte Dei, qui Christum diffiniuit pati, neque etiam ex parte ipsius Christi, qui voluntario passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis: qui quidem potest tripliciter intelligi. Primo quidem ex parte nostra, qui per eius passionem liberati sumus: secundum illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Secundo, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet, quod dicitur Luc. vii. Nonne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. Tertio ex parte Dei, cuius definitionem circa passionem Christi praenuntiata in scripturis, & praefigurata in obseruantia veteris Testamenti oportebat impleri. Et hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit. Et Luc. vltimo. Haec sunt verba, quae locutus sum ad vos, cum adhuc esset in vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis.

cap. 4. non remota à princ.

lib. 5. text. 6. tom. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte Dei.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

Ad tertium dicendum, quod hominem liberare per passionem Christi, conueniens fuit, & misericordia, & iustitia eius. Iustitia quidem: quia per passionem suam Christus satisfecit pro peccato humani generis: & ita homo per iustitiam Christi liberatus est. Misericordia vero, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanae naturae (vt supra habitum est) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et hoc fuit abundantioris misericordiae, quam si peccata absque satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephe. 2. Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem, qui dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuincit nos in Christo.

q. 1. art. 2.

Ad quartum dicendum, quod peccatum Angeli non fuit remediabile, sicut peccatum hominis, vt ex supra dictis in prima parte patet.

COM -

COMMENTARIUS.

Textus D. Thomae est perspicuus, si aduertamus, eum non loqui, de necessitate simpliciter, neq; id melius esse, vel ex suppositione, sed abstracte, ac praecise, nam in sequentibus explicat modum huius necessitatis. Tres vero quaestiones hic attigit D. Tho. Prima, an Christus libere, vel necessario sese morti obtulerit, quam priori tomo disput. 37. late disputauimus. Secunda an eius passio fuerit necessaria ad reparationem generis humani. Tertia, in sol. ad 3. cur Deus hominem lapsum reparauerit, & non Angelum, quas eodem tomo disputat. 4. sect. 1. & 2. & 4. tractauimus, ubi etiam diximus, cur magis dicatur nos redemisse Christus per passionem, & mortem, quam per alia opera vitae suae.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humane quam per passionem Christi.

247. dist. 20. ar. 4. q. 1. & 0. p. 1. c. 17.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit possibilis alius modus liberationis humane, quam per passionem Christi. Dicit enim Dominus Ioann. 12. Nisi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum afferit, ubi dicit Augustinus quod seipsum granum dicebat. Nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostrae liberationis non fecisset.

Tract. 15. in Ioan. circa med. 10. 9.

Can. 31. in Mat. no multas tua. Loquitur aut ibi de calice passionis, ergo passio Christi praeferre non poterat. Vnde & Hilarius dicit: ideo calix transire non potest, nisi illum bibat, quia reparari, nisi ex eius passione, non possumus.

2. Praeterea, Matth. 26. Dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur aut ibi de calice passionis, ergo passio Christi praefere non poterat. Vnde & Hilarius dicit: ideo calix transire non potest, nisi illum bibat, quia reparari, nisi ex eius passione, non possumus.

3. Praeterea, iustitia Dei exigebat, vt homo à peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciendo. Sed Christus suam iustitiam non potest praefere: dicitur enim 2. ad Tim. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Scipsum autem negaret, si iustitiam suam negaret, cum ipse sit iustitia, ergo videtur, quod non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quam per passionem Christi.

4. Praeterea, Fidei non potest subesse falsum. Sed antiqui Patres crediderunt Christum passurum, ergo videtur, quod non potuerit esse, quin Christum pateretur.

lib. 13. c. 10. circa princ. tom 3.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 13. de Trin. Istum modum, quo nos per mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignaretur, asserimus bonum, & diuina congruum dignitati, verum etiam ostendimus, non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta aequaliter subiacent.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest dici possibile, vel impossibile dupliciter. Vno modo simpliciter, & absolute, alio modo ex suppositione. Simpliciter igitur absolute loquendo, possibile fuit Deo alio modo hominem liberare, quam per passionem Christi: quia non est impossibile apud Deum omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta, fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei praesentiam falli, & eius voluntatem, seu dispositionem cassari, supposita praesentia, & praedestinatione Dei de passione Christi, non erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo, quam per eius passionem liberare. Et est eadem ratio de omnibus his, quae sunt praesentia, & praedestinatione à Deo, vt in prima parte habitum est.

Part. 1. q. 13. art. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus ibi loquitur supposita praesentia, & praedestinatione Dei secundum quam erat ordinatum, vt fructus humane salutis non fe-

A queretur, nisi Christo patiente. Et similiter intelligendum est, quod secundo obicitur. Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, scilicet propter hoc, quod tu ita disposuisti, vnde subdit: Fiat voluntas tua.

Ad tertium dicendum, quod haec etiam iniustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato, nam si voluisset absque omni satisfactione hominem à peccato liberare, contra iniustitiam non fecisset. Cuius enim Iudex non potest salua iniustitia culpam sine poena dimittere, qui habet punire culpam in alium commissam: puta, vel in alium hominem, vel in totam rempublicam, siue in superiorem principem. Sed Deus non habet aliquem

B superiorem, sed ipse est supremum, & commune bonum totius vniuersi. Et ideo si dimittat peccatum, quod habet rationem culpa ex eo, quod contra ipsum committitur, nulli facit iniuriam: sicut quicumque homo remittit offensam in se commissam absque satisfactione, misericorditer, & non iniuste agit. Et ideo Dauid miser cordiam petens, dicebat: Tibi soli peccavi: quasi dicat, potest sine iniustitia mihi dimittere.

Ad quartum dicendum, quod fides humana, & etiam Scripturae Diuinae, quibus fides instruitur, inniuntur praesentiae, & praedestinationi Diuinae. Et ideo eadem ratio est de necessitate, quae prouenit ex suppositione eorum, & de necessitate, quae prouenit ex praesentia, & voluntate Diuina.

C Huic articulo nihil addendum occurrit, sed videnda sunt dicta in citatis locis.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus conuenientior ad liberationem humani generis, quam per passionem Christi.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod alius modus conuenientior fuisset liberationis humane, quam per passionem Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vt pote à Deo mota, & regulata. Sed natura non facit per duo, quod per vnum potest facere. Cur ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniens fuisse, quod ad liberationem humani generis Christi passio adderetur.

248. dist. 18. ar. 3. dist. 20. ar. 4. q. 1. & quod 2. ar. 2.

2. Praeterea, ea, quae fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quam ea, quae fiunt per violentiam: quia violentia est quaedam excessio, seu casus ab eo, quod est secundum naturam: vt dicitur in libr. 2. de celo. Sed passio Christi mortem violentam induxit, ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturam alii morte moriendo, hominem liberaret, quam quod pateretur.

Ex lib. 2. tex. 18. tom. 2.

3. Praeterea conuenientissimum videtur, quod ille, qui violenter, & iniuste detinet aliquid, per superioris potentiam spoliatur, vnde Isai. 52. dicitur: Gratis venundati estis, & si ne argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in hominem habebat, quem per fraudem deceperat, & per quandam violentiam seruivituti subiectum detinebat. Ergo videtur conuenientissimum fuisse, quod Christus diabolum per solam potentiam spoliaret, absque sua passione.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 13. de Trin. Sananda nostra miseria conuenientior modus alius non fuit, quam per Christi passionem.

lib. 13. c. 10. paulo post princ. tom. 3.

Respondeo dicendum, quod tanto aliquis modus conuenientior est ad assequendum finem, quanto per ipsum plura concurrunt, quae sunt experientia fini. Per hoc autem, quod homo per Christi passionem est liberatus, multa concurrerunt ad salutem hominis pertinentia praeter liberationem à peccato. Primo enim per hoc homo cognoscit, quantum Deus hominem diligit, & per hoc prouocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humane salutis consistit

que est in eo ligno, quod transfuer sum desuper figuratur, hoc ad bona opera pertinet: quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno vsq; ad terram conspicuum est, ibi enim quodammodo statum, id est, persistitur & perseveratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, qua ab illa, qua transfuer sum figuratur, sursum versus relinquitur, hoc est, ad caput crucifixi: quia bene sperantium superna expectatio est. Iam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, unde totum illud exurgit, profunditatem significat gratiæ & gratiæ. Et sicut August. super Ioan. dicit: Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Septima ratio est, quia hoc genus mortis plurimum sibi quibus respondet. Vt enim August. dicit in sermone de passione, de diluio aquarum humanum genus arca lignea liberatur. De Ægypto Dei populo recedente, Moyses mare virga diuisit, & Pharaonem prostrauit, & populum Dei redemit. Idem Moyses lignum in aquam misit, & amarum aquam in dulcedinem commutauit. Ex lignea virga de spiritali petra salutaris unde profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur: & lex Dei, arca Testamenti creditur lignea, vt his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus veniatur.

Tract. 119. in Ioan. parum à prin. 109.

li. 3. orih. fid. e. 26. non longo à fine.

Ad primum ergo dicendum, quod altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur, erat factum de ligno, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc veritas respondet figura. Non autem oportet, quod quantum ad omnia: quia iam non esset similitudo, sed veritas, vt Damas. dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chrys. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, necq; scelus est, vt Isaias: vt corpus integrum, & indiuisibile morti seruet, & non fiat occasio volentibus Ecclesiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocausto Christi, ignis charitatis.

Ad secundum dicendum, quod Christus detestabiles passiones assumere reuicit, qua pertinebant ad defectum scientiæ, vt gratiæ, aut etiam virtutis. Non autem illas, que pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quoniam, vt dicitur Hebræorum 12. sustinuit crucem, confusione contempta.

lib. 14. e. 3. § 4. tom. 6.

Ad tertium dicendum, quod (sicut Augustin. dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per consequens morti, & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati: & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum: dicens secunde ad Corinth. 5. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter penam peccati. Nec ideo maior inuidia est: quia dixit, Maledictus est à Deo: nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam suscipiendam, atq; tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuum esse pro nobis. Vnde ad Galat. 3. dicitur: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

COMMENTARIVS.

Passio Christi in cruce multo mortis conuenientissima.

Quoniam de materia huius art. integram disputationem instituturi sumus, nunc circa textum D. Thom. solum annotabimus, ex septem rationibus, quibus probat fuisse conueniens Christum in Cruce pati, non omnes, ac singulas per se sumptas fuisse conueniens aliquid, quod in eo mortis genere reperitur, & consequenter omnes simul sumptæ recte concludunt illud mortis genus ad reparationem, & exemplum nostrum fuisse conuenientissimum. Itaq; prima ratio D. Thom. probat decuisse Christum sustinere mortem valde execrabilem, ac formidabilem. Quæ duo verba videntur referri ad ignominiam, & dolorem, eo enim magis formidatur mors, quo maioribus cruciatibus ac doloribus su-

stinenda est, & eo magis eam execramur, quò cum maiori ignominia, & dedecore cõiuncta est. Vt ergo Christus exemplo suo nos doceret, non solum non timere mortem, sed nec genus mortis, etiam cum summo esset dolore, ignominiaq; coniunctum. Crutem subire voluit, in qua & ingens dolor erat, & ignominia non minor. Vnde Iidor. libro. 5. Originu cap. vlt. circa finem. Maiorem (inquit) esse penam Crucis, quam patibuli. Nam patibulum appensos statim exanimat, Crux autem suffocatos diu cruciat. Vnde & in Euangelio latronibus, vt morerentur, & de ligno ante Sabbathum deponerentur crura confracta sunt, quia ligno suspensi, cito mori non poterant. Et August. tract. 31. in Ioan. Supplicium ideo durius erat, quia diucrius cruciabat, & omnes crucifixi longè morte necabantur. Et ideo cum Christus citius inuentus fuerit mortuus, omnes admirati sunt. Et in eandem sententiam eleganter loquitur Aug. tract. 36. vbi dicit: Illa morte petus nihil fuit inter omnia genera mortium, &c. Eadem luculentius repetit idem Aug. ser. 18. de verbis Domini, vbi inter alia, inquit: Si genus mortis exhorrescit infirmitas, nihil eo tempore fuit ignominiosius, quam mors Crucis, non enim frustra commendans eius obedientiam Apostolus addit, dicens, Factus est obediens vsq; ad mortem, mortè autem Crucis. Quod verbu ponderans etiam Chryl. ser. 7. in epist. ad Philippens. sic scribit: Pape, quam magnam, & vehementer ineffabile est, quod seruus factus est. Quod vero mortem sustinuit, multo plus est: sed est & aliud maius quiddam isto, & admirabilius, Quamobrem? Quoniam non quauis mors ista similis est, ista namq; omnium videbatur pro brosisima, ista plena dedecore, ista maledicta, Maledictus enim, inquit, omnis, qui peccat in ligno: & D. Thom. ibi dicit illo verbo, mortem, mortem autem crucis, notari Christum non fugisse ignominiam, quia mors erat ignominiosissima. Vnde & Sap. 2. dicitur in persona Iudeorum, Morte turpissima condemnemus eum. Illo enim supplicii genere solum mancipia, aut serui, non autem liberi solebant affici. Vnde Lactant. lib. 4. diuinarum Instit. cap. 26. Dicit, inquit, fortasse aliquis, cur si Deus fuit, & mori voluit, non saltem aliquo honesto mortis genere affectus est? cur potissimum cruce? cur infami genere supplicij: quod etiam homini libero, quamuis nocenti, videatur indignum. Cuius rei optimam rationem asserit, veluti amplificas superiorem causam, ex nostro exemplo desumptam, ijs verbis: Vt is, qui humilis aduenerat, humilibus, & infirmis opem ferret, & in omnib. spem salutis ostenderet, eo genere afficiendus fuit, quo humiles, & infirmi solent, ne quis esset omnino, qui eum non posset imitari. Ad dendum vero ulterius est, non solum propter exemplum nostrum voluisse Deum tam acerbum, & ignominiosum mortis genus Christum exaltare: sed etiam, vt Christi obedientia ad Deum, & charitas erga homines, & seueritas diuinæ iustitiæ magis ostenderetur. Deniq; vt diuina sapientia, ac virtus amplius eluceret, dum per mortem ignominiosam, & dæmonem vicit, & homines ad sui cognitionem, & amorem traxit. Et ideo Paul. 1. ad Corinth. 1. Verbum crucis Dei virtutem appellat, & 1. Cor. 1. subdit, Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Vnde Leo Papa ser. 1. de pass. Domini. Non est, inquit, dilectissimi Leo Papæ mi. erubescenda crux Christi, quæ de virtute est diuini consilij, non de conditione peccati, & ser. 2. Crux Christi sacramentum, veri, & prenuntiati habet altaris, vbi per hostiam salutarem, nature humane celebraretur oblatio ibi sanguis immaculati agni, antiquæ preuaricationis pacta debebat, ibi rota diaboli- ca dominationis cõterebatur aduersitas. & de elatione superbia vltix humilitas triūphabat. Rursus ser. 8. O admirabilis potètia crucis, d ineffabilis gloria passionis in qua & tribunal Domini, & iudicium mundi, & potestas est crucifixi. Et cetera, quæ eleganter profertur. Vltimo considerandum est in hac ratione ex Chryl. dict. ser. 7. ad Philippi, quamuis

Iidor.

August.

Ignominia crucis quam

August.

Chrysost.

D. Thom.

Sap. 2.

Lactant.

Acrobasis, & ignominia tanta in morte à Christo, cui

assumpta

Chrysostom.

quâuis Christus ob prædictas causas hoc genus mortis elegerit, Iudæos vero idem genus ignominiosæ mortis ad eum interficiendum delegisse, vt Christum probrosum efficeret, vt et si nemo propterea ab ipso abstineret, quod occisus esset: abstineret tamen vel ideo, quod hoc pacto occisus esset. Quam Iudæorum mentē satis significauit Ieremias illis verbis. Venite mittamus lignum in panem eius, & nomen eius non memoretur amplius. Verum (prosequitur Chryst.) tanto magis splendet veritas, tanto redditur illustrior, quia tali mortis genere putabat eum abominandum fore, & omnino abominandissimum, & tamen nihil potuerunt, sed ipse illustrior, ac maior esse ostenditur.

Secunda ratio probat tantum decessisse Christum in ligno mori, quoniam per lignum, seu fructum arboris deceptus homo fuerat. Quam rationem indicat Ecclesiā, cū in hymno canit. Et medelam ferret inde, hostis vnde leserat. et alibi. Vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceret. Eandem breuiter significauit Leo Papa ser. 6. de passione, dicens. Per lignū erigitur lapsus in ligno, & gustus fellis, & acer diluitur esca peccati. Et Dam. l. 4. c. 12. Quoniam morti per lignum aditus paruerat, consentaneum erat, vt per lignum quoque, visa & resurrectio donaretur. Et Hieron. ad Galat. 3. Ille pendit in ligno vt peccatum, quod commiseramus in ligno scientia boni, & mali, digno deleter appensus. Dequit enim vt eisdem armis, quibus dæmon hominem vicerat, ab eodem vincebatur, & vt homo, sicut per inobediētiam ligni peccauerat, ita per obediētiam in ligno redimeretur. Ad quod accommodari possunt verba illa Can. 8. Sub arbore malo suscitauis, ibi corrupta est mater tua. Nam priora verba de arbore crucis intelligit Greg. ibi.

Tertia, & quarta ratio solum sunt congruentiæ, ob quas expediens fuit, Christum a terra eleuatum, seu in aere mori: iuxta illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, & cap. 12. Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Quam rationem præter Chrysostrum (quem D. Tho. citat) luculenter tractat Lactant. li. 4. de vera sapientia cap. 26. vbi sic inquit, Illa quoque præcipua fuit causa cur Deus crucem maluerit, quod illa exaltari eum fuit necesse, & omnibus gentibus passionem Dei notificare. Nam quoniam is, qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & cæteris altior, crux potius electa est que significaret illum tam conspicuum, & tang. sublimem futurum, vt ad eum cognoscendum pariter, & colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent. Eandē rationem simul cum multis alijs amplificat eleganter Athanas. lib. de Incarnatione Verbi, & corporali eius aduētū. Primo, quia oportuit Christi mortē esse notissimā, & in oculis omnium, vt tanto esset admirabilior, & certior resurrectio, quanto mors esset omnibus manifestior, seu (quod perinde fere est) vt victoria de morte clarius ostēdi posset, dum eā in oculis omnium in se prouocatam, mortuū reddidisset, ac iam deinde inanem, & exhaustam, sui corporis incorruptibilitate probasset. Secundo, quia oportuit Diabolum præcipitari, aeremque purificari. Dæmon enim è cælo lapsus in hoc aere vim suam exercebat, & ideo Christus in aere sublimatus, aerem purgauit, & contra dæmonū insecutiones vim, atq. efficaciam tribuit. Tertio sublimatus est in aere, quia nouum calorū iter nobis aperiebat, quos ipse suo corpore in sublime attollebat. Nam quæadmodum illud pro omnibus morti obtulit, ita quoque per illud viam ad cælos commonstrauit.

Quinta & sexta ratio D. Tho. proprie procedunt de supplicio crucis quoad figuram, & propriū modum eius. Et quinta est præcipua, & quæ frequentius reperitur in Patribus, optime Lactant. supra, Extendit in passione manus suas, orbemq. dimensus est, vt iam tunc ostenderet ab ortu solis vsq. ad occasum, magnum populū ex omnibus linguis, & tribubus congregatum, sub alas suas esse venturum: & signum illud maximum, atque sublime frontibus suis suscipitur. Et Athan. loco etiam supra citato. Simons Domini redemptio est hominum, quomodo nos aduocasset, nisi crucifixus esset? In sola enim cruce mors

Fr. Suarez, Tom. 2.

extensis manibus toleratur, ideo ergo par erat, vt Dominus hoc modo mortem sustineret, manusq. eius extenderentur, vt hac quidem veterem populū, illa vero gentiles attraheret, & ambos in se coniungeret. Iuxta quā interpretationē aliter possumus exponere latitudinē, lōgitudinem, sublimitatem, & profunditatem crucis: quam Aug. hic ad D. Tho. citatur. Latitudo enim crucis designata ligno eius transuerso indicat generalem fructum crucis, per vniuersum orbem diffundendum, vt Lactantius, & Athanasius exposuerunt: longitudo vero significata in ligno recto, cuius extremæ partes sunt sublimitas, & profundum, quia ex altera in terra infixum, ex altera versus cælum erigitur, hoc (inquam) lignum indicabat crucem, & in terra, & in cælo, & etiam sub terra, vim, & efficaciam habituram, iuxta illud ad Colos. 1. Pacificans per sanguinem crucis eius, & qua in cælis, & qua in terra sunt, & illud ad Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Vnde Damasc. li. 4. de fide, capit. 12. dicit verbum crucis appellari virtutem Dei, quia sicut quatuor extrema crucis partes per medium centrum inter se coherent, & constringuntur, ita per Dei potentiam sublimitas, & profunditas, ac longitudo, & latitudo, hoc est, omnis tam visibilis, quam inuisibilis creatura continetur. Aliter Hier. Marc. 15. inquit, Species crucis, quid est, nisi forma quadrata mundi? Oriens de vertice fulgens, Arcton dextera tenet, Ausfer in laua consistit, Occidens sub plantis firmatur. Et idem fere habet Beda Luc. 22. vbi refert carmina Sedulij lib. 5. Paschalis, in quibus eadem sententia continetur. Aliter Clemens Alex. oratione exhortatoria ad Gentes in fine, dicit, per extensionem manuum Christi significari, solum esse hominē, qui alligatus erat interitui, & corruptioni. Deniq. Gregor. Naz. oratione prima apologetica ante medium, fere omnes has rationes breuissimis verbis complexus est, dicens, Idcirco lignum aduersus lignum, & manus aduersus manus, ille inquam fortiter extense, aduersus incontinenter extensam, ille clauis confixa, atq. constricta, aduersus remissam, & solutam, ille orbis fines coniungentes, aduersus eam, quæ Adamū è paradiso exturbauit. Idcirco sublimitas aduersus lapsum, & sel aduersus gustum, & spinea corona aduersus prauum imperium, & mors aduersus mortem, & tenebra aduersus lumen, & sepultura aduersus illam in terram reuersionem, & resurrectio propter resurrectionem. Plura de hac re videri possunt apud Ambrosium ser. 55. & 56. Chrysostrum tribus homilij de cruce, in tertio tomō, & Irenæum libro quinto contra hæres. capit. 17. & Cyprianum, seu potius Ruffinum in expositio. symboli, Cyprianum etiam sermon. de passione Domini, & Augustinum lib. 2. de doctrina Christiana cap. 41. & tract. 118. in Ioannem.

Septimam rationem ex eo conficit D. Tho. quod oportuit veteres figuram crucis impleri, Quæ ratio supponit mysterium futurum, & conuenientiā eius secundum se, & ex eius suppositione procedit. Et simile argumentum sumi posset ex prophetijs, quas infra suo loco afferemus. Nam etiā prophetias impleri necessarium erat. Offerebat autem se hoc loco occasio multa dicendi de huiusmodi Crucis figuris. Sed eam rem vt alienā ab scholastico instituto prætermittamus. Videri autem possunt multa de hoc argumento apud Iustinum Mar. dialogo cum Triphone, & apolog. 2. & Tertull. lib. 3. contr. Marcion. cap. 18. & sequentib. & libr. contra Iudæos cap. 10. & sequentib. Lactant. libro quarto de vera sapientia cap. decimo octauo & Augustinum lib. 16. cōtr. Faust. capit. 15. & sequentibus, vbi explicat. Virgam, qua Moyses petram percussit, fuisse crucis figuram, Damascen. libro 4. capit. 12. vbi inter alia explicat, Iacob, quando cancellatis manibus, & adorato virgæ fastigio, filijs Ioseph benedixit, crucis mysterium delineasse. Quod etiam attingit Hieronym. Ierem. 13. Peruulgata etiam est Crucis figura in serpente æneo, quam ipsemet Christus explicuit Ioan. 3. Sicut Moyses

Ee

Quatuor partes crucis Christi quid portendunt.

2. Colos. 1.

Philip. 2: Damasc.

Hieron.

Beda, Sedul.

Clem Alex.

Greg. Naz.

Ambros.

Chryst.

Irenæ.

Ruffin.

Cyprian.

August.

Iustin.

Tertullian.

Lactant.

Damasc.

Hieronym.

Figura crucis Christi. Ioan. 3.

66

Leo Papa.

Damasc.

Hieronym.

Can. 8.

Greg. Exaltari Christum a terra in ligno cur decessit.

Ioan. 3. & 12.

Chryst.

D. Thom.

Lactant.

Athanas.

Lactant.

Athanas.

Cyrril. August. Chryost. Galat. 3. Iust. Mar.

ses exaltavit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis. Quam Cyrillus ibi, August. Chryostom. & alij exponentes illud ad Galat. 3. Factus pro nobis male dictum. Refert etiam Iustin. supra, agnum paschale in figuram Crucis solitum esse assari affixum duobus lignis recto, & transfuerso in modum Crucis expansis. Moyses præterea orantem expansis manibus in figuram Crucis, ut populus vinceret, hoc mysterium significasse, multi Patres exponunt, quos retuli priorum. disp. 56. sect. 3. Sed de his hætenus. Solutiones argumentorum primi & secundi non indigent annotatione vlla. De loco vero illo ad Galat. 3. qui in fol. ad 3. tractatur, plura dicemus inferius in disput. de Mysterio Crucis.

ARTICVLVS V.

Utrum Christus omnes passiones sustinuerit.

250. Inst. q. 48. era. 2 l. 10. in 2. fo. à princ. pio libri.

D quintum sic proceditur. Videtur, quod Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit enim Hilarius. 10. de Trin. Unigenitus Dei ad peragendum mortis sue sacramentum consummasse se omne humanarum genus passionum testatur, cum inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo, quod omnes passiones humanas sustinuerit.

2. Præterea. Isai. 52. dicitur, Ecce intelliget seruum meum, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros affectus eius, & forma eius inter filios hominum. Sed Christus est exaltatus secundum hoc, quod habuit omnem gratiam, & omnem scientiam, pro quo super eum multi admirantes obstupuerunt. Ergo videtur, quod inglorius fuerit, sustinendo omnem passionem humanam.

art. 3. huius quæst.

3. Præterea. Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis à peccato, ut supra dictum est. Sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorum, ergo debuit pati omnem genus passionum.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 19. quod milites primi quidem frigerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo: ad Iesum autem cum venissent, non fregerunt eius crura. Non ergo passus est omnem humanam passionem.

Respondetur dicendum, quod passiones humane possunt considerari dupliciter. Vno modo quantum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species sibi inuicem contrariantur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas, (sicut sunt egritudines corporales) non decuit eum pati, ut supra dictum est. Sed secundum genus, passus est omnem passionem humanam. Quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, à quibus passus est. Passus est enim aliquid & à Gentilibus, & à Indæis, & à masculis, & à feminis, ut patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiam & à principibus, & à ministris eorum, & populis: ibus, secundum illud Psal. 2. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Assuerunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Passus est etiam à familiaribus, & notis, sicut patet de Iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo patet idem ex parte eorum, in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserventibus. Infama per blasphemias contra eum prolata. In honore & gloria, per irrisiones, & contumelias ei illatas. In rebus, per hoc quod etiam vestibus spoliatus est. In anima per tristitiam, tedium, & timorem. In corpore, per vulnera, & flagella. Tertio potest considerari quantum ad corporis membra: Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus, & pedibus fixationem

q. 14. art. 4.

clauorum, in facie alapas, & spura, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundum tactum quidem flagellatus, & clavis confixus; secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fetido cadauerum mortuorum (qui dicitur Caluarie) appensus patibulo: secundum auditum, lacepsitus vocibus blasphemantium & irridensium: secundum visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, stanses.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Hilari. est intelligendum quantum ad omnia genera passionum, non autem quantum ad omnes species.

Ad secundum dicendum, quod similitudo ibi attenditur, non quantum ad numerum passionum & gratiarum, sed quantum ad magnitudinem viri, quia sicut sublimatus est in donis gratiarum super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

Ad tertium dicendum, quod secundum sufficientiam vna minima passio Christi sufficeret ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: sed secundum conuenientiam, sufficiens fuit quod peccaretur omnia genera passionum, sicut iam dictum est.

COMMENTARIVS.

Circa literam huius articuli fere nihil annotandum occurrit, quia perspicua sunt omnia, quæ D. Thomas dicit, & sub illis capitibus, quæ numerat, potest quilibet ex Evangelica historia recensere in indiuiduo personas, à quibus Christus passus est, conuitia, iniurias, passiones, ac dolores, quæ sustinuit, de quibus omnibus infra in disputationibus aliquid attingemus. Videri etiam possunt circa hunc articulum, quæ in superiori tomo disputata sunt de defectibus à Christo assumptis, disputat. 32. & 34. In his vero, quæ Caietan. notat, recte dictum est malæ præ quodam modo esse deificata, eo quod à Christo assumpta sunt. Quod vero malum culpæ quodammodo etiam deificatum fit, non recte dictum est. Nam malo culpæ tanta dignitas omnino repugnat: Ratio enim ob quam malum culpæ ad tantam dignitatem euectum est, nimirum ut valorem infinitum haberet ad satisfaciendum Deo, & ut nobis fieret amabile, ac desiderabile, non habuit locum in malo culpæ, quod neque est aptum ad satisfaciendum sed potius satisfactionem requirit, neque etiam debet à nobis expecti, quin potius ipsum malum culpæ assumptum est, ut sit indicio, quam sit nobis odio habendum malum culpæ. Quod vero Christus assumpsit corpus de massa peccatrice, non id fecit, ut peccatum villo modo deificaret, quia parentum peccata nullo modo ad ipsum pertinuerunt quoad culpam: sed solum quoad pœnam: sed id fecit, ut peccatores honoraret, eorumque naturam deificaret. Hæc obiter dicta sunt propter notatiunculam Caietani, quem non in re, sed solum in proprietate sermonis lapsum esse existimo. De hac vero re disputatum est disp. 33. sect. 2. tomi prioris.

ARTICVLVS VI.

Utrum dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

D sextum sic proceditur. Videtur, quod dolor passionis Christi non fuerit maior omnibus alijs doloribus. Dolor enim patientis augetur, secundum grauitatem, & diuersitatem passionis. Sed quidam martyres grauiores passiones & diuersiores sustinuerunt, quæ Christus, sicut patet de Laurentio, qui est affatus in crasiacula, & Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratae, ergo videtur, quod dolor Christi patientis non fuerit maximus.

251. 3. d. 15. q. 2. ad 3. q. 3. & op. 3. c. 238. & 239.

2. 274.

l. 2. Ethic. ca 36. § 10 5

2. Præterea, Virtus mentis est mitiganda doloris, in tantum quod Stoici posuerunt, tristitiam in animum sapientis non cadere, & Aristot. posuit quod virtus moralis medium tenet in passionibus. Sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis, ergo videtur, quod in Christo non fuerit maximus dolor.

3. Præterea, quanto aliquod patiens est magis sensibile, tanto maior sequitur dolor passionis. Sed anima est sensibilior, quam corpus, cum corpus sentiat ex anima. Adam etiam in statu innocentie videtur corpus sensibilis habuisse, quia Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus, ergo videtur, quod dolor anime patientis in purgatorio, vel in inferno, vel etiã dolor Adæ, si passus fuisset, maior fuisset, quam dolor passionis Christi.

4. Præterea, Maioris boni amissio causat maiorem dolorem. Sed peccator peccando amittit minus bonum, quam Christus patiente: quia vita gratiæ est melior, quam vita naturæ. Christus etiam, qui amisit vitam, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse videtur, quam illi, qui amittunt vitam permansuri in morte. Ergo videtur, quod dolor Christi non fuerit maximus dolorum.

5. Præterea, Innocentia patientis diminuit dolorem passionis. Sed Christus innocenter est passus, secundum illud Hierem. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, ergo videtur, quod dolor passionis Christi non fuerit maximus.

6. Præterea, in his, quæ Christi sunt, nihil fuit superfluum. Sed minimus dolor Christi sufficisset ad finem salutis humanæ: habuisset enim infinitam virtutem ex persona diuinæ. Ergo superfluum fuisset assumere maximum dolorem.

Sed contra est, quod Threnorum primo, dicitur ex persona Christi, attendite & videte, si est dolor, sicut dolor meus.

q. 15. ar. 5. § 6.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, cum de defectibus assumptis à Christo ageretur, in CHRISTO patiente fuit verus dolor, & sensibilis, qui causatur ex corporali nocuo: & dolor interior, qui causatur ex apprehensione alicuius nocuenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in CHRISTO fuit maximus inter dolores præsentis vitæ, quod quidem contingit propter quatuor. Primo quidem, propter causas doloris: nam doloris sensibilis causa fuit lesio corporalis, quæ acerbitatem habuit: tum propter generalitatem passionis, de qua dictum est: tum etiam ex genere passionis, quia mors confixorum in cruce est acerbissima: quia configuntur in locis nervosis, & maxime sensibilibus, sicut in manibus, & pedibus, & ipsum pondus corporis pendens continue auget dolorem, & cum hoc etiam est doloris diuturnitas, quia non statim moriuntur, sicut hi, qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris causa fuit: primo quidem omnia peccata humani generis, pro quibus satisfacere debetis patiente, vnde ea quasi sibi adscribit dicens in Psal. 21. Verba delictorum meorum: secundo, specialiter casus Iudeorum, & aliorum in eius morte delinquentium, & præcipue discipulorum, qui scandalum passi sunt in CHRISTI passione: tertio, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humane naturæ. Secundo potest magnitudo doloris eius considerari ex perceptibilitate patientis, & secundum animam, & secundum corpus. Nam & secundum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatum miraculose operatione Spiritus sancti: sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerunt alii potiora (vt Chrysostomus, dicit de vino, in quod CHRISTVS aquam conuertit in nuptiis) & ideo

Hemil. 11. in loco à medio illius. 10. 3.

in eo maxime vixit sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor. Anima etiam secundum vires interiores, efficacissime apprehendit omnes causas tristitiæ. Tertio, magnitudo doloris CHRISTI patientis potest considerari ex doloris, & tristitiæ puritate. Nam in alijs patientibus mix-

Fr. Suarez. tom. 24.

rigatur tristitia interior, & etiam dolor exterior, ex aliqua consideratione rationis, per quandam derivationem, seu redundantiã à superioribus viribus ad inferiores, quod in CHRISTO patiente non fuit, quia unicuique virium permixtum agere, quod est sibi proprium, sicut Damascenus dicit. Quarto potest considerari magnitudo doloris Christi patientis, ex hoc quod passio illa, & dolor à CHRISTO fuerunt assumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum à peccato. Et ideo tantam quantitatem doloris assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructus, qui inde sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul consideratis manifeste apparet, quod dolor Christi fuerit maximus.

l. 3. c. 15. à modo.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex vno tantum prædictorum, scilicet ex lesione corporali, quæ est causa sensibilis doloris. Sed ex alijs causis multo magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorem diminuit directe, in ea medium constituendo, sicut in propria materia. Medium autem in passionibus virtus moralis constituit (vt in secundum parte habitum est) non secundum quantitatem rei, sed secundum quantitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quod nulla tristitia esset ad aliquid vitæ: ideo credebant, quod totaliter à ratione discordaret, & per consequens, quod totaliter esset sapienti vitanda, sed secundum rei veritatem tristitia aliqua laudabilis est (vt Augustinus, probat in 14. de ciuit. Dei) quando scilicet procedit ex sancto amore, vt pote cum aliquis tristatur de peccatis proprijs, vel alienis. Assumitur etiam, vt vitæ ad finem satisfactionis pro peccato, secundum illud Apost. 2. ad Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur. Et ideo Christus, vt satis faceret pro peccatis omnium hominum, assumpsit tristitiam maximam quidem quantitate absoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem sensus, virtus moralis directe non minuit: quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipsum indirecte, per redundantiã à superioribus viribus in inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

in corp. ar.

p. 2. q. 64. ar. 1. § 2.

14. 14. c. 9. com. 5.

Ad tertium dicendum, quod dolor anime separata patientis, pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne bonum præsentis vitæ. Vnde cum dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori anime separata. Corpus autem Adæ pari non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patientis, quæ corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quod etiam si per impossibile ponatur, quod Adam in statu innocentie passus fuisset, minus fuisset dolor eius, quam Christi.

Ad quartum dicendum, quod Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis propriæ, sed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excedit omnem dolorem cuiuscumque contriti: tum quia ex maiori sapientia, & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam quia pro omnibus peccatis simul doluit: secundum illud Isai. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corporalis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter diuinitatem vitæ, quod de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quam de amissione vitæ alterius hominis per quantumcumque tempus. Vnde & Philosophus dicit 3. Ethic. quod virtuosus plus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maximè dilectam exposuit propter bonum charitatis, secundum illud Hierem. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

l. 3. c. 9. circ. ca. mod. 10. 5.

Et 2 Ad quin-

radicatur, patitur, & hoc modo ex decisione prioris quæstionis est manifestum, omnes potentias animæ Christi passas esse patiente ipsa anima, in qua omnes potentia radicantur. Sed reuera valde improprè dicitur aliqua potentia pati, solum quia est in subiecto, quod per aliam potentiam patitur, nisi passio vnus potentia aliquo modo redundet in alteram, impediendo illam à sua actione, vel alio simili modo. Vt in exemplo D. Tho. quando tactus, qui est in oculo, patitur, dicitur visus pati, quia illa passio aliquo modo redūdat in visum, nam dum alteratur tactus, mutatur dispositio necessaria in organo, ad exercendam contentiendi modo operationem visus. Quod si hoc rigoroso sensu hæc secunda quæstio ageretur, negandum potius esset, Christum passum esse ex parte subiecti secundum omnes animæ potentias quia passio, aut dolor vnus potentia, quantumuis maximus, non redundabat necessario in omnes, etiam si omnes in eadem anima radicarentur, neque impediēbat illas, quominus operationes suas perfectè exercerent, vt hic D. Tho. docet, & latius dictum est in superioribus, loco statim citando. D. Thom. ergo quoad hanc quæstionem non est loquutus in hoc sensu rigoroso, sed in peiori, siue ille proprius sit siue improprius.

Dubium 3.

Responsio.
Anima
Christi num
in omnibus
potentijs suis
directe pas-
sa fuerit.

Tertia quæstio est, an anima Christi passa fuerit in omnibus potentijs suis perfecte, ac directe, ex proprijs actibus, & obiectis omnium potentialium. Et hæc est propria quæstio ad rem spectans, & hoc loco intenta. Cui D. Thom. respondet, animam Christi passam esse in omnibus inferioribus potentijs, non tamen in ratione superiori. Et in priori quidem parte huius responsionis nulla est difficultas, si considerentur ea, quæ in precedenti articulo dicta sunt, & animaduertatur, non vocari hic passionem solum dolorem, vel tristitiam, (hæc enim formaliter non sunt, nisi in appetitu, & voluntate.) Sed vocatur passio, omnis immutatio corporis, vel animi, ex qua nata sunt oriri dolor vel tristitia. Illud etiam est aduertendum sermonem hic esse solum de potentijs animæ, quæ sunt ad cognoscendum, & appetendum, quia est sermo de passione animali, seu vitali, & ita in hac parte nulla est difficultas. At vero alia pars negans Christum passum esse in portione superiori, maiorem difficultatem, & controuersiam habet, sed ea est à nobis late disputata in superiori tomo, disput. 38. sect. 1. vbi dixi etiam in portione superiori passum esse Christum tristitiam, & dolorem, & exposui, D. Thomam hic esse intelligendum de ratione superiori in ordine ad suum obiectum primum, quod est Deus, ita enim ipse seipsum exposuit. Et eodem loco late disputauimus, quomodo in eadem voluntate Christi potuerint simul esse gaudium, & tristitia, quod D. Thom. articulo sequenti tractat, cui propterea nihil addendum hoc loco occurrit.

ARTICVLVS VIII.

Virum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

253.
3. dist. 15. q. 2.
art. 3. q. 2. &
veri qu. 10
art. 11. ad 3.
& q. 26. art.
9 & 10 &
quodlib. 1. q.
2. art. 2. cor.
& opusc. 3.
cap. 238. &
219. q. 15. art.
10. lib. 10. c.
3. & lib. 7. c.
vlt.
arti. 6. huius
quæstionis.

A Doctum sic proceditur. Videtur, quod anima Christi in articulo illius passionis, non tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere, & gaudere, cum dolor & gaudium sint contraria. Sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis: vt supra habitum est. Non ergo poterat esse vt tota frueretur.
2. Præterea Philosophus dicit in 7. Et hic, quod tristitia, si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quancunque & e conuerso. Dolor autem passionis Christi fuit maximus (vt ostensum est) & similiter delectatio fruitionis est maxima: vt in principio secunde
Fr. Suarez. tom. 2.

A partis habitum est. Non ergo potuit esse, quod anima Christi tota simul pateretur, & frueretur.

3. Præterea, fruitio beata est secundum cognitionem, & amorem diuinorum, vt patet per August. in 1. de doctrina Christiana. Sed non omnes vires animæ attingunt ad cognoscendum & amandum Deum. Non ergo tota anima Christi fruebatur.

Sed contra est, quod Damasc. dicit in 3. lib. quod diuinitas Christi permittit carni agere, & pati que propria. Ergo pari ratione cum proprium esset animæ Christi, in quantum erat beata, quod frueretur, passio eius fruitionem non impediēbat.

Respondet dicendum, sicut, quod dictum est prius, tota anima potest intelligi, & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundum essentiam, sic tota anima fruebatur, in quantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione esset & attribuitur superiori parti animæ, ita e conuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuitur essentia. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentialium eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redundantiam gloriæ: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ à superiori parte in inferiorem, nec ab anima in corpus. Sed quia nec e conuerso superior pars animæ impediēbatur circa id, quod est sibi proprium, per inferiorem, consequens est, quod superior pars animæ perfecte fruebatur christo patiente.

Ad primum ergo dicendum, quod gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem, nihil autem prohibet contraria eidem inesse non secundum idem. Et sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum, dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero anima pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium vero fruitionis ex parte potentia, cui subijcitur.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Philosophi habet veritatem ratione redundantia, qua naturaliter fit ab vna potentia anime in aliam. Sed hoc in Christo non fuit, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de totalitate in corp. anime, quantum ad eius potentias.

DISPUTATIO XXIII.

In duas Sectiones distributa.

De passione Christi in genere.

Suppono primo, sermonem esse de iis, quæ Christus Dominus passus est hominum actionibus, & iniurijs, præsertim eo tempore, quo potestati, & manibus eorum est traditus. Nam de cæteris passionibus, laboribus ac doloribus, quæ reliquo vitæ tempore sustinuit, nihil fere in particulari scriptū habemus, quod expositione indigeat, in cōmuni vero satis de hoc diximus in superioribus, & præsertim in primo tomo super qu. 14. & 15. D. Tho.

Ex quo loco secundo est in præsentī supponendū, Christum Dominum vere, & nō tantum specie sustinuisse passiones omnes, quæ de ipso leguntur, vt dolorem, tristitiam, timorem, & huiusmodi connaturales, & irreprehensibiles affectus. Quod late ibi ostendimus disp. 32. sect. 1. & 3. & disp. 34. sect. 3. & latius disp. 38. sect. 3. & super quæst. 15. D. Tho. in commentarijs art. 5. & 17. Quibus locis & varios errores refellimus, & nonnulla Patrum dicta præsertim Hilarij, quæ obscuriora videbantur, exposuimus. Rursus, Christum ab hominibus passionem multas sustinuisse, ex historiarum Euangelicæ veritate constat, de causis vero earum, & de fructu, qui ex illis ad nos
Ee 3 redun-

redundauit, nihil nunc dicendum est, tum quod D. Thom. tribus sequentibus quæstionibus de hac re latissimè disputat; tum quod in superiori tomo satis à nobis explicata sunt, vt ibi annotauimus. Quid vero hæc passio sit, ex ipso nomine constat, & ex ijs, quæ in citato loco de tristitia, & dolore dicta sunt, & in sequenti sectione amplius explicabitur: igitur duo tantum in genere explicanda supersunt: quæ nimirum fuerint, & quam graues hæc Christi passiones.

SECTIO I.

Quæ passionum genera Christus sustinuerit.

Hæretici huius temporis non contenti ijs passionibus & doloribus, qui in Scriptura de Christo referuntur, dicunt ipsum pertulisse inferni cruciatus, & dolores. Quod non solum affirmant de anima Christi post mortem (qua de re postea agemus) sed etiam de Christo viuente in hac mortali vita, præsertim eo tempore, quo passus dicitur, scilicet ab illa hora, qua in horto orauit vsq; ad crucem. Cum autem hi hæretici cruciatus, & dolores inferni nominant, non intelligunt dolorem ex combustione ignis prouenientem, quam uocamus *pœnam sensus*, sed intelligunt *pœnam damni*, seu quandam participationem eius, quæ consistit in interna quadam, ac vehementi anxietate, atq; tristitia, quam dicunt Christum habuisse, eo quod sentiret Deum sibi iratum, seq; ita ab ipso derelictum, vt vehemētissime timeret, ne à morte absorberetur, ac perpetuo à Deo alienatus maneret. Huius blasphemix primus assertor, & inuentor fuit Caluinus, quæ Brentius, Melanchthon, & alij sequuti sunt (vt refert Robertus Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 8.) Sed in hoc errore quam plures hæreses & blasphemix continentur. Primo, quod Christus in passione sua ita senserit Deum sibi iratum, vt de propria salute dubitauerit, quod repugnat & cum vera Christi diuinitate, & cum perpetua beatitudine animæ eius, & cum summa innocentia, ac perfecta scientia, qua & se immunem omni culpa cognoscebat, & diuinam iustitiam non ignorabat, quæ neminem sine propria culpa perpetuo damnat. Deniq; pugnat cum verbis ipsiusmet Christi: qui in horto discipulis dixit. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*, Et Petro, *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? Nunquid hæc verba sunt hominis sentientis sibi Deum iratum? Postea vero dixit principi sacerdotum. Amodo uidebitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & uenientem in nubibus caeli.* Sunt ne hæc verba hominis de sua salute dubitantis? Deinde in cruce dixit latroni, *Hodie mecum eris in paradiso*: non ergo formidabat de sua salute, qui etiam alteri, & quidem maximo peccatori, salutem pollicebatur. Quod argumentum notauit Hilarius lib. 10. de Trinit. vt hunc errorem, antequam natus esset, confutaret. Præterea Ioan. cap. 18. sic inquit. *Iesus uis agens omnia, quæ uentura erant super se processit, &c. non ergo accessit Christus ad passionem ignorans quid sibi euenturum esset, atq; adeo nec de salute sua dubitans: quin potius sæpe antea ipse prædixerat. Filius hominis tradetur ad flagellandum, & crucifigendum & tertia die resurget.* Ac denique discessurus ex hac uita, dixit ad Patrem, *In manus tuas Domine, commendo spiritum meum.*

Secundus error horum hæreticorum est, quod Christo attribuit vel desperationem, vel certe motus desperationis, & uerba inordinate prolata, quibus illum desperationis motum expressit. Quod est hæreticum, vt constat ex dictis in priori tomo disp. 33. sect. 1. & 34. sect. 2.

Tertio errant hi hæretici, quoniam non putant ad redemptionem nostram sufficere dolores, passionem, & mortem, quæ Scriptura de Christo refert. Quod etiam est hæreticum, nam Scriptura sacra nõ tribuit nostram redemptionem, nisi sanguini, & mor-

ti Christi ad Rom. 5. ad Colof. 1. ad Eph. 1. & sæpe alias. *Rom. 5. Colof. 1. Eph. 1.* Quarto denique errant, qui sine ullo fundamento confundunt huiusmodi genus doloris & anxietatis in Christo. Quia neque in Scriptura fundamentum habet, neque perfectioni, & excellentiæ Christi consonat, quia huiusmodi pœnæ genus coniunctum est vel cum culpa, vel cum magna ignorantia: nec denique ad nostram utilitatem confert. Quia neque ad exemplum, cum non deceat, neque expedit nos huiusmodi actiones imitari, neque etiam ad nostram redemptionem, quia alia passiones, quæ in Euangelio narrantur, satis, superque fuerunt ad satisfaciendum pro nobis. Non immorabor autem in referendis ac dissoluendis argumentis, quibus hi hæretici nituntur: tum quod in eis nihil difficultatis sit, vt uidere est in Bellarmino supra: tum etiam, quia (si aliquid in ea re potest esse utilitatis) traditum est à nobis priori tomo locis nuper citatis.

Dicendum est ergo primo, Christum Dominum suscepisse tantum eas passiones humanas, quas naturali modo ab hominibus tolerare poterat. Non assero, passum esse omnes passiones huiusmodi, quæ possibiles sunt. Neque enim fuit igne cõbustus, neq; ense occisus, neque membra eius fracta sunt, ossa uero confecta, quæ omnia, & infinita familia vnus homo ab alijs pati potest, sed assero, quidquid Christus passus est, contineri sub hoc passionis modo. Quod ita declaro, quia non est fingendum Deum per se ipsum exagitasse Christum, aut speciali modo, vel miraculoso fuisse operatum, vt Christus inuitas aliquas passiones sustineret, id enim alienum est à Dei benignitate, neque fundamentum ullum habet in Scripturis, aut traditione aliqua. Quod enim Isai. 53. dicitur, *Christus percussus à Deo, & humiliatus*, de morte, ac flagellis eius à Hieronymo & omnibus expositotibus, & permisiue intelligitur, sicut ad Rom. 8. dicitur. *Proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Rursus non est etiam fingendum Deum permisisse dæmoni, vt per se ipsum illum torqueret suo arbitrio, & uoluntate. Quia quaquam hoc per se indecens non esset, neque alienum à charitate Christi, si nobis esset necessarium (nam qui permisit se retari, & in montem ferri à dæmone, permittere etiam posset, se torquere: & dolorem ab eodem pati, & qui passus est à membris dæmone, potuisset etiam permittere se ab eodem dæmone immediate torqueri, vt alias argumentatur Gregor. ho. 16. in Euangelia) nihilominus tamen asserendum non est, ita factum fuisse, quia neq; nobis est necessariu, nec id legimus, aut nobis est traditum: sed solum permittum esse dæmoni, vt per malos homines Christum affligeret, ac contristaret, quantum posset, ac uellet, iuxta illud Luc. 22. *Hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum*, id est malignorum spirituum, qui cum hactenus semper per uos me perdere conati sint, nunc tandem permittuntur, quod diu concupierunt, perficere per uos, qui eorum estis ministri, vt bene exposuit Iansen. cap. 137. Concord. & ante eum Euthym. suo cap. 78. in Lucam, & Lyran. Luc. 22.

Ex his ergo concluditur, Christum tantum ea passionum genera sustinuisse, quæ vi, & malitia humana effici potuerunt. Quia seclusa speciali uirtute Dei, & immediata actione dæmonis, non superest alius passionis modus, quia (vt supponimus) sermo est de passionibus ab extrinseco illatis, non à naturalibus causis, nec casu, sed uirtute, & industria alicuius liberi agentis.

Secundo dicendum est in hoc genere sustinuisse Christum omnes quodammodo passiones, quas aliquis homo industria hominum pati potest. Hanc conclusionem rectè explicuit D. Tho. arti. 5. & rectè docet intelligendam esse non de singulis speciebus passionum, quia hoc non fuerat possibile. tum quia quædam ex ijs passionibus alijs repugnant: tum etiam quia possunt infinitis modis excogitari. Intelligitur

Bellarmin.

Matth. 26.

Luca 23.

Hilar.

Ioan 18.

Matth. 10.

Luc. 23.

Quas Christus passiones suscepit.

Isai. 53.

Hieronymus Roman. 8.

Demon per se non cruciavit Christum.

Grego.

Luc. 22.

Iansen. Euthym. Lyra.

gitur ergo de generibus passionum, quia scilicet Christus in omni bono humano passus est, in omni exteriori parte corporis, in omnibus sensibus, ab omnibus personis, à coniunctis, ab alienis, Iudæis, à gentibus, & sic de reliquis. Solum est aduertendum nomine passionum, hic non comprehendit solum passionem physicam, quæ corpus realiter attingit, & alterat, & dolorem efficit, sed in vniuersum omnem actum, quo priuatur homo aliquo bono suo, vel aliquod malum patitur, siue sit per realem passionem, siue per extrinsecam tantum denominationem, vt accidit in infamia, vel per immutationem intentionalem sensuum, vt in contumeliis, vel per solam priuationem, vt in amicorum desertione, & similibus. Et hoc modo est facilis, & perspicua conclusio quæ satis ex Euangelistis constat.

Est vero prudenti lectori considerandum in his Christi passionibus nihil esse leuiter fingendum, quod vel ab Euangelistis narratum nõ sit, vel ex ijs, quæ ipsi narrant, adiuncta Patrum expositione probabiliter colligi nõ possit. Possunt quidem fideles pie meditari acerbitatem earum passionum, quæ narrantur, earumque circumstantias ex ijs, quæ humano modo contingunt, & ex affectu, & dispositione talium personarum coniectare: non tamen licet noua passionum signenta coningere, quia hoc neque temeritate carere potest, neque euidenti periculo falsitatis. Cur autem voluerit Christus tot passionum genera perferre, optima est ratio, quam hoc loco Caiet. adhibet, scilicet vt omnes illas deificaret, & hominibus expetendas redderet, & vt doceret hominem omnia humana commoda contemnere, & nihil eorum malorum timere, quæ ab hominibus inferri possunt, sicut ipse dixerat. Nolite timere eos (timore scilicet mundano) qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Mat. 10. Quod vno verbo dixit Damasc. l. 3. de fide cap. 20. Omnia hæc assumpsit, vt sanctitatem omnibus afferret, & hic accommodari possunt rationes omnes, quæ de supplicio crucis in ar. 4. D. Tho. explicata sunt.

SECTIO II.

Quam graues, & acerbis fuerint dolores passionum Christi.

Quoniam humana passio eo maxime videtur habere rationem penæ, quo dolorem vel tristitiam infert, ideo ad intelligendam penam, quam Christus pro nobis sustinuit, acerbitatem dolorum eius oportet explicare. Possimus autem id præstare, vel absolute, vel comparatione facta cum alijs doloribus. Et quidem priori modo, cum nobis non constet, quis fuerit gradus illius doloris, solum dicere possumus dolores passionum Christi fuisse maximos, ac vehementes, vt constat ex ipsa narratione Euangelicæ historiarum, quam in sequentibus disputationibus ex parte explicabimus, & sanctorum testimonia proferemus. Nunc sufficiant testimonia Davidis, & Isaia, qui elegantissime acerbitatem passionum Christi describunt ille Psal. 21. Circumdederunt me viruli multi, & auri pingues obsederunt me, aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum tanquam cera liquefascens in medio ventris mei, & Psal. 68. Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni, Isaia cap. 53. Non est species ei, neque decore, & vidimus eum, & non eras aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem.

Vt ergo hæc grauitas dolorum Christi aliquo modo à nobis explicetur, oportet comparatione uti. Potest autem hæc comparatio fieri, vel in specie doloris, quæ ex obiecto, & causis eius sumenda est: vel in intensiõne, quæ comparatio locum habet etiam inter dolores specie distinctos: sicut calor, & frigus possunt in intensiõne conferri, quantum specie differant: vel potest etiam fieri comparatio in duratione doloris: vel

denique in extensiõne, quæ solum habere potest locum in dolore sensibili, quatenus eius causa per plures, vel pauciores partes corporis extendi potest. Rursus comparari potest dolor Christi, vel cum dolore, quæ patitur anima, aut Angelus: ab igne inferni, vel purgatorij, vel cum dolore, quem patientur damnati cum corporibus suis post resurrectionem: vel denique cum omnibus doloribus, quos homines in hac vita passi sunt, aut etiam pati possunt. Denique animaduertendum est, nomine doloris non solum intelligi sensibilem dolorem, qui ex reali læsione corporis nascitur, sed etiam interiorem tristitiam, quæ nascitur ex apprehensione cuiuscumque mali presentis, & odio illius, quæ tristitia seu dolor interdum esse potest de malo culpæ propriæ, vel alienæ, aut de malo penæ. Vt igitur de his omnibus non nihil dicamus, ab ijs quæ clariora sunt initium sumamus.

Primo itaque certum est, dolorem de peccatis omnibus fuisse in Christo vehementiorem, & intensiorem, quam fuerit, vel secundum ordinariam potentiam esse possit in alio homine. Hoc affirmat D. Tho. ar. 6. ad 4. Vbi solum facit comparationem cum dolore cuiuscumque hominis contriti. Et hoc sensu est euidenter ob rationes, quas breuissimè D. Tho. attingit. Quia ex parte materialis obiecti Christi doluit de omnibus peccatis hominum simul sumptis, ac perfectissime consideratis: ex parte obiecti formalis nulli sita cognouit, ac perpendit offensionem Dei, ingratiitudinem, & malitiam omnem, quæ est in peccato: ex parte cognitionis, nullus tam clare, ac tantam animi attentione omnia, quæ ad detestandum peccatum mouere possunt, considerauit: ex parte principij nullus tanta charitate Deum dilexit, aut Deum colere ac diuinum ius illæsum seruare studuit. Denique nullus tantam gratiam habuit, tantumque auxilium ad detestandum peccata, ergo sine vilo dubio vehementius de illis doluit, quam quilibet alius. Quæ ratio procedit de dolore peccati, vt est ad satisfaciendum Deo, vel ex charitate Dei: eadem tamen fieri potest de dolore peccatorum, vt sunt mala ipsorum hominum, eisque æternam damnationem pariunt. Nam etiam Christus intensius diligebat homines, & distinctius, ac clarius hæc eorum mala, & damna perpecebat, quam vlla creatura. Quin potius addo huiusmodi dolorem de peccatis hominum, fuisse in Christo vehementiorem & intensiorem, quàm sint omnes alij dolores de quibuscumque rebus, vel obiectis, qui in hominibus, vel Angelis sunt, vel secundum ordinariam potentiam esse possunt. Quod ita declaro, quia omnes alij dolores, aut sunt prauis aut honestis, naturales aut supernaturales. De supernaturalibus iam dictum est, & eadem est ratio de quolibet dolore honesto, quia cum hic dolor de peccatis omnibus oriretur in Christo ex perfectissima charitate, & gratia, excessit in intensiõne omnem actum virtutis cuiuscumque creaturæ, quia nulla creatura tam intense operata est in aliquo genere virtutis, sicut Christus Dominus, quia gratia in Christo excedit in intensiõne omnem virtutem creaturæ: Christus autem dolebat de peccatis hominum secundum totam intensiõnem gratiæ suæ, & charitatis. Et eadem ratio concludit, si comparatio fiat cum quouis dolore prauo, & turpi. Quia omnis dolor huiusmodi, elicitur per solas vires naturæ humanæ, vel Angelicæ: nulla autem est naturalis potentia, quæ in suo gradu possit tam intensum actum efficere, sicut potest gratia Christi in suo ordine: excessit ergo hic dolor Christi in intensiõne, omnes dolores hominum, vel demonum, cuiuscumque rationis sint.

Secundo, si loquamur de interiori tristitia, quæ provenire potest ex malo penæ proprio, certum est naturalem tristitiam, quam Christus habuit de malis, quæ passus est, non fuisse tam vehementem ex parte obiecti, seu secundum speciem suam, sicut est tristitia, quæ damnati habent de suo statu, ac perditione. Hoc etiam docet D. Tho. articulo 6. ad 3. Et ratio est

D. Thom.

Dolor Christi de peccatis omnibus quantum.

Tristitia, quam Christus habuit de malis, quæ patiebatur, sine cuius tristitia damnatorum comparanda. D. Thom.

Caietan.

Matth. 10. Damasc.

Acerbitas dolorum Christi quantum.

Psal. 21.

Psal. 68.

Psal. 53.

manifesta, quia illa tristitia oritur ex malo poenae altioris ordinis, & rationis, nimirum ex poena damni, & amissione aeternae beatitudinis (de hac enim potissimum agimus, & habet coniunctam desperationem salutis, sicut gaudium beatorum cum certa, & inamissibili possessione coniunctum est: tristitia vero Christi de proprio malo poenae solum fuit de malo temporali & humano, ergo sunt haec tristitiae diuersarum rationum, & illa est specie sua multo acerbior, sicut malum ipsum quo nititur, est longe maius, nam actus proportionatus est obiecto suo, & effectus causa. An vero idem dicendum sit, si haec tristitia in gradu intensiois comparetur, potest qualitas in sua specie minus perfecta, minusque actiua, in intensioe habere tot gradus, quot habet qualitas perfectior, ut patet in frigore, & calore, ita in actibus voluntatis, & appetitus potest idem reperiri, ut in amore patet, vel gaudio. Nam licet amor Dei, & gaudium de bonis eius, sit excellentius secundum speciem, quam amor vel gaudium boni creati: potest nihilominus interdum hoc esse intensius illo: sic igitur, quamuis haec tristitia Christi secundum speciem sit inferioris rationis, quam tristitia damnatorum, fieri potuit, ut intensius esset maior. Quae ratio sane concludit hoc non repugnare, sed ita accidere potuisse. An vero ita de facto fuerit, non potest constare, & verisimilius est non fuisse tam intensam, quia haec tristitia solum eliciebatur ab appetitu, vel voluntate Christi iuxta naturales vires, & efficaciam earum, erat enim tristitia mere naturalis, ergo ad summum habuit maximam intensioem, quam anima Christi per naturales facultates, & vires earum potest efficere circa tale obiectum: sed verisimile est damnatos, v. g. Daemones, etiam tritari de suo clamore aeternae damnationis totis viribus, ac toto conatu, quem naturaliter possunt adhibere, ergo elicient tristitiam intensiorem, nam eorum voluntas natura sua efficacior est, & obiectum ipsum vehementius excitat ad talem conatum. Quod si sit sermo de voluntatibus hominum damnatorum, quamuis ille in naturali efficacia non superent naturales vires voluntatis Christi: tamen ut minimum elicient actum tristitiae intensum, quantum per vires naturae possunt, quia hoc naturale est, supposita apprehensione tanti mali; & ultra hoc vnusquisque cogitur diuina virtute, ut eo vehementiorem tristitiam sentiat, quo maiori poena dignus est. Itaque haec Christi tristitia, cum tristitia damnatorum, nec in specie, nec in gradu comparabilis est.

Obiectio.
Isai. 53.

Responsio.

Dicit haeretici, Ergo non sumpsit Christus poenam pro qua satisfaturus erat, nec aequalem illi; consequens est falsum: tum quia est contra illud Isai. 53. *Disciplina pacis nostrae super eum*. Tum etiam, quia inde fit Christum non soluisse condignam poenam. Sed haec nullius momenti sunt: concedo enim Christum non assumpsisse formaliter, & in se poenam illam, pro qua satisfecit, alioquin assumpturus esset poenam damni & poenam ignis aeternae: assumpsit ergo poenas huius vitae, per quas pro peccatis alterius vitae satisfaceret. Huius autem satisfactionis dignitas non ex identitate poenae, sed ex proportione, neque ex sola qualitate, & quantitate poenae, sed maxime ex dignitate personae, & perfectione charitatis pensanda est, ut latius diximus in superioribus.

D. Thom.
Tristitia
Christi
quanta:

Tertio, si conferamus hanc Christi tristitiam cum omni alia humana tristitia, quae de humanis, ac temporalibus malis concepta est, verisimum est (quod D. Th. ait) Christi tristitiam fuisse summam in intensioe, & acerbitate. Quod recte probat D. Tho. discurrendo per omnes causas quae huiusmodi tristitiam generare, vel augere possunt. Nam obiectum huius tristitiae secundum se maximum erat primum mors, quod in omnia humana mala censetur maximum, & in Christo augebatur ex dignitate vitae eius, quae diu-

na erat propter vnionem. Secundo, modus mortis ignominiosissimus, & acerbissimus, & cum aliis grauissimis doloribus coniunctus, ex flagellis, spinis, & alijs similibus passionibus ortus. Tertio, accedat perfecta, & intensissima apprehensio horum omnium, quae maxime solet tristitiam excitare. Quarto, voluntas & appetitus Christi permixtus est naturae suae, ut circa tale obiectum sic propositum, quantum naturae propensione, & efficacia posset, concitaretur, & diuinitus factum est, ut vnus actus alium non impediret, nec gaudium vnus partis in aliam redundaret, nec denique aliquid aliud solatium adhiberetur, quod tristitiam illam posset minuire, vel leuare. Nam humanum nullum habuit, quia ab amicis derelictus est, & ab vno venditus, ab alio negatus. Vnde de Christo dictum est. Isai. 63. *Torcular calcavi solus*, & Psal. 68. *Consolantem me quaesui, & non inueni*. Diuina vero consolatio omnino priuatus est modo iam explicato. Porro quantum necessarium non sit, Christum toto tempore vitae hoc genus tristitiae assumpsisse, tamen quod aliquo tempore saltem in passione illam assumpsit, omnes Theologi dicunt in 3. d. 15. cum D. Th. hic, eiusque tristitia sufficientia signa sunt sudor sanguineus, & illa verba Christi, *Tristis est anima mea usque ad mortem*, quae ita multi interpretantur. *Tanta afflictor tristitia, quae possit mortem asserere, nisi ego mea virtute illam impedirem*. Augu. vero Psal. 86. ita exponit, *Tanta est tristitia anima mea, ut parum absum a morte*. Illa autem tristitia, quae tunc maxima videbatur, in progressu passionis aucta est, quando ipse dolor sensibilis, & mali perceptio interiori representationi adiungebatur: actandem in cruce videtur ad supremum gradum peruenisse, ut declarant illa Christi verba *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* de quibus postea redibit sermo. Ergo omnibus perspectis talem interdum habuit Christus tristitiam humanam ac naturalem, qualem nullus hominum habuit nec habebit. Fuit autem conueniens Christum tantam tristitiam assumere, propter congruentiam saepe allatas, scilicet propter maiorem excellentiam suae satisfactionis, etiam ex parte poenae assumptae, & propter exemplum nostrum, ac praeterea, ut euidentius veritatem naturae assumptae demonstraret.

Sed obijci potest, quia in Christo multa erant, quae possent tristitiam eius lenire. Primum ipsa virtutis operatio, atque animi fortitudo, & constantia, quae per se plurimum valet ad consolandum hominem, etiam si inter maximos labores, & res tristes versetur. Secundo charitas Dei, & proximi, quae magnum gaudium secum affert. Tertio, spes futurae, videbat enim per eas passionis, hominum aeternam salutem esse comparandam. Quarto, etiam humana consolatio non omnino caruit. Nam licet exterius nullus amicorum permitteretur ad illum accedere, & eum alloqui: tamen multi, praesertim B. Virgo, & Apostoli fidem ad illum seruauerunt, & de eius passionibus anxij erant, ac solliciti, quod ipsum non latebat, ex quo nonnullum solatium humanum capere poterat. Imo nec Angelica consolatio caruit, ut in horto declaratum est. Vnde nonnulla sumi potest coniectura, non omnino caruisse diuina, sicut multi sancti martyres inter ingentia tormenta exultabant consolatione diuina: ergo non videtur tristitia Christi fuisse tam acerba, tamque omni consolatione destituta. Respondetur, quantum fieri potuerit, ut Christus interdum aliqua considerauerit, quae tristitiam possent remittere, & consolationem afferre, non tamen oportuit, ut haec semper haberet animo praesentia, ut ab eis aliquam consolationem caperet. Sed interdum ut summam tristitiae locum daret, ab ijs omnibus, quae consolationem afferre poterat, animum auertebat: (loquor extra visionem beatam, quae ita superiorem partem perficiebat, ut in inferiorem nullo modo redundaret.) Interdum vero, ne tristitia conficeretur, ac naturales vires ad patiendum amitteret, poterat tristi-

Obiectio.

Respon.
Christi in
passione sua
omni solatio
destituitur.

tristitiā remittere & ea cōsiderare, quæ & cōsolari & confortare hominē possent. Et hoc solum probāt omnia adducta: nihil tamen faciunt contra sententiam à nobis positā, quia nō afferimus semper Christum habuisse illā summam tristitiā, sed aliquādo. Addo tamen aliud esse mente contemplari ea, quæ possunt hominē excitare, & cōfortare ad agendum fortiter, cōstanterq; sustinēdas passiones, & iniurias: aliud vero hæc cōsiderare, vt tristitiā remittāt. Possunt enim hæc duo cōiungi, magna, scilicet animi cōstantia, & fortitudo cū eximia tristitiā, & ita in Christo Domino fieri potuit, vt ea cōsideratio, quæ animū confortabat, tristitiā non leniret. Vnde in horto dicitur apparuisse Angelus *confortans eum*: non vero gaudiū aliq; vel delectationē afferens. Itaq; hoc sensu non est dubiū quin interdū in portione inferiori caruit omni diuina cōsolatione, q̄ tristitiā mitigare possit, quin in hoc voluit suos martyres superare, & maiorē animi fortitudinē, ac potentiā ostendere, & sua tristitiā eorum cōsolationem promereri.

Luc 22.

Dolor Christi sensibilibus quantum.

Quarto superest conferamus sensibilem Christi dolorē cum reliquis, est enim in eo alia difficultatis ratio, quam in tristitiā: Et vt omittamus, quæ clara sunt, cōstat in duratione non fuisse Christi dolorem maiorē reliquis, cum breui tempore durauerit. Deinde etiam est manifestam in extensione, quæ est ex parte subiecti, non excessisse, neq; superasse dolores omnium martyrum. Quia aliqui martyres ita fuere minutatim in frustra dilecti, vt in omnibus partibus corporis externis & internis dolorem vehementem fenserint. Alij sunt ferreis vnguib; laniati: alij lentis vel facibus, vel igne combusti per totum: at vero de Christo Domino non constat, quod in omnibus partib; corporis etiam externis læsionem acceperit, quæ proprium dolorem causare poterit, vt v.g. in brachio, in cruce, & in alijs fortasse partib;. De interioribus autem multo certius est nō accepisse Christum propriam læsionem doloris effectricē. Quia nec flagella, nec clauis, aut alia instrumēta doloris omnes partes penetrarunt. Verum est tamē quasi per quandam redundantiā, dolorem illum fuisse per totum corpus, & omnes partes præsertim solidas, & sentientes diffusum. Tū quia læsis quibusdā partibus, nerui contrahebātur, & aliarum partium virtus debilitabatur. Tum etiā, quia ex nimio labore, & fatigatione absq; vlla reque, quam haberet præsertim in cruce, necessarium fuit, vt omnes partes dolore afficerentur: & hoc sensu in extensione ex parte subiecti nullus dolor humanus videtur potuisse dolorē Christi superare, quamuis alijs fortasse fuerint in hoc æquales. Quia cum corpus humanum sit finitum, facile potest dolor totum illud occupare. Quod si ita contingat, nō poterit esse in hoc excessus, sed æqualitas; in hoc autem dicimus excessisse interdum aliquos martyres, quod ferro, aut igne directe in pluribus partib; corporis externis, & internis tormenta passi sunt. Et hinc vterius sequitur accidere potuisse, vt multi martyres in vna, vel altera parte corporis maiorem, ac intētiorem dolorē perpessi sint, quā Christus in alia, vt v.g. in oculis, lingua, & similib; partibus, in quib; alijs vehementer cruciati sunt: Christus autē aut minime, aut certe leuius. Comparatio ergo fieri debet inter summum dolorem sensibilem, quē Christus habuit in ea parte corporis, in qua maximū dolorem sensit, & alium quemcunq; dolorem maximum. Ex quo intelligitur ad explicandā hanc acerbiteriam doloris Christi non referre multitudinem dolorum seu læsionum, nempe quod in manibus, & pedib; clauis fuerit confixus, in capite spinis coronatus; & toto corpore flagellatus, nam hæc augent dolorem extensiuē, non intensiuē. In quo est notanda differentia inter dolorem & tristitiā. Nam tristitiā oritur ex apprehensione interiori: potest autem intellectus, vel imaginatio simul, ac per modum vnus apprehendere multa, quæ tristi-

Dolores Martyrum in comparatione dolorum Christi quales & quantum.

atiam vehementiorem, ac intensiorem efficiant: at vero dolor sensibilis causatur ex reali læsione, & id eo quod hæc in diuersis partibus multiplicetur, non auget dolorem intensiuē, sed extensiuē, nisi fortasse læsio vnus redūdet in alteram, vt supra dicebamus.

Sic igitur intellecta, & explicata hac comparatione sententia D. Tho. est, dolorem Christi fuisse maximum intensiuē, non quidem omnium dolorum, qui esse possunt de potētia absoluta, (nam in eodem Christo potuisset esse maior dolor, si vehentior causa, aut læsio adhiberetur) sed eorum, quos homines passi sunt. Cuius assertionis duplex ratio ex D. Tho. colligitur. Prima est, quia magnitudo doloris oritur, & ex magnitudine læsionis, quæ est causa doloris, & ex dispositione patientis, quæ esse potest magis perceptiua doloris, tum ex optima complexionē corporis, in qua sensus tactus maxime viger: tum ex efficacia animæ, & interiori apprehensione, ex qua vis doloris maxime pendet. At vero in Christo Domino, & læsio corporis fuit magna, præsertim quando clauis affixus, ijsq; toto corporis pondere duntaxat innixus, capite spinis coronatus, totoq; corpore cruciatus, in cruce pependit. Complexio etiam corporis eius fuit perfectissima, & vis animæ ad apprehendendum, & attendendum efficacissima, ergo & dolor eius fuit maximus. Secunda ratio, quæ ex D. Thom. colligitur, est, quia Christus voluntariē assumpsit hanc doloris magnitudinem, vt pro nobis exactius satisfaceret. Hæc vero secunda ratio ita intelligenda est, vt non putetur Christus suo arbitrio intendisse illum dolorem vltra eum gradum, quem tales causæ in tali corpore sic disposito naturaliter efficere poterant. Quia (vt concedamus hoc miraculum fuisse possibile) non est necessarium, neq; vlla autoritate, vel ratione fundatum, sed ex hac ratione solum concludendum est, Christum Dominum nullo modo impediuisset causas huius doloris, neque auertisset interiorem mentis seu imaginationis apprehensionem: sed potius efficacissime ea omnia considerasse, quæ augere dolorem possent. Itaque tota vis rationis in priori consistit, & posterior solum est addita, vel ad explicandam congruentiam, ob quam Christus tam acerbum dolorem assumpsit, vel ad excludendam tacitam obiectionem, causas scilicet doloris fuisse grauissimas: Christum autem voluntate sua potuisse illas impedire, nec enim ita fecit, sed vniciue causæ, & facultati permisit operari, quæ illius sunt propria, vt Damasc. dixit lib. 3. cap. 15. & 20.

Dolor Christi intensiuus omnium maximus.

Damasc. Obiectio.

Sed adhuc superest difficultas circa assertionem D. Tho. & priorem eius rationem. Quanquam enim recte concludat in eodem genere doloris, vel suppositis causis æqualibus, seu eiusdē rationis, non tamen in vniversum probat de omnibus doloribus sensibilibus. Nam in ijs potest esse non solum diuersitas maioris, & minoris intensiōnis intra eandem speciem: sed interuenire etiam potest differentia specifica pro diuersitate læsionum, seu causarum. Non enim videtur esse eiusdem rationis dolor, qui prouenit ex combustione ignis, & qui ex diuisione continui, aut qui ex nimio calore, vel ex nimio frigore nascitur. Habent enim obiecta valde diuersa, vnde etiam in ipso effectu sensibili modo valde diuerso percipiuntur, vt in fame, & siti perspicere licet: sunt enim hæc passiones quedā doloris. Et è contrario ex delectationibus sensibilib; confirmari potest, neq; enim omnes sunt eiusdem rationis, igitur nec dolores. Hoc ergo supposito, fieri potest, vt alius dolor sensibilis specie sua sit grauior, quā is, qui oritur ex confixione manū, aut pedū, aut ex alijs læsionibus, q̄ in Christi corpore factæ sunt. Vnde enim cōstat eā læsionē natā esse efficere summū dolorē, quoad essentiā, & speciē doloris sensibilis? Quod si ex alia causa v.g. igne aut simili potest oriri grauior dolor in specie, ergo, cū aliæ causæ doloris alterius rationis applicatæ fuerint alijs hominib;, fieri potest, vt ex eo capite eorum dolor

dolor fuerit maior, saltem quoad grauitatem essentialem, quamquam ex dispositione patientis fuerit minor aptitudo ad dolendum. Quin potius hæc ratio procedere potest, etiam si supponantur dolores esse eiusdem rationis, & differre solum in intensiōne. Nam potest esse tantus in læsione, causaue doloris, vt excessum ex dispositione sentientis exuperet. videntur autem læsiones, seu vulnera aliquorum Martyrum plurimum excessisse læsionem factam in corpore Christi. ergo.

Respons.

Hæc obiectio apud me conuincit, non posse in hac re esse certitudinem, sed rem esse dubiam, & ancipitem, & potuisse quidem vno, vel altero modo accidere. Neque ad perfectionem nostræ redemptionis, & passionis Christi multum refert exacta hæc in intensiōne, & doloris acerbitate comparatio: satis enim est, quod assumpsit grauissimos dolores, quantum expediebat, decebatque maxime: nihilominus tamen recedendum non est à sententia D. Th. quam etiam Theologi in 3. dist. 15. magis probant, & communi sensu piorum fidelium videtur recepta, & ad illam accommodari solent verba illa Thren. 1. *Attendite si est dolor, sicut dolor meus.* Magis enim exaggerat charitatem Christi erga nos: atq; illius prouidentia potuerunt facile omnes causæ ita disponi, præparari, aut permitti, vt maximū ipsi dolorem incurrerent. Deinde ex parte subiecti constat fuisse in Christo sufficientem causam maioris doloris: ex parte vero læsionis valde grauem, & efficacem: ita, vt de nulla alia cōster esse maiorē intensiue in determinata parte subiecti, ergo omnibus consideratis sciendum est, dolorem Christi fuisse maximum inter omnes dolores, quos mortales homines in hac vita passi sunt, vel aliquando patientur.

Ex quibus colligo primum, non solum in determinata corporis parte v. g. manibus, pedibus, & capite sensisse Christum dolorem maximum, sed etiā in toto corpore: ita quod considerando dolorem illum, quem Christus in cruce patiebatur, tanquam vnā passionem per totum corpus diffusam, nullus hominum vnquam habuerit totum corpus suū simul tanto dolore affectum. Quia licet ille dolor Christi nō fuerit æqualis in omnibus partibus eius, & in aliqua habere potuerit remissioem dolorem, quam aliquis Martyr in alia: tamē considerando totam integram corporis affectiōem, in nullo fuit vnquam similis dispositio, & acerbitas doloris, vt ratio facta proportionaliter applicata sufficiēter ostendit.

Secundo colligitur quid dicendum sit, si hic dolor comparetur cum dolore gehennæ, qui dicitur pena sensus. Ille enim sine vlla dubitatione est longe alterius rationis, & prout fit in solis spiritibus habet etiam perceptionem, seu sensum alterius ordinis, & ideo non est dubium quin ratione sua sit acerbior. Quod autem sit etiam intensior in gradibus, non ita constat: est tamen verifimilius propter rationem supra factam de tristitia, quæ hic facile applicari potest. Nam & causa doloris, quæ est ignis, vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & dispositio patientis, cum sit pure spiritualis, ac propterea magis efficax, etiam ad maiorem intensiōnem conferre potest: An vero idem dicendum sit de animabus purgatorij, res magis dubia est, quia illæ mitius puniuntur. Vnde aliqui credunt non solum in Christo: sed etiam in alijs hominibus reperiri posse interdum maiorem dolorem, quam in animabus purgatorij. Sed quoad genus pænæ & doloris mihi non est dubium, quin dolor purgatorij sit maior, quia est eiusdem ordinis cum pænâ sensus inferni. Quod vero attinet ad intensiōnem, probabile est, posse aliquam pœnam purgatorij esse minus intensam, quia potest esse propter causam leuem. De qua re latius in materia de purgatorio. Deniq; quid dicendum est, si comparatio fiat cum dolore sensibilis, quem patiuntur corpora damnatorum post resurrectionem? Res etiam est incerta, quia ille

Dolor Christi pœna, & dolore damnatorum minor.

dolor damnatorum videtur esse futurus sensibilis, eiusdem rationis cum dolore qui percipitur ex combustione ignis. Nihilominus probabilius est etiam illum dolorem futurum esse maiorem, & ignem non solum naturali virtute: sed etiam vt instrumentum Dei ad illum esse cooperaturum: sed de hoc alias.

DISPUTATIO XXIV.

In tres Sectiones distributa.

De iis quæ Christus Dominus vsque ad comprehensionem passus est.

Explicata generatim acerbitate passionis Christi, vt ea quæ nonnullam difficultatem habent in ijs, quæ de rebus in ea gestis narrantur, & theologiam expositionem requirunt, in particulari pertractemus, totam illam historiam in tres præcipuas partes diuidemus: primam vsque ad Christi comprehensionem: secundam vsque ad crucis gestationem: tertiam vsque ad mortem. In hac tria disputatione, quæ primam partem continet, tria potissimum mysteria declaranda occurrunt, scilicet venditio Christi, Iudæque crimen, sudor sanguinis, quem orans in horto passus est, ac denique quomodo à Iudæis fuerit comprehensus. In quibus mysterijs exponendis non solum dicemus, quid Christus passus fuerit (quod videtur nostri instituti propriū) sed etiam, si oportuerit, vt res tota magis illustretur interdum declarabimus, quid Christus fecerit, loquutusve sit.

SECTIO I.

Quam ob causam, & quo pretio Iudas Christum vendiderit.

Primo supponendum est ex historia Evangelica, Iudam Christum vendidisse, vt constat ex verbis illis Matth. 26. *Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait, Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* Ex quo loco coniectare possumus Iudam pepigisse cum Iudæis de Christo tradendo pridie ante noctem cœnæ. Vt enim ex eo loco constat, biduo ante Pascha Principes, & Pharisei concilium coegerunt, vt de Christo capiendo, & interficiendo deliberarent. Narrat autem statim Matth. Iudam, cū agre tulisset factum illud de muliere, quæ in Bethania effudit vnguentum super caput Iesu, abijisse ad Principes sacerdotum. Hinc ergo intelligi potest iuisse ad conciliū, in quo erant congregati, atque ita illo eodem die de tradendo Christo pepigisse.

Dices, Ergo die Martis vendidit illum, quia ille erat dies biduus ante Pascha, quod die Iouis ad vesperam incipiebat, non ergo factū est hoc pridie ante cœnam. Respondetur, si solum consideremus literā Evangelij, potuisse hoc modo exponi, tamē adiuncta Ecclesiastica consuetudo, & traditio declarat illud biduum dictum esse respectu diei festi, qui die Veneris celebrabatur, atq; adeo factum Iudæ contigisse die Mercurij, & in eodem fuisse coactum conciliū Iudæorum aduersus Iesum. Nam propter hanc causam dies Mercurij inter dies, qui spectant ad passionem Domini, numeratur: quia in eo cepit pati Christus, cum in eo venditus sit, & ideo etiam apud cōplices fuit antiqua consuetudo ieiunadi feria quarta in honore passionis Dñi, vt constat ex Aug. epi. 86. Sed rursus dices, Matthæus narrat Iudam vendidisse Christum statim post cœnam factam in Bethania: constat autem ex Ioan. ca. 12. cœnam illam factā esse sexto ante pascha die, ergo venditio Iudæ ante cœnam facta est.

Non defuerunt qui dicerent, cœnam illam, & vntionem, de qua loquitur Ioannes, esse diuersam ab ea, de qua loquitur Matthæus; & ita posse diuerso tempore celebrari, alteram sexto die ante Pascha, altera m

Obiectio.

Responsio.

Quoniam die Iudas Christum vendidit.

August. Obiectio. Ioan. 12.

alteram biduo. Nam etiam videtur in diuersis do-
mibus celebrata: Matthæus enim ait, Christum cœ-
nasse in domo Simonis leprosi: Ioannes vero signi-
ficat cœnasse in domo Marthæ, aderant enim Laza-
rus, & Maria, & Martha ministrabat, non est autem
verisimile ministrasse in aliena domo. Item Matthæus
dicit feminam illam vnxisse caput Iesu, Ioannes
vero ait Mariam vnxisse pedes: apud Matthæum discipu-
li indignantur, apud Ioannem solus Iudas: & iuxta
hanc sententiã facilis est responsio ad obiectionem,
scilicet cœnam narratam à Matthæo, contigisse biduo
ante Pascha: quam vero narrat Ioannes antea cele-
bratam, fuisse diuersam. Hæc fuit sententia Origeni.
tract. 35. in Matthæo, & eandem indicat Chryl. hom. 81.
in Matthæo, & clare Euthy. suo. c. 62. in Matthæo, & hanc sen-
tentiam sequutus est Cæsar Baronius in Annalibus,
anno 32. & 34. eamq; ex Euangelio colligi existimat.

Sed leui fundamentum motus est, quia neq; Matthæus
neq; Marc. scripserunt cœnam illam factam esse bi-
duo ante Pascha, sed cum narrare inciperent concilium
Iudæorum illo die factum, & deinde narratur
essent proditionem Christi, quam in eo concilio Iu-
das fecit, per recapitulationem interposuerunt, quid
ante paucos dies gestum esset in illa cœna, vt occa-
sionem indicaret, quæ Iudas indignatus, & ad Chri-
stum prodendum impulsus est. Vnde neq; etiam di-
cunt Iudam statim post illam cœnam abiisse ad pro-
dendum Christum: sed finita narratione vnctionis,
quam interposuerant, reuertuntur ad historiam nar-
rationem, quam aggressi erant. Deinde tot sunt cir-
cumstantiæ similes in vtraque cœna, & vnctione, vt
non sit verisimile diuersas fuisse præsertim cum cõ-
trariæ coniecturæ nõ repugnent eidem cœnæ. Nam
illa de diuerso tempore iam reiecta est: alia vero de
diuersa domo non cogit: tum quia Chrysof. homil.
64. in Ioan. refert multos sensisse cœnam quam nar-
rat Ioannes, non fuisse factam in domo Lazari, po-
tuit enim Martha, vel ex magna ad Christum deuo-
tione, vel propter cognationem, & familiaritatem
aliquam cum Simone in domo eius ministrare. Tum
etiam, quia Theophyl. in Matthæo, refert illum Simo-
nem fuisse Patrem Lazari, & Marthæ, quod etiam
refert Niceph. li. 1. Hist. cap. 17. Reliquæ coniecturæ
faciliores sunt: non enim oportet, vt singuli Euan-
gelistæ singula narrent, sed satis est, vt ea quæ refe-
runt, inter se non pugnent: nõ pugnant autem quod
eadem mulier in eadem cœna vnxit pedes, & ca-
put, & quod Iudas cœperit indignari, & postea ali-
j discipuli eum imitari sint, quamuis fortasse non e-
adem intentione, vt Chrysof. dixit. Et eadem respõ-
sio est ad cætera, quæ obijci solent, vt egregie obser-
uauit Aug. qui præcipuus author est huius sententiæ
lib. 2. de consensu Euang. ca. 79. quæ sequuti sunt An-
sel. Matth. 26. & Rupert. lib. 10. in Ioannem, & eã vi-
detur tandem tenuisse Chryl. hom. 64. in Ioan. dum
Matthæum cum Ioanne concordare nititur, & ean-
dem sequitur Hiero. Matth. 26. qui attente est legen-
dus, nam initio videtur distinguere mulierem, quæ
vnxit pedes Domini ab ea, quæ vnxit caput. Sed
quidquid sit de eius sententiã quoad distinctionem
personarum, (de quo alias) tamen non distinguit has
cœnas in Bethania factas, & narratas à Matthæo & Ioan.
vt euidenter patet ex sequentibus, imo in priori di-
stinctione non videtur agere de vnctione pedum,
quam narrat Ioannes, sed quam narrat Luc. c. 7. quæ
sine dubio fuit diuersa, & antea facta est. Deniq; hanc
sententiã sequuntur Caiet. Iansen. Tolet. & alij, & iux-
ta illã facile patet solutio ad obiectionẽ factã, nimi-
rum Iudã non vendidisse Christum eo die, quo cœna
facta est. Quia licet immediate post illã narretur, nõ
oportet res eodẽ ordine gestas esse, quo narrantur.

Secundo dicendum est de causa huius venditio-
nis, quæ inquiri potest, vel ex parte Dei, vel ex parte
Iudæorum, aut ex parte Iudæ. Ex parte quidem Dei,
cur permisit Christum à Iudæo vendi. Ad quod re-

spiciendum est, propter eam causam permisit ven-
di, propter quam permisit comprehendendi, flagellari,
& crucifigi. Quam Paulus ad Rom. 8. vno verbo cõ-
plexus, dixit, *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro no-
bis omnibus tradidit illum.* Itaq; inter alia voluit Chri-
stum pro nobis hoc genus iniuriæ, infidelitatis, & in-
gratitudinis perpeti, vt & nos doceret familia mala
patienter ferre, & vt speciale modum tristitiæ, &
doloris, quem talis proditio causare poterat, ad sa-
tisfaciendum pro nobis assumeret. Vnde de hoc af-
flictionis genere scriptum est Psalmo 40. *Homo pacis
mee, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit
super me supplantationem.* Vbi Aug. & Hieron. de Iu-
da hoc interpretantur, & pöderant verbum illud *pa-
nes meos*, quo dicunt esse indicatum mysterium Eu-
charistiæ, cuius proditor Iudas particeps fuit, vt in
materia de Eucharistia latius dicendum est. Et eodẽ
modo exponunt verba illa Psalmo 54. *Si inimicus meus
maledixisset mihi, sustinuissem iram eius, & si is, qui oderat me
super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsit an ab
eo, tu vero homo vnanimus, dux meus, & norus meus, qui si-
mul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulau-
mus cum consensu, & c.*

Rursus ex parte Iudæorum inquiri potest, non
quidem, quid eos impulerit, vt Christum compre-
hendere cuperent, (nam satis notum est ex Euan-
gelo, inuidia, & odio motos esse) sed specialiter quid
eos mouerit, vt pecuniam emerent, quem quotidie in
templo, vel in ciuitate suo arbitrio, sine difficultate
vlla poterant comprehendere. Sed huius rei causam
aperuerunt etiam Euangelistæ: Marcus enim sic
inquit capit. 14. *Quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ,
quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.* Lucas vero
addit, *Timebant vero plebem.* Itaq; sicut timebat illum
occidere in die festo, ne tumultus fieret in populo, ita et-
iam timebant publicè, & coram plebe eum compre-
hendere, ne heret seditio, & ne fortasse multi eũ de-
fendere conarentur. Propter hanc ergo causam quæ-
rebant opportunitatem, vt in loco securo, & remo-
to eum caperent, atque in iudicio fisterent & tumultum,
ac plebem contra eum excitarent, priusquam se-
tueri, aut à discipulis, amicisq; defendi posset. Ad
hoc ergo caute præstandum suam industriam, ac di-
ligentiam Iudas promissit, & propterea gauisi sunt
Iudæi, pecuniamque ei sponderunt. Addi etiam
potest timuisse Iudæos, ne Christus eorum cogitata
cognoscens fugeret, seque occultaret. Nam ca. 11. in-
quit Ioannes, Iudæos ad inuicem colloquentes di-
xisse: *Quid putatis, quia non veneris ad diem festum? De-
derant autem Pontifices, & Pharisei mandatum, vt si quis
cognouerit, vbi sit, indices, vt apprehendant eum.*

Denique ex parte Iudæ quid ipsum impulerit ad
vendendum Christum, non defuerunt quidam hæ-
retici Caiiani appellati, qui dicerent: Iudam bene e-
gisse vendendo Christum, vel quia Christus legem
peruertebat, quod Iudas impedire voluit, vel certe,
quia Christum perfecte cognouit, & ex perfecta co-
gnitione veritatis eũ prodidit zelo generis humani,
quod cognouit non posse saluari, nisi per Christum,
nec Christum potuisse mori, nisi ab ipso proderetur.
Ita fere refert Iren. lib. 1. contra Hæres. c. vlt. & Ter-
tullian. lib. de præscriptionib. aduersus hæreticos, c. 47.
Epiphani. hæres. 38. Possunt autem hi hæretici in
confirmatione sui erroris adducere verba illa Chri-
sti. *Quod facis, fac citius.* Nisi enim bene operaretur,
non eum Christus ad operandum impelleret.

Sed repugnant euidentibus scripture testimonijs:
passim enim in Euangelio hoc Iudæ peccatum dam-
natur, & Christus dixit, *Ve homini illi, per quem filius
hominis tradetur, bonum erat ei si natus non fuisset homo
ille,* Matth. 26. & apud Ioannem c. 13. *Vos mundi estis, sed
non omnes; sciebant enim, quis esset qui traderet eum,* &
Ioan. 12. *propterea dixit. Non estis mundi omnes, & ibidem. Cum
diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas, & in-
tra. Et post buccellam introiuit in eum Sathanas, & exi-
it.*

Matth. 26.
Ioan. 12.

Orig.
Chrysof.
Euthym.
Cæs. Baron.

Responsio.

Chrysof.

Nicephor.
Theophyl.

August.
Anselm.
Rupert.
Chrysof.

Hieronym.

Christus à
Iudæo vendi
cur passus
est.

Roman. 8.

Psal. 40.

Augustin.
Hieron.

Psal. 54.

Ioan. 11.

Irenæus.
Tertul.

Epiphanius
Ioan. 12.

ni

uit continuo. Denique isti hæretici priores ipso Iuda esse videntur. Ille enim peccatum suum confessus est & agnuit, dicens: *Peccavi tradens sanguinem iustum.* Quibus verbis etiam rationem sui peccati agnoscit, quod nimirum contra omnem iustitiam, vtrum innocentem, ac sanctum prodiderit. Quamquam (vt notauit Leo Papa ser. 1. de Passione) non totam grauitatem sui peccati declarauit: in quo aliud peccatum suæ infidelitatis indicauit, non enim peccauit solum tradendo hominem iustum, sed etiam tradendo ipsum filium Dei, quem ille non satis agnoscebat, nec credebat.

Auaritia causa Iudæ Christum vendit. Dicendum est ergo, Iudam propter auaritiam Christum vendidisse. Hæc est communis sententia omnium Patrum quam colligunt, tum ex eo, quod Matth. & Marcus antequam narrent hanc Iudæ prodicionem, interponunt indignationem eius ob vnguentum effusum super caput Iesu. Quam ortam fuisse ex auiditate pecuniæ, declarauit Ioannes illis verbis: *Non quia de egenis perseuebas ad eum, sed quia fur erat.* Vnde colligunt ex eo die machinatum esse Iudam, quomodo Christum venderet, vt illam iacturam relarciret. Tum etiam quia hanc mentem suam satis ipsemet expandit illis verbis: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* Vnde Augustinus enarrat Psalm. 63. *Auaritia, quæ captiuauit discipulum comitem Christi, captiuauit & militem custodem sepulchri:* & Chrysof. hom. 64. in Ioannem inquirens, cur Christus dispensatorem pecuniæ fecerit eum, quem furem, & auarum esse non ignorabat, dicit Christum hoc permisisse, vt maius malum vitaret, scilicet, vt cupiditas, & auaritia eius inde expleri posset, & ita tolleretur ei prodicionis occasio. Quam rationem attigit etiam Euthym. super cap. 12. Ioannis. Quæ tamen hoc sensu accipienda est, quod tanta fuerit cupiditas Iudæ, vt expleri non potuerit iis, quæ furabatur, nisi etiam magistrum suum venderet. Et ita sunt intelligenda verba, quæ subdit Chrysof. *Neque enim poteram dicere pecuniarum id cupiditate fecisse, suscitantes enim loculi esse debebāt, qui eius satisfacere cupiditati, sed sola malitia.* Quod enim intendit negare Iudam hoc fecisse cupiditate pecuniæ: sed solum non fuisse talem cupiditatem illam, quæ aliquam vel humanam posset excusationem habere, erat enim nimis effrenata cupiditas, & ex ingenti malitia orta. Quam porro admixtam auaritiæ malitiam significare volens Leo Papa serm. 8. de passione, inquit: *Impius Iudas maluit minister esse diaboli, quam Apostolus Christi, quem non timoris perturbatio deseruit, sed pecunia cupiditate distraxit. Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno, dum scit lucrum, peruenit ad laqueum, & tam sulte impius fuit, vt triginta argenteis, & Dominum venderet, & magistrum. Illud vero est considerandum, non fuisse proditum à Iuda Christum, vt in exilium mitteretur, aut in carcere detineretur, ne populum commoueret. Hinc enim factum est, vt postea intelligēs, Christum damnatum esse à Iudæis, penitentia ductus fuerit referens triginta argenteos, vt narratur Matth. 27. non ergo motus est inuidia aut odio, sicut alij Iudæi, sed auaritia.*

Obiectio. Dices, Qui potuit Iudas qui tot, ac tanta miracula Christi conspexerat, propter solum affectum pecuniæ illum tradere Iudæis? Quidam dicunt, Iudam non credidisse, illa fuisse vera miracula: sed apparentia, & virtute dæmonis facta, quod sentit Hieronym. Matth. 26. Vel dici potest, quamuis crediderit miracula esse vera: non tamen cognouisse, nec credidisse Christum esse Deum, sed solum virum iustum & sanctum, hoc enim tam euidentis illi erat ex dictis, & factis Christi, vt aliud sibi persuadere non potuerit, vt postea ipsemet confessus est, dicens: *Tradens sanguinem iustum:* excecatus tamen passione, & auaritia ipsum prodidit. Ad quod eo facilius induci potuit, quo & indignatus erat ex priori facto, & non æ-

Leo Papa. *Ioann. 12.* *Matth. 16. August.* *Chrysof.*

Leo Papa. *Matth. 27.*

Hieronym. Matth. 26.

Matth. 27.

Obiectio.

Hieronym. Matth. 26.

Matth. 27.

stimauit tantam nocentiam fuisse Christo inferendum, vt dictum est. Quamquam autem ille iustum esse Christum crederet, cum aut ad Phariseos est locutus, vt eum proderet, grauisime mentitum esse credendum est (quod est nouum peccati genus. (Vt. n. factum suum excusaret, & probabile Iudæis faceret, necessarium illi fuit Christum accusare, & dicere se zelo legis moueri ad illum tradendum, cuius mores expertus erat, neque ferre poterat, &c. Iansen. in Con. c. 128.

Tertio dicendum de pretio, quo Iudas Christum vendidit, de quo solus Matth. scripsit fuisse triginta argenteos. Circa quod duæ occurrunt dubitationes. Prima est, quæ fuerit illa pecunia quantitas, si eam iis mensuris, quæ apud nos sunt in vsu, metiamur. Secunda, quomodo veritas non exacte responderit figuræ. Nam Patriarchæ Ioseph venditio figura fuit venditionis Christi, ille autem tantum viginti argenteis venditus legitur Gen. 37.

Circa primum, magna est opinio diuersitas quas late refert Iansen. c. 128. Concord. quarum breuius summa est, quosdam asseruisse illos argenteos eiusdem valoris fuisse cum nostris, quos Hispani reales vocant. Ita sentit Rupert. lib. 10. in Matth. qui ait, Iudam solitum fuisse furari decimam partem eorum quæ habebat in loculis, & ita ceptis his triginta denariis, recuperasse decimam partem trecentorum denariorum, quibus vnguentum vendi poterat, quam sibi periisse indigne ferebat.

Secunda opinio est, vnumquemque argenteum illorum habuisse valorem decem denariorum, seu argenteorum nostrorum, atque ita vendidisse Christum trecentis illis denariis, quibus vnguentum vendi poterat. Ita Lyran. Matthæi 26. Sed hæc dicta sunt sine fundamento.

Tertia ergo opinio Iansenij est valorem argentei fuisse quatuor argenteorum ex nostris, atque adeo triginta argenteos æquiuales duodecim scutis argenteis, seu quindecim florenis, seu centum, & viginti argenteis ex nostris: hæc enim omnia idem sunt. Fundamentum est, quia *argenteus* substantiue sumptus, idem solet significare, quod *scelus*, vt patet ex lib. 2. Reg. c. 18. & Isai. 7. adiuncta expositione Hieronymi, & Hieronym. Ezechiel. 4. & Iere. 32. drachma autem eiusdem fere ponderis, & valoris erat cum nostro argenteo, vt Budæus, & omnes tradunt.

Addit vero idem author ex Budæo libro 5. de asse, probabile etiam esse, argenteum, quo Hebræi utebatur, duas drachmas Atticas pepidisse, & ex iis esse triginta illos argenteos, quibus venditus fuit Dominus, quia et nunc aliqui eorum visuntur Romæ, & Parisiis eius ponderis, & qualitatis. Quam sententiam sequuntur est Francisc. Ribera Amos 8. & Zach. 11.

At vero Cæsar Baronius in Annalibus, in Appendice ad annum 34. aliam excogitauit sententiam, dicens, verum quidem esse hoc pretium solum esse Iudæ in nummis argenteis, qui erant in vsu Iudæorum, quales sunt, qui modo ostenduntur, & creduntur esse ex illis, qui Iudæ numerati sunt à Scribis, & Phariseis, non tamen solos triginta esse numeratos, sed multo plures. Existimat enim argenteum hoc loco significare libram argenteam, quia iuxta Hebræorum traditionem, quam ibi ex Rabinis, & ex Aria Montano refert, hæc vox *argenteus*, licet in Pentateucho significet *scelus*: in Prophetis vero significat *libram*, & verisimile est Matthæum hac significatione vsu esse illa voce, cum prophetiam prædictionem afferat. Et ita iuxta hanc sententiam triginta argenteorum valor fuit fere trecentorum aureorum, Nam vnaquæque libra argentea pendere dicitur quatuor & centum denarios, seu argenteos ex nostris. Præter dictam vero vocabuli obseruationem, nititur potissimum hic author ea coniectura, quod 30. illis argenteis emptus est ager figuli in peregrinorum sepultura,

Iansen.

Matth. 27.

Genes. 37. Dubium. Iansen.

Rupert.

C

Lyra.

Iansen.

Sicili & drachma valor. 2. Reg. 18. Isai. 7. Hierony. Ioseph.

Budæus.

Franc. Rib. Cas. Bar.

Argentum quid.

vt con-

Matth. 27. Vt constat Matth. 27. & Act. 1. vbi dicitur ager ille Em-
481. ptus de mercede iniquitatis, quo significatur solo illo
pretio emptum esse. No est autem verisimile agrum
propè Ierosolymam, quem esse oportuit non exigue
magnitudinis, vt posset capere omnes peregrinos,
quibus Ierosolyma abundabat, potuisse emi mino-
ri pretio, præsertim cum ager ille non ad tempus, id
est, vsque ad annum Iubilæi (vt moris erat apud Iu-
dæos) sed in perpetuum emeretur, eò quod vsui se-
pulturæ ascribi deberet in posterum.

Tulæ cur 12
482. Sed (si coniectura vtendum est) obstat huic sen-
tentia, quæ apud me maiore (vt verum fatear)
probabilitatem efficit. Qui enim credi potest, Iudæ-
os tam facile obtulisse trecentos aureos propter o-
pus, quod nullius ferè laboris, vel negotij erat, præ-
sertim cum Iudas nec rogatus, nec quæsitus, sese ad
tradendum Christum obtulerit propensumque o-
stenderit? Vnde Hierony. Matth. 26. hac coniectura
colligit Iudam vili pretio Christum vendidisse. Sed
quæ vile (inquit) tradens mancipium, in potestate emen-
tium posuit quantum vellenti dare. Et ceteri omnes ex-
positores idem sentiunt, illud scilicet pretium fuisse
multo minoris valoris. Quanquam enim dicere
quis posset, Iudæos præ nimio desiderio, quo arde-
bant comprehendendi Christum, facile maximam
pecuniæ vim obtulisse: id fieri verisimile, si vel in
opere ipso, vel in proditore aliquam difficultatem
experti essent, eo vel maximè, quod eo tempore de-
cem aurei in maiori pretio, & existimatione habe-
bantur, quam nunc centum.

Responsio. Quocirca non coniecturis, sed propria significa-
483. tione vocis argenteus, quæstio hæc definienda esset:
cum autem vox illa sit valde æquiuoca, & varias
moretas ex argento factas significare soleat, vix pô-
test certa ratione definiri, in qua significatione hoc
loco sumenda sit tam in Euangelio, quam apud Za-
char. c. 11. Videtur autem verisimilius argenteum il-
lic significare simplicem aliquam monetam argenti,
quæ tunc erat in vsu, & illam fuisse vel scilicet, vel
dimidiam partem sicli, vt tertia, & quarta opinio af-
ferebat. Potuit autem ea quantitas pecuniæ suffice-
re ad emendum agrum in sepulchuram peregrinorum,
vel quia non sola illa emptus est, nam licet scriptura
dicat ex illis emptum esse, non tamen affirmat ex
solis illis, vel certè quæ non oportebat agrum esse
adeo magnum, quia rari solent esse peregrini, qui in
aliqua ciuitate moriuntur, etiam si magna illorum
multitudo illuc confluat, vt etiam nunc Romæ, &
Compostellæ videre licet. Nam ad sepeliendos pe-
regrinos exiguus locus sufficit, præsertim, quia
(vt dicebam) eo tempore moneta carior erat, quam
nunc sit, quare tunc decem aureis emi poterat a-
ger, qui nunc fortasse non potuisset centum compa-
rari.

Dubium. Ad vltimam dubitationem non defuerunt, qui
484. in loco Gene. triginta argenteos existimarent esse
legendum. Sed lectio illa nullam habet probabili-
tatem, quia & Hebræi codices habent viginti, & eo-
dem modo legunt omnes codices emendatiores
vulgatæ editionis. Septuaginta etiam interpretes
quoad numerum viginti legunt, quamuis quoad
pecuniæ qualitatem non argenteos, sed aureos in-
terpretati sint. Iosephus etiam libr. 2. Antiquit. ca. 3.
Ezech. 45. numerum viginti retinuit, sed non dicit viginti au-
reos, vel argenteos fuisse venditum, sed viginti mi-
nis, quod longè maius pretium est. Nam vnaquæque
mina sexaginta siclos peridebat, vt constat Ezech.
Hieron. Responsio. Ioseph. à fra-
485. tribus in E-
gyptum quo
pretio ven-
ditus. Sed in vtroque erratum est, nam & Hebraica
veritas, & vulgata editio viginti argenteos habet,
& ita esse legendum notauit Hieronym. quæstionib.
Hebræicis in Gen. & Matth. 26. Vbi expresse resellit
translationem septuaginta subdens. Neque enim pre-
tiosior esse poterat seruus, quam Dominus. Ad dubitatio-
nem ergo responderetur, non oportuisse figuram in
Fr. Suarez. tom. 2.

A omnibus conuenire cum re repræsentata. Et addi
potest ex prædictis verbis Hieronymi in hoc serua-
tam esse proprietatem figuræ, quod seruus minori
pretio venditus est, quam Dominus. Adde deni-
que neque hunc pretij numerum relictum esse sine
figura, & prophetia. Nam Exodi 21. pro seruo, aut
ancilla occisis solui præcipiebantur triginta sicli ar-
gentei: vnde Iudæi tanti Christum emere volue-
runt, quantum ab eis seruus æstimabatur. Zachariæ
autem 11. de hoc pretio prædictum erat. Appenderunt
mercedem meam triginta argenteos; id est, cum pro be-
neficijs acceptis gratiam reddere deberent, dede-
runt Iudæ triginta argenteos, vt me traderet. Ita ex-
ponunt Hieron. ibi, & super Matth. Ruffin. in simbo.
Cyril. Ierosolym. cateches. 13. & huius prophetiæ me-
minit Matth. capit. 27. quanquam mutatis verbis, &
non tribuit illam Zachariæ, sed Ieremiæ, quod non
paruum difficultatem multis ingessit, quam variè
expediunt Origen. Hierony. & alii expositores ibi, &
August. libr. 3. de consen. Euangelistarum cap. 7. Sed
illud verisimilius videtur, Euangelistam non po-
fuisse nomen Ieremiæ, sed simpliciter nomen pro-
pheta: ab aliquo autem additum nomen Ieremiæ in
margine, postea irrepsisse in textum in aliquibus co-
dicibus, non enim in omnibus habetur. Et hæc est
sententia Hieron. quam Iansenius capit. 140. magis
probat, & eandem sequitur Cæsar Baronius in dicta
appendice.

SECTIO II.

Vtrum sudor sanguineus Christi in horto orantis vē-
rus, ac naturalis fuerit.

E xplicata Christi venditione, quæ legalem cœ-
nam antecessit, explananda sequebantur my-
steria cœnæ: sed quoniam hæc in sequentem to-
mum, vbi mysterium Eucharistiæ explicabimus, à
nobis remittuntur, gradum facimus ad explican-
dum ea, quæ Christo oranti in horto contigerunt:
hæc enim proximè post cœnam subsequuta sunt.
Sic enim habent Euangelistæ, & hymno dicto exierunt
in montem oliueti, qui propè Ierusalem erat, Sabbathi
habens iter, vt dicitur Act. 1. id est, per vnum milliare
distans, tantum enim itineris licebat Iudæis in sab-
bato agere (vt Oecumenius ibi notat) vel sex stadijs
(vt Iosephus tradit libro 6. de bello Iudaico capite
3.) In eo ergo itinere, quantum ex Matthæ, & Marc.
colligi potest, sermonem habuit Christus cum di-
scipulis, in quo & eorum scandalum, & mortem su-
am, ac resurrectionem iterum prædixit, Petroque
asserenti se nullo modo scandalum in eum passu-
rum, quod eum esset negaturus, etiam prædixit,
quamuis iam antea in cœna iterum, atque iterum ean-
dem negationem illi prædixisset (vt August. notauit
libr. 3. de consensu Euangelist. capite 2.) & in eodem
itinere pertransiit Christus torrentem Cedron, qui
per vallem fluit, quæ inter montem oliuarum, & Ie-
rusalem interiacet (vt Ioseph. supra retulit) ac tan-
dem peruenit in villam Gethsemani, quæ erat ad
radices montis Oliuarum (vt Hieronym. refert libr.
de traditionibus Hebræicis) Erat autem ibi hortus
(vt Ioannes refert) in quem ingressus est Iesus cum
discipulis, vt oraret. Tria autem sunt potissima, quæ
ab Euangelistis narrantur facta in illa oratione: pri-
mum, quod cepit Iesus pauere, & cadere, & mastrus esse.
Secundum, orasse ad Patrem illis verbis, Pater si pos-
sibile est, &c. Tertium addit solus Lucas dicens, Et
factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in
terrâ. Quæ verba, quamuis Hilarius libr. 1. de Trin-
nitat. dicat in multis codicibus tam Græcis, quam
Latinis deesse, & idem significet Hieronym. libr. 2.
contra Pelagian. quatenus solum dicit eam partem
historiæ in multis codicibus Græcis, & Latinis re-
periri.

periri: tamen certa fide tenendum est eam partem esse canonicam, & Scripturam Sacram: præsertim post Con. Tridentini decretum in sess. 4. ubi definit, libros Scripturæ integros esse suscipiendos cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in Vulgata Latina editione habentur. Hæc autem pars communi Ecclesiæ consuetudine, & consensu recepta est, & antiquissimi Ecclesiæ Patres eam ut canonicam susceperunt, ut patet ex Dionysio. 4. de Cælest. Hiera. Epiph. hæref. 69. August. Irenæo, & alijs quos statim referam, Quæ omnia intelligenda sunt etiam de illa parte, in qua Lucas refert apparuisse angelum confortantem Christum. Vnde si in aliquibus codicibus hæc pars deest, credendum est expunctam fuisse ab aliquibus indoctis, specie pietatis. Nam & S. Nicon in quadam epistola de religione Armenorum refert, eos abstulisse ex Euangelio hanc historiam de sudore sanguinis, imbecillitatis hoc esse existimantes non diuinæ maiestatis.

Igitur de prima, & secunda parte huius mysterij multa dicta sunt in superioribus, de prima in primo tomo circa quæst. 15. D. Thom. in comment. artic. 7. & disp. 28. Sect. 1. & in hoc præcedenti disput. multa de hac tristitia Christi dicta sunt. De secunda verò parte, id est, de illa Christi oratione, & de voluntate à qua profecta est, dixi in primo tomo disp. 33. Sect. 1. ubi refutavi hæreticos, qui hanc Christi orationem ausi sunt reprehendere, & disp. 24. Sect. 3. interpretatus sum August. & Hieron. qui interdum indicant verba illa, si possibile est, &c. profecta esse ex ignorantia aliqua, & dubitatione, in disputat. verò 38. Sect. 2. exposui, illa oratione declarasse Christum naturalem affectum voluntatis suæ: quem permittere in se voluit, & exterius exprimere, ad confirmandam naturæ assumptæ veritatem, & tristitiæ suæ acerbiteratam declarandam. Solum ergo superest, ut hoc loco de tertia parte huius mysterij sermonem instituamus.

Christus in hoc uerum ac naturale sanguinem sudauit.

Theophyl.

Euthym.

Ioan. 1.

Dico ergo primò, Christum Dominum verum, proprium, ac naturalem sanguinem emisisse, quando sanguinem sudasse fertur. Hæc assertio mihi est certa, nam verba Lucæ sunt expressa, & cum historiam contineant, propriè intelligenda sunt. Vnde (quod Theophylactus dixit) ea scripta esse per hyperbolem. Nam sicut qui amarè flet, & interno labore nimium sudat, dicitur sanguinem sudasse, id est, fluentem sudorem fortiter stillasse: hæc (inquam) interpretatio cum aliena sit à literæ proprietate, & necessaria non sit, nullo modo est admittenda. Sed ait Euthym. qui in eadem est sententia suo ca. 64. in Matth. Lucam non dicere Christum sudasse sanguinem: sed sudorem eius fuisse, sicut sanguinis guttas, id est, fuisse crassum, & concretum sudorem similem guttis sanguinis. Sed certè, si solam similitudinem voluisset Lucas significare, potius dixisset, Sicut gutta aque: similiores enim videntur guttæ sudoris guttis aque, quam sanguinis. Adde particulam illam, sicut, quemadmodum & particulam, quasi, non semper significare in Scriptura similitudinem: sed interdum identitatem, & veritatem, ut Ioan. 1. *Idem gloriæ eius gloriæ quasi unigeniti à Patre.* Deniq; si in hoc loco per particulam illam Sicut, importatur aliqua similitudo, quæ à veritate deficiat, non est in substantia sanguinis, quasi verum sanguinem nõ sudauerit Christus, sed in forma, & figura guttarum. Quia foretasse non habebant perfectam figurâ guttæ, sed illi similem, vel certè, quia non erant ex puro sanguine, sed aliquid sudoris habebant admixtum. Itaque simpliciter fatendum est, Christum sanguinem verum sudasse, ut Euangelij litera præfert, & communi sensu Ecclesiæ intellecta est, etiam ab Apostolorum temporibus, ut colligere licet ex Iusti-

no Martyre dialog. cum Triphone, Irenæo libro 4. contra hæref. cap. 32. ubi contra negantes veritatem carnis Christi illud incommo dum infert, quod *glossos sanguinis*; non sudasset. Idem repetit lib. 4. cap. 69. Idem sentit apertè Epiph. in Anchoreto, & Athanas. libr. 6. ad Theophyl. qui est de beatitudine filij DEI, anathema dicit in eos, qui Christum verum sanguinem sudasse negant: Hilar. etiam & Hieronymus locis citatis, planè intelligunt ea verba de vero sanguine sudore, & Augustin. libro 3. de consensu Euangelistar. capit. 4. ubi dicit Christum emisisse sudorem sanguineum. Ammonius verò Alexan. in Harmonia Euangeliorum sudorem sanguinolentum, appellauit. Ratio huius sudoris propria, & literalis statim explicabitur, Rationes autem mysticæ variè traduntur à Patribus, Beda super Lucam dicit, significatum esse hoc Christi sudore defluente in terram, etiam terrenos homines sanguine Christi esse irrigandos. Augustin. in libr. sententiarum, sententia 68. Orans (inquit) cum sudore sanguineo Dominus Iesus Christus, significabat de toto corpore, quod est Ecclesia, emanaturus martyrum passiones. Bernard. sermo 3. in Dominicam Palmarum, dicit Christum non fuisse contentum lacrymis oculorum: sed totius corporis sanguine lacrymis peccata nostra flere, ac lauare voluisse.

Dico secundo, Christum Dominum absque speciali miraculo sanguinem sudauit ex vi internæ afflictionis, & agonie, quam in illa oratione passus est. Ita sentit Caietan. Luc. 22. ab cuius opinione non multum discrepat Iansenius cap. 137. Concord. Declaratur primo, ratione theologica. Quia si ille sanguis miraculosè esset emissus, & non ex vi interioris afflictionis, non fuisset signum certum, & euidens maximi angoris, & tristitiæ interioris, quia miraculosè poterat etiam cum minima afflictione, imò sine ulla emitti: consequens autem est contra sensum omnium sanctorum ab vniuersa Ecclesia receptum. Secundo hoc explicat Caietan. naturali, & physica ratione. Quia sicut magnitudo passionis pellit violentè sudorem, ita si vehemens sit passio, & deficiat sudoris materia, fieri potest ut sanguinem expellat. Sicut natura vi (ut ita dicam) effrenis concupiscentiæ coacta, deficiente semine in proprijs organis, sanguinem fundit, & deficiente lacte, qui nimium vera emungit, ut dicitur, elicit sanguinem: in Christo autem corpus erat debile, & exhaustum, cumque alioqui afflictio interior esset vehemens, fieri potuit, ut deficiente materia sudoris, sanguis fuerit ex vi interioris afflictionis expulsi. Nam & Arist. lib. 3. de Hist. animal. c. 19. dicit interdum euenire ex abundantia sanguinis, & intemperie corporis, ut aliquis sanguinem sudet: hæc autem causa nõ habuit locum in Christo: tamen, sicut hæc à natura est, ita alia à nobis explicata est naturalis & sufficiens ad hunc effectum.

Dices, Metus, & tristitia, quibus tunc Christus angebatur, non emittunt sanguinem foras, sed potius ad cor attrahunt; natura ita providente, ut principali membro in huiusmodi afflictionis tempore subueniatur. Respondetur, si angor & afflictio ex tristitia, metuque proueniens tanta sit, ut corpus commoueat, & inflamet, vim habent attenuandi sanguinem, & aperiendi poros, & hinc consequi potest emissio sanguinis ad exteriores partes corporis. Eo vel maxime, quod licet Christus naturali affectu timeret, tamen deliberata voluntate, & efficaci, & actu appetitus à voluntate imperato, mortem, & omnes dolores, qui efficacissimè proponebantur, amplectebatur, & naturalem affectum superabat, & hinc agonia proueniebat. Ex hoc ergo actu fortitudinis, & audaciæ, magis quàm ex timore, & tristitia illa corporis alteratio, & sanguinis emissio prouenire potuit. Quod satis narratione sua Lucas indicauit dicens. *Et factus in agonia prolixius orabat, & factus*

Iusti. Martyr. Irenæo.

Epiph. Athanas.

Hier. Hilar.

Augustin.

Ammon. Alexan.

Beda.

Augustin.

Bernard.

Sanguinei sudoris in Christo causâ quæ fuerit Caietan. Iansen.

Aristot.

Obiectio.

Respons.

Luc. 22.

& factus

Et factus est sudor eius sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.

Obiectio.

Sed vrgebis: nam licet fieri possit, vt aliquis subtilis sanguis per poros effluat: tamen verba Lucae indicant, non tenues, sed crassiores guttas, ex crassiori sanguine concretas, vsque ad terram decurrisse. Hanc enim vim habet dictio Graeca *ὀρεσι*, quae grumum crassiorem significat; ergo non videtur hoc naturaliter fieri potuisse. Quae ratio tandem mouit Ianfenium, vt diceret non omnino naturali causae, sed miraculo tribuendum esse, quod de Christi sudore refert Lucas. Sed dici potest, licet propter dictam causam naturalem, subtilis sanguis, & liquidus est Christi corpore fluere, tamen statim ac perueniebat ad externam corporis superficiem condensari potuisse absq[ue] miraculo, propter aeris intemperiem, praesertim cum esset nox, aerque frigidior. Sic ergo sanguis densior, & crassior effectus, & in guttulas diuisus, in terram decidebat.

Iansen.

Responsio.

Obiectio.

Hilar.

Responsio.

Huic verò nostrae sententiae contradicere videtur Hilar. libro 10. de Trinitate. his verbis. *Sudorem vero nemo infirmitati audebit deputare, quia dum ex contraria naturam est sudare sanguinem, neque infirmitas est, quod potestas non secundum naturam consuetudinem gestit.* Exponi tamen potest hoc non fuisse infirmitatis, hoc est impotentiae, & coactionis: Christus enim non ex imbecillitate, aut ex impotentia ita timuit, aut tritatus est, vt sanguinem sudauerit, sed voluntarie hos affectus in seipso permisit. Deinde dici potest, potestatis miraculosa in Christo fuisse sustinere tam ingentem tristitiam, ac internum dolorem, ex quo tam mirabilis externus effectus effluxit, fortasse enim id non est homini possibile per naturam: vel saltem fieri non potest, vt homo huiusmodi passionem patitur, quin mors inde subsequatur, & hoc modo concedi potest aliquod miraculosum opus hic intercessisse. Non negat autem Hilarius, quod posito tali affectu in corpore ita disposito, poterit naturaliter sequi praedictus effectus.

Angelus

Christum in

horro con-

fortas.

Reliquum erat, vt de Angelo confortante Christum (quod eodem loco Lucas narrat) aliqua disputarem: sed hunc locum sufficienter tractauimus in priori tomo super quaest. 12. D. Tho. in comment. articulo. 4. quibus nihil ferè hoc loco addendum occurrit. Id est duntaxat adnotandum, Angelum illum in forma sensibili, & humana apparuisse, solumque exterius loquutum ad Christum fuisse, vt ex verbis Lucae facile colligi potest, & ex ijs, quae supra agentes de tentatione Christi diximus, scilicet: non potuisse interiores Christi potentias immutari immediate ab Angelis. Vnde sicut exterius tantum tentari potuit, & ita confortari, non tamen doceri, aut illuminari, vt in praedicto loco ex priori tomo citato D. Thomas disseruit. Quis autem ille Angelus fuerit, incertum est, nihilque inuenio de ea re à Sanctis Patribus dictum.

SECTIO III.

Quae mirabilia acciderint in Christi comprehensione.

Iuda oscu-

lum maxi-

ma Christi

iniuria.

In hoc mysterio duo praecipue considerari possunt, scilicet quid in eo Christus sit passus, & quid egerit. Prior pars propria est nostri instituti, nihil tamen habet, quod scholasticam disputationem requirat, sed piam potius considerationem, ac meditationem. Ad tria verò capita reuocari possunt, quae tunc Christus passus est. Primum est iniuria, & infidelitas Iudae, qui osculi signo illum tradidit. De quo legi potest Origen. tractat. 36. in Matth. & Hieronym. Matthae. 26. qui dicunt timuisse Iudam, ne Christus seipsum transformaret, vel transfiguraret, ne agnosci posset, & ideo dedisse Iudaeis hoc signum.

Origen.

Hieronym.

Fr. Suarez tomo 2.

Sed hoc difficile creditu est. Primo quia non est sufficiens fundamentum vt asseramus Iudam hoc timuisse, quia transfigurationi Domini non affuerat: neque ab alijs audire id potuit, cum illis praecipuum fuerit ne id dicerent, & ipsi tacuerint, vt dicitur Lucae nono. Deinde, quia si Iudas timuit ne Christus eo modo se occultaret, etiam timere potuit ne sibi ipsi inuisibilis fieret, vel alterius formae, ergo pari ratione timere posset ne suum signum esset inutile. Quin potius Cyril. lib. 11. in Ioann. cap. 33. & Chry. homil. 82. in Ioannem, dicunt Christum potestate diuina ita sese occultasse ministris Iudaeorum, & ipsi Iudae, vt eum non agnouerint, quando eos interrogauit. *Quem queritis?* quanquam neque hoc fit admodum verisimile, sed probabilius est quod Augu. dicit lib. 3. de consen. Euang. cap. 7. & Ammonius in harmonia Euan. Iudam, qui alios antecedebat, primum omnium vsque ad Christum venisse, eumque agnouisse, & osculum dedisse, & tunc Christum eum interrogasse, *Amice ad quid venisti?* vt cor eius leniret, & ad meliorem mentem reuocaret: statim vero, vt eum confunderet, subiunxisset, *Osculo filium hominis tradis?* ac deinde ulterius processisset quasi sese offerens ijs, qui ad eum comprehendendum veniebant eosque interrogasse, *Quem queritis?* non quia prius sese illis occultasset, sed vt ostenderet potentiam suam in miraculo, quod statim fecit, & quod voluntarie sese morti offerebat. Qui ordo rerum ex ipso Euangelio satis constat, & quia si Iudas non cognouisset Christum, antequam ipse interrogaret, *Quem queritis?* superuacaneum postea fuisset illius signum, quia iam Christus se satis prodiderat.

Luc. 9.

Cyrl.

Chrysost.

Ioan. 18.

Augustin.

Ammon.

Matth. 26.

Obiectio.

Osculi signu

Iudaeis à Iu-

da cur da-

rum.

Responsio.

Ingratitudo

Iudae erga

Christum

quanta.

Hieron.

Cyrl.

Chrysolog.

Leo Papa

Dices, Quid necesse fuit, Iudam praebere hoc signum, cum Christus esset omnibus probè cognitus, praesertim Pharisaeis eorumque ministris? Multi censent id factum esse propter Iacobum fratrem Domini, qui erat Christo simillimus. Sed facilius dici potest, Iudam fuisse valde sollicitum, ne errore aliquo Christus è manibus militum elaberetur, vt illa eius verba satis declarant *Tenete eum, & ducite caute.* Ferebatur enim semper eadem pecuniae cupiditate, quia nondum illam acceperat: sed promissa tantum illi erat, vt plane ex Euangelio constat. Hac ergo causa, sollicitus fuit in eo signo praestando, & quia nox erat, & ideo facile in persona errari poterat, & praeterea quia cohors militum Romanorum, quae ad Christum capiendum veniebat, facile poterat eum de facie non agnoscere. Haec ergo fuit prima iniuria, quam in hoc mysterio Christus passus est, quae causam fuit maxima: in qua ferenda Christus summam patientiam, & charitatem ostendit. Iudas autem summam ingratitude, ac mentis caecitatem adeo vt visum Hieronymo sit eum non credidisse signa, & miracula Christi fuisse vera: sed magicis artibus facta, alioqui non existimasset posse à se Christum decipi: Cyrillus autem supra dicit eum passione obcaecatum non considerasse ea, quae faciebat. Plura de hoc Iudae facinore legantur apud Chrysostr. hom. de prodicione Iudae, & leonem Magnum serm. de passione.

Secundo passus est Christus desertionem ab amicis, & discipulis, omnes enim relicto eo fugerunt, quod non sine speciali Christi providentia factum esse satis significatum est illis verbis, quae Ioannes refert, dixisse Christum. *Si ergo me queritis, sinite hos abire, vt ibidem August. notauit tractat. 112. Osendit, inquit, quam curam salutis eorum omnitemporè habuerit.* Quod magis explicans Rupertus libro 13. in Ioan. ait praenouisse Christum non fuisse tunc Apostolos satis firmos in fide, neque dispositos ad patiendum, & ideo non permisisse eos comprehendere. Quia facile eum essent negaturi, & ita rectè exponit illud verbum, quod subdit Ioannes, *Vt adimpleretur, quod dixit, quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quenquam,* quia etiam tunc seruauit eos corporaliter, ne spiritua-

Ab omnibus

in compre-

hensione

Christus de-

seruitur.

Ioan. 18.

August.

Rupert.

Ioan. 18.

liter perirent. Addunt verò Aug. & Chryf. hom. 82. A ex hac Christi providentia, & efficacia verbi eius factum esse : vt Iudæi neminem Apostolorum comprehenderint. neque etiam Petrum, quia ausus fuerat seruum principis sacerdotum vulnerare, quod non immeritò inter miracula à Christo tunc facta computari potest.

Caietan. In nullum Apostolorum ministrum in hortomanus iniecerunt. Epiphani. Hierony. Beda. Gregor. Theophyl. Euthyria.

Ex quo ulterius colligit Caietan. adolescentem illum (quam Marcus refert comprehensum esse à militibus , & nudum relicta syndone ex manibus eorum effugisse) non fuisse aliquem ex Apostolis: quanquam Epiphani. heres. 68. dicat fuisse Iacobum fratrem Domini, & Hieron. ps. 37. Et quamuis Beda super Marcum probable censet illum fuisse Ioannem Euangelistam, quæ fuit etiam sententia Ambr. super Psal. 36. & Gregor. lib. 6. Reg. cap. 2. & 14. Morali, cap. 23. Sed Caietani sententia verisimilior videtur, quam latius ipse confirmat in ientaculo. 6. q. 4. & fuit etiam sententia Theodoret, & Euthym. in Mar. Quia cum verbum Christi fuerit efficax, non potuerunt Iudæorum ministri in aliquem Apostolorum manus iniicere. Addo nullum fuisse fundamentum ad affirmandum illum fuisse Iacobum, vel Ioannem, præsertim cum neuter eorum adolescens tunc fuerit, vel potius adolescentulus (vt Græca habent.) Nam Iacobus sexagesimum ætatis annum exegerat, Ioannes vero trigessimum attingerat, si tempora, & ætates, in quibus mortui sunt, consulantur. Addo incredibile esse aliquem ex Apostolis tunc fuisse nudum, & sola syndone coopertum, quare verisimile est (quod Caietanus dicit) illum fuisse aliquem ex seruis, qui in ea villa debebant. Sed de his satis.

Dubium Responso. Fuga apostolorum Christi deserentium peccatum esse suavit.

Inquiri verò hic posset, an Apostoli peccauerint fugiendo, & deserendo Christum. Respondeo breuiter, si actum illum externum secundum se, & secundum occurrentes circumstantias per se consideremus, non videri actum de se malum, quia neque ipsi poterant defendere Christum, nec debebant. (vt statim dicam:) se autem obijcere morti, aut comprehensioni non erat eis specialiter præceptum. Quia non erant ipsi pro hominibus morituri: nec Christo erat eorum mors tunc necessaria: neque etiam ad confitentiam, vel non negandam fidem, erat necessarium non fugere. Quia fuga de se non est contra fidei confessionem, ordinatur enim ad vitam custodiendam, non ad explicandam mentem, ergo non habebat ille actus, vnde esset de se malus, maxime cum discipuli audiissent Christum dicentem, *Simite hos abire*. Dico autem per se, quia per accidens, aut ratione scandali, aut ob conscientiam erroneam, aut si fortasse fuga illa ex aliqua dubitatione in fide, seu fiducia in Christum orta est, potuit in illo actu inuenire peccatum.

Comprehensio Christi qualis

Cyrill. Psal. 21.

Isai. 53. Thren. 4. Hieronym.

Tertiò passus est Christus comprehensionem violentam magno cum strepitu armatorum hominum, à quibus non solum est comprehensus: sed etiam ligatus tanquam insignis quidam latro: & malefactor, vt ipse dixit. De quo mysterio legi potest Cyril. Ierosol. cate. 13. Et Alexandrinus, libro 11. in Ioan. cap. 32. & 33. & tunc impletum est illud Psal. 21. *Circumdederunt me viri multi: tauri pingues obsederunt me, & illud, Circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me*, Et illud Isai. 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur*, Et illud Thren. 4. *Spiritus nostris Christi Dominus captus est*, vt ibi Hieronym. exponit.

Quoad secundam partem superius propositam, duo miracula breuiter consideranda sunt, quæ tunc Christus est operatus. Quia licet non directè pertineant ad passionem eius: pertinent tamen ad ostendendam innocentiam eius, & voluntatem, qua patiebatur: quæ duo in toto hoc negotio præ oculis semper habenda sunt. Ideo enim Christus etiam eo

tempore, quo infirmior, & imbecillior videbatur, miracula operari non destitit, ne existimaretur à maiestate, & potestate sua accidisse, aut inuitus, & coactus pati. Primum ergo miraculum fuit prostrare vnico verbo, *ego sum*, tantam hominum multitudinem, quod factum est efficacia verbi, & potentie Christi. Nam sicut verbo suo omnia creauit, & patrem in corpus suum conuertit, vel sicut Psal. 24. *Psal. 24. Rupert.* dicitur. *Vox Domini confringentis cedros*, ita facile fuit eodem verbo homines prosternere. Et non caret mysterio (vt Rupert indicauit) verbum illud, *ego sum*, quod est diuinitatis proprium, à qua virtus, & efficacia illius verbi manauit. De quo eleganter Leo Pap. ser. 1. de Passione. *Hoc verbum illam manum in a ex ferocissimis congregatam, quasi quodam fulmineo ictu prostrauit, atque percussit, vt omnes illi arces, minaces, atque terribiles retro alti corruerent, & serm. 15. dicit hoc fuisse diuinæ potestatis indicium. Que impiorum conatus, non armis contrarijs, neque vllius creature potentis auxilio, sed sola Dei virtute prosterneret. Et ibidem: Vna Domini voce ita percussa est illa multitudo, vt omnes simul amisso membrorum officio retrorsum acti, elisiq. corruerint. Quo significat non solum impetu quodam deiectos esse in terram, sed etiam priuatos esse virtute sentiente, & mouente, ita vt sustinere se ac regere non valerent, sicut paralyticis solet accidere.*

Quæri autem solet, cur potius factum est, vt retrorsum caderent, quam in faciem, vel alio modo. Cuius rei varix rationes mysticæ videri possunt in Cyril. lib. 11. in Ioannem, cap. 33. & Greg. hom. 9. in Ezech. Propria, & literalis ratio esse videtur, quia maior potentia, & efficacia verbi Christi relaxit in eo deiectionis modo.

Secundum miraculum fuit, quòd Christus restituit auriculam Malcho, quam ei Petrus absciderat. Hoc enim post præcedens factum fuisse constat ex Ioan. 18. & late explicat August. lib. 3. de consen. Evangel. ca. 5. De hoc autem miraculo præter supra dicta nihil aliud notandum occurrit, quàm quod propria & speciali ratione videtur Christus hoc miraculum fecisse, non solum ad exemplum mansuetudinis, & patientiæ: sed etiam ne Iudæi arriperet occasionem accusandi illum, quod se violenter defendere voluisset, & publicum Reipublice ministrum, per se, aut per discipulos vulnerasset.

Hinc verò occasio oritur inquirendi, an peccauerit Petrus in eo facto. Et ratio dubitandi esse potest, quia Petrus ex amore Christi motus est ad eum defendendum, vt Chrysostom. notat homil. 85. in Marth. & Hieronym. Marth. 26. & Augustinus lib. de agone Christiano, cap. 27. *Petrus (inquit) non superbia, sed quamuis carnali, tamen amore Domini hoc fecit*, id est per se satis credibile est: & alioquin factum ipsum ex obiecto non erat malum, quia licitum est defendere innocentem, Ecclesiastici. 4. & Prouerb. 24. Vnde Cyrillus libro. 11. in Ioannem capite. 35. *Petrus (inquit) gladium habuit, quia secundum legem gladio se defendere licebat. Vnde intentio Petri, qui gladium aduersus hostes accepit, à mandato legalis non fuit aliena, & infra significat CHRISTVM non reprehendisse factum Petri, vt malum, sed vt minus perfectum, Christus (inquit) motum huiusmodi, quamuis secundum legem fuerit, repressit, quasi longè à perfecta virtute constitutum. Quin potius Ambrosius Lucæ. 22. factum Petri comparat cum facto Phinees, Petrus (inquit) eruditus in lege, promptus assensu, qui seruet Phinees reputatum ad iustitiam, quod sacrilegos peremisset, percussit principis seruum. Et confirmatur, nam Christus paulò antea dixerat discipulis, qui non habet, vendat tunicam suam, & emas gladium, ergo potuit Petrus intelligere voluntatem CHRISTI fuisse, vt gladios haberent ad sui defensionem, ergo existimauit actum illum esse iuxta Christi voluntatem. Vnde Augustinus in questionibus noui, & veteris testamenti, quæstione. 104. indicat, Petrum non in-*

Efficacia verbi Christi quanta.

Ioan. 18. Psal. 24. Rupert.

Leo Pap.

Dubium

Responso. Cyril. Greg.

Ioan. 18. August.

Dubium

Chrysost. Hieron. August.

Ecc. 4. Prou. 24. Cyril.

Ambros. Num. 25.

Luc. 22.

August. non in-

Non iniuste percussisse. Quia sicut significatur in Luca, ipso Domino permittente percussit, & infra addit Christum non dixisse Petro, Qui accipit gladium, gladio peribit, propter id, quod fecerat, sed ne iterum percuteret, permissum enim erat, ut dolorem faceret, non ut occideret. In contrarium verò est, quia Christus videtur reprehendisse factum illud, ut malum, pœnaque dignum, sicut enim ait, Conuertere gladium tuum in vaginam, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Quæ verba ius indicant, non factum. Neque enim omnes, qui gladio aduersus alios vtuntur, re ipsa gladio pereunt, digni tamen sunt, ut gladio perimantur. Quod de ijs necesse est intelligi, qui iniuste gladio vtuntur, & ideo non sine mysterio dixit Christus, Omnes, qui gladium acceperint, propria scilicet auctoritate, vel arbitratu suo, ut notauit Augustinus contra Faustum, capit. 7. significat ergo Petrum, hoc modo vsum esse gladio. Item huius rei rationes varias subdit Christus, dicens. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ? Petrus enim satis intellexerat Dei ordinationem esse, ut Christus pateretur, & Christi voluntatem esse, vt omnino ita fieret. Vnde alio in loco, cum Petrus Christo prædicenti passionem suam dixisset, Absit a te Domine, grauitur ab ipso increpatus audiuerat. Vnde post me Satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum: ergo in hoc opere fecit contra Dei ordinationem, & Christi voluntatem sibi cognitam, & (quantum in se est) voluit scripturarum prædictiones inanes reddere. Deinde addidit Christus, an putas, quia non possum rogare Patrem meum? & c. ac si diceret, Tu existimas indigere me defensione tua, in quo multum erras, ergo etiam ex hoc capite reprehensibile fuit factum Petri. Ex imperfecta enim fide & Christi existimatione ortum est.

Matth. 26.

August.

Matth. 26.

Matth. 16.

Responsio.

Hieron.

Quo animo Petrus Malchi auriculam obrun-
cat.

Luc. 22.

Luc. 5.

Chryso.

A set illius verbum, & præceptum expectare. Et ita rectè intelligitur quod Augustinus dixit libro 22. contra Faustum, capit. 70. Petrum non bene vsum fuisse gladio. Quia Dominus (inquit) iusserat vt ferrum discipuli eius ferrent: sed non iusserat, vt ferrent. Ex quo vterius duplex alia inordinatio in illo actu inuenitur. Altera quòd Petrus se exposuit evidenti periculo mortis sine iusta causa: imo propter actionem iniustam. Altera, quòd Christum ipsum, quem defendere cupiebat, maiori periculo exposuit. Dedit enim occasionem iudeis, ut acrius in Christum sauirent, & causandi iustam aliquam, vel apparentem occasionem accusandi Christum. Et hæc quidem vera sunt, considerando factum secundum se. An verò persona ipsa excusanda sit, non facillè dixerim, quia ex nimio seruiore, & amore potuit non considerare has rationes omnes, inuoluntaria, seu inuincibili inconsideratione. Vnde Chryso. dicit id fecisse Petrum ex pio, & feruenti amore: Ambros. verò indicat, fuisse illum actum quasi ex dono Spiritus Sancti. At verò Augustinus supra, id non excusat: sed plane dicit peccasse non minus, quam Moyssem, quando percussit Ægyptum, Vterque enim (inquit) non derestabili inmanitate, sed emendabili animositate iustitie regulam excessit. Imò nec Cyril. dict. cap. 35. videtur illum omnino excusare. Sed cum hoc ex interiori affectu, & dispositione Petri pendeat, non potest à nobis certa ratione definiri, non caret autem magna probabilitate dicere, Petrum tanto seruiore, & amore motum esse, vt nihil peccauerit non considerando omnia, quæ in illo negotio consideranda erant.

August.

Factum Petri culpa necariorum.

Chryso. Ambros. August. Exod. 22.

DISPUTATIO XXXV.
in tres Sectiones distributa.

De ijs quæ Christus Dominus vsque ad latam mortis sententiam passus est.

Nijs omnibus, quæ Christus passus est ex quo fuit comprehensus vsque ad flagellationem, nihil fere est, quod disputationem nostram requirat, præter ea quæ Euangelistæ narrant de Petri negatione. Quæ licet non videatur ad Christi passionem pertinere, pertinet tamè maximè: quia licet non externù dolorè, iniurià tamè, & tristitià ei intulit maximà. De ceteris ergo omnibus passionibus solù est historia Evangelica breuiter adnotanda. Christus enim à militibus comprehensus, primum ductus est ad Annam, de hoc enim nulla potest esse controuersia, cum sit expressum in Euangelio. Vnde, quod legitur apud Clemen. libr. 5. Const. Apostol. cap. 16. primum ductum esse ad Caipham, deinde ad Annam, vt apocryphum rejiciendum est. Quamquam Turrianus illud interpretari conetur. Deinde aliqui existimant in domo Annæ contigisse, quæ Ioannes narrat de prima negatione Petri & de alapa Christo inflata propter responsum quod pontifici reddiderat: & ita intelligit August. libr. 3. de consens. Euang. cap. 6. Quia post eam narrationem subdit Ioannes, Et misit eum Annas ligatum ad Caipham. Alij verò existimant hæc verba dicta esse à Ioanne per recapitulationem, non seruato ordine historiarum, aut præteritum illud misit positum esse pro præterito plusquam perfecto miserat. Iuxta quam expositionem non est necesse aliquid horum factum esse in domo Annæ, sed in domo Caiphæ, vt sentit Origen. tractat. 35. in Matth. & Cyril. libr. 12. in Ioannem, cap. 1. qui tamèn in libr. 11. capit. 38. quædam verba interponit in textu Ioannis, quæ non habentur in vulgata, scilicet miserunt autem eum ligatum ad Caipham pontificem. Et hæc expositio magis accommodata est textui, præsertim iux-

Clem. Papa.

Turrianus.

August. Ioan. 18.

Origen. Cyril.

Christus ad Annam cur adductus. August. Cyril. Beda. Euthym.

tim iuxta ea, quæ alij Euangelistæ narrant, vt videbimus sequenti Sectione. Itaq; in domo Annæ nihil aliud legimus: sed solum videtur eò Christus adductus propter coniunctionem Annæ cum Caipha, vel vt illi aliquis honor deferretur, vel certè vt ipse auctoritate sua Christi comprehensionem approbaret, atq; prouheret, vt omittam rationes alias, quæ in August. Cyril. Beda, Euthy. & alijs expofitoribus legi possunt.

Post hæc ab Anna ductus fuit ad Caipham: in cuius domo multa quidem contigerunt admiranda & confideratione dignissima, quæ tamen nostram explicationem non desiderant, nec nostri sunt instituti, sed solum ad literam Euangeliorum explicandam pertinent. Obseruandum ergo est breuiter, tota illa nocte Christum Dominum in domo Caiphæ varijs iniurijs, ac doloribus fuisse affectum. Primum enim alapis, & colaphis percussus est: deinde velauerunt faciem eius, vt liberius irrideret, & conuitijs incesserent dicentes, *Propheta? a nobis, & c.* quasi irridentes ei, quod sese prophetam iactaret. Rursus expuebant in faciem eius, quod erat eximie ignominie, vt constat ex Deu. 25. & Num. 12. Præterea credibile est alijs modis eum afflixisse, & ictibus eum cæcidisse, & præsertim barbam eius expilasse, genasque vullisse, iuxta illud Isai. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus.* Illud etiam est obseruandū, Christum Dominum percussum, & iniurijs affectum à Iudæis, interdum tacuisse: interdum verò mansuete, quidem, tamen prudenter & grauiter respondisse quod præcipuè notatum est ab August. tracta. 115. in Ioan. & lib. 1. de ser. Domini in monte, cap. 20. & epi. 5. ad Marcellinum, notatum (inquam) est in verbis illis, quæ Christus dixit, cum primum alapam accepit, *Si nã dlocutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me cedis?*

Christus in domo Caipha quantum sit passus.

Matth. 26.

Deut. 25. Num. 12.

Isaia 50

Augustinus. Ioann. 18.

Dubium. Matth. 5.

Respons.

In passione sua interdum cur pro se Christus responderit. Augustinus

Chrysost.

Basil.

Ephrem.

Circa quæ dubitat Augustinus, quomodo Christus non obseruauit consilium, quod dederat, *si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prebe illi & alteram.* Et in primis respondet, illud consilium non esse iuxta corticem literæ intelligendum, sepius enim id facere non expedit. Sed literalis sensus illius modico loquendi est, similem iniuriam æquo & tranquillo animo esse ferendam, & debere nos esse paratos ad sustinendam potius aliam iniuriam, quam vlciscendam priorem. Et hoc modo perfectissimè feruauit Christus, quod præceperat. Vnde addit Augu. Christum tunc non tacuisse, sed respondisse, ne videretur ob iniuriam iratus, aut perturbatus: dum enim magna animi tranquillitate, & verborum mansuetudine loquutus est, satis ostendit nihil esse interius perturbatum. Sic Chryf. hom. 3. in 1. ad Cor. circa finem, dicit Christum his verbis magis declarasse suam mansuetudinem, quam si tacuisset. Hinc etiam Basil. hom. contra irascentes, hæc verba Christi traetans. *Mansuete* (inquit) *atque immoto animo percipientem sustine,* quod etiam optimè prosequitur Sanct. Ephrem. ser. de passione Domini. Addendum vltorius est, Christum ita fuisse loquutum, vt innocetiam suam tueretur, & suam causam, quæ simul etiam Dei, & omnium nostrum causa erat, defenderet, ne tacendo videretur sentire, se malè fuisse loquutum, aut iusta de causa percussum. Et hoc ipsum in toto progressu dominicæ passionis est diligenter obseruandum. Vbicunque enim ad refellendam calumniam, vel contra doctrinam suam, vel contra personam, & innocetiam respondere oportebat, id fecit summa animi modestia: atque interdum magna auctoritate, ne animum despondisse videretur, & vt nobis exemplum daret, non solum patienter sustinendi iniurias, verum etiam constanter loquendi vbi oportuerit, & Dei honor, aut publica utilitas id requisierit. Et hæc satis sint de reliqua parte totius historię passionis. Quomodo scilicet ductus fuerit

Christus ad Pilatum, & Herodem, & coram hoc omnino tacuerit, coram illo verò interdum responderit, interdum minime. Quæ rectè perpendit Athanasius orat. de passione, & cruce Domini, & alij Patres exponentes Euangelia. Igitur tria præcipua capita totius Historię, vsque ad crucifixionem exclusiue tractanda selegimus, scilicet de negatione Petri, de Christi flagellatione, & de coronatione & illusione, quæ cum illa coniuncta sunt.

Athanas.

SECTIO I.

Quoties Petrus Christum negauerit, & quomodo.

Vo sunt præcipuè declaranda, primum numerus negationum, secundum genus peccati, vbi non nihil de Petri pœnitentia adiungemus. Circa primum nonnulli afferunt, Petrum negasse Christum pluries, quam ter. Ita Carthusian. Matth. 27. & Caiet. Ioann. 18. Fundamentum est, quia ex tribus primis Euangelistis constat aperte, Petrum vt minimum ter negasse Christum in domo Caiphæ: sed ex Ioanne etiam colligitur negasse illum in domo Annæ, ergo necesse est, vt pluries quam ter negauerit. Imo si credendum est Augustin. tractatu 113. in Ioan. & libro 3. de consensu Euangel. capit. 6. hinc efficitur sexies vt minimum negasse Christum, quia August. dicit ter in domo Annæ illum negasse. Existimat enim Augustinus omnes negationes relatas à Ioanne factas esse in domo Annæ. Primam quidem, quia ordo literæ Ioannis hoc indicat, & præterea quia Matthæus significat primam negationem in domo Caiphæ factam esse, postquam Petrus ingressus fuerat atrium, iamque sedebat: Ioannes vero indicat negationem à se relataam accidisse in ipso ingressu. Et simile argumentum fit de secunda, nam Matthæus refert Petrum secundo negasse, cum ianuam exiret ad interrogationem ancillæ, Ioannes verò dicit Petrum stantem ad ignem, vt calefieret, interrogatum ab ijs qui astabant, negasse. Et idem argumentum fit de tertia negatione. Nam Ioannes dicit interrogatum fuisse Petrum à seruo Pontificis: Matth. vero ab ijs, qui astabant. Verba etiam, quibus Petrus interrogatur, & quibus negat, in ijs Euangelistis sunt valde diuersa, sunt ergo omnes negationes distinctæ. Quin potius propter simile argumentum addidit Caietanus septimam negationem in domo Caiphæ: quia Lucas post negationem ad interrogationem ancillæ, addit. *Et post pusillum alius videns eum dixit: Et tu de illis es: & dixit, O homo non sum.* Quæ negatio videtur diuersa ab omnibus, quæ Matthæus & Marc. narrant, & tamen accidit in domo Caiphæ, quater ergo negauit in domo Caiphæ, & ter in domo Annæ.

Carthusian. Caietan.

Augustinus

Caiet. Luc. 22

Dicendum verò est, Petrum ter tantum negasse Christum. Hæc sententia communior est, & probari potest primo est verbis Christi, *ter me negabis.* Si enim pluries esset negaturus, cur non prædixisset: vel cur potius numerum ternarium designaret, quam alium? Certe nisi voluisset designare certum numerum, & dicere neque maiorem neque minorem esse futurum, potius simpliciter prædixisset, *Me negabis.* Adde Euangelistas omnes fuisse sollicitos in demonstrando Christi prædictionem fuisse impletam, & ideo singuli Petri negationem narrarunt (vt notauit Chrysof. homil. 82. in Ioannem,) vnde non nisi trinam singuli scripsere negationem, indicantes Christi prædictionem trinam tantum negatione fuisse impletam. Secundo, omnes antiqui Patres exponentes Euangelia tantum trinæ negationis mentionem faciunt. Multi enim tractantes 21. cap. Ioan. dicunt pro trinam negatione reddidisse Petrum trinam confessionem. Vnde Aug. tract. 123. in Ioan. *Redditur* (inquit) *trina,*

Petrus ter tantum Christum negauit.

Matth. 26. Marci 14. Luca 22. Ioann. 13.

Chrysofostomus Ioann. 21.

Augustinus trina.

Trina à Petro redditur Christo pro trina negatione confessio.

Cyroll.

Ambros.

Euthym.

Hier.

trine negationi trina confessio, ne minus amor lingua servat, quam timori, & plus vocis elicuisse videatur mors inanimens, quam vita præsens, & Cyril. lib. 12. in Ioann. cap. 64. Quoniam Petrus ter in tempore passionis negavit, iure nunc ab eo terna dilectionis confessio petitur, ut terna negatio equali confessionis numero compensetur. Ita, quod verbis commissum fuit, verbis curatur. Idem significavit Ambros. libro 2. de sacram. capit. 7. dicens. Petrus, qui antea negaverat, ut illum lapsum aboleret, terribid interrogatur à Christo, si se amaret, Idem Lucae 22. Et Euthym. Ioan. 21. Pro trina negatione trinam offert confessionem, Et Hieron. epist. 149. ad Marcellam, Trinam negationem trina postea confessione deleuit, qui epist. 39. dixerat, Petrum ter negantem, amara in suum locum restitit vere lacryma.

Tertio, quia omnia, quæ Euangelistæ referunt, possunt satis in concordiam redigi. Quia in primis verisimilius est, omnes negationes, quas Ioannes refert, accidisse in domo Caiphæ. Quod dupliciter explicari potest. Primo cum Euthym. super 26. cap. Matth. si dicamus eandem fuisse domum Annæ, & Caiphæ. Potuit enim id facile contingere, eo quod Annas esset fover Caiphæ: contingit autem sæpè, ut gener domum foveri incolat: Hæc verò responsio primo omnino diuinat: quia non habet fundamentum ad hoc asserendum. Deinde non videtur consona Euangelio, nam dicitur Christus missus ab Anna ad Caipham: si autem in eadem domo habitassent, non esset cur mitteretur. Nam licet dici posset, in eadem domo fuisse diversa conclavia, inter quæ erat atrium, & ita potuisse ab vno ad alium mitti: tamen si intra eandem domum habitarent, cum vterque maximo desiderio teneretur videndi Christum comprehensum, & alloquendi, & examinandi illum, non est verisimile expectasse, ut ab vno ad alium mitteretur, & non potius statim conuenisse simul, ut illum venientem exciperent. Secundo ergo hoc melius explicatur dicendo, Christum ad Annam adductum nihil ibi fuisse immoratum, sed proptinus ad Caipham fuisse deductum: arque ita negationes Petri, & omnia, quæ Ioannes narrat, in domo Caiphæ accidisse (ut supra ex Orig. retulimus) & sit verisimile. Quia semper Ioannes vocat atrium, seu domum pontificis. Annas autem non erat Pontifex: sed Caiphæ. Quod enim Caiet. & alij dicunt simul ambos fuisse Pontifices, & fundamentum non habet, & contra legem erat, & mores Iudæorum, & verbis ipsius Ioannes repugnat dicentis singulariter de Caiphæ. Quia erat pontifex anni illius, & de illo pontifice semper loquitur, cum ait, Erat notus pontifex: In atrium pontificis, ac denique cum dixit, Pontifex ergo interrogavit Iesum. Ex quo actu etiam intelligi potest illum fuisse Caiphæ. Nam examinare eum, ad pontificem pertinebat. Denique iam supra explicimus, quomodo illa verba Ioannis, & misit eum Annas ad Caipham pontificem, ad hunc sensum rectè accommodentur, vel per recapitulationem, aut summendo illum præteritum Misit, pro plusquam perfecto Miserat. Quod ait Cyrill. Ioannem repetiuisse, ut indicaret locum, in quo omnes negationes Petri acciderunt.

Secundo, supposita identitate loci, declaratur, quomodo omnes negationes, quas Euangelistæ referunt, sine eadem. Et quidem de prima nulla est difficultas inter Matth. Marcum, & Lucam. Solum est inter eos differentia, quod vnus quibusdam verbis utitur, alius alijs, rem tamen eandem explicant, vel etiam vnus addit aliquid, quod alius tacet, ut v. g. Marcus, & Lucas referunt, Petrum tunc sedisse ad ignem, quod Matth. non negavit, quamuis neq; hoc dixit. Est etiam alia differentia quod Matth. & Marc. Incipiunt narrare negationes Petri, post contumelias Christo factas in domo Pontificis: Lucas verò prius narrat negationem, sed hoc non refert (ut Aug. notauit lib. 3. de cons. Euang. c. 6.) quia non

oportet ordinem narrationis semper ordinem verum esse conformem, & verisimilius est neque omnino antecessisse, neque subsequutas esse, sed fuisse interpositas. Quia contumeliæ sæpè continuè illa nocte Christo irrogabantur, negationes autem per intervalla temporum factæ sunt. Quod autem prima negatio (quam refert Ioannes) non sit alia ab ea, quæ est prima apud alios Euangelistas, non difficile explicatur. Quia in duobus videtur esse differentia, primo quia Matth. dicit Petrum extitisse foris in atrio, quando primum Christum negavit: Ioannes verò dicit iam fuisse introductum ab alio discipulo. Sed hæc non sunt pugnantia, quia aduerbium illud foris, relationem quodammodo dicit. Prius ergo erat Petrus foris, id est, extra totam domum, & à discipulo introductus est in primum atrium, & hoc dixit Ioannes, adhuc tamen dicitur esse foris, non respectu totius domus, sed respectu secundi atrij, vel illius aulae in quam erat Christus introductus, & hic est sensus Matth. ut constat. Quoniam postquam narrauit contumelias Christi, subdit, Petrus autem sedebat foris in atrio. Tum ex Marco, qui loco illius aduerbii foris dicit. In atrio deorsum: In hoc ergo atrio quod erat foris, & intus, respectu diuersorum, prima contigit negatio. Neque est verum Ioannem dicere factam esse in ipso ingressu ostij, sed solum narrat, Ioannem introduxisse Petrum: deinde ancillam ostiariam interrogasse Petrum, non vero dicit, statim in ipso ingressu id accidisse. Alterum, in quo discordare videntur, est, quia Lucas dicit, Petrum cum alijs circumfedis ad ignem. Ioannes verò cum illis stetit, conciliantur tamen, quia in primis verbum standi, interdum significat solum præsentiam, ut Ioannis. 1. Medius vestrum stetit, quem vos nescitis, & Luc. 6. Foris stant quaerentes te. Deinde Ioannes non dicit Petrum stetit, quando primo negavit: sed prius narrat negationem, postea subdit, stabant autem, & c. intelligi ergo potest sedisse quando negavit: statim verò post hanc negationem surrexisse, & exiisse foras ante atrium (ut Marcus reulit) & deinde iterum intraisse, & accessisse ad ignem, & cum alijs ibi fuisse.

De secunda negatione conueniunt Matth. & Marcus factam esse ad interrogationem ancillæ, quam Matthæus explicat fuisse diuersam à priori. Lucas verò ait: Et post pusillum alius, quo pronomine relatiuo masculini generis indicat, non fuisse ancillam, sed aliquem hominem. Quod euidentius colligitur ex responsione Petri. O homo, non sum, at verò Ioannes solum dicit. Dixerunt ergo ei, Nunquid tu ex discipulis eius es? Propter quod Aug. supra, ait aliquem hominem simul cum ancilla interrogasse Petrum, dedisseque illi huius negationis occasionem. Sed est diligenter considerandum, Marcum & Matth. non dicere ancillam alloquutam Petrum, sed circumstantes ad quos cum illa esset loquuta, vnus ex eis interrogavit Petrum, an ita esset, sicut illa affirmabat: in hoc ergo nulla est repugnantia. Maior apparere potest esse in eo, quod Matth. dicit, hanc secundam interrogationem ancillæ factam esse, Petro ianuam exeunte: Ioannes verò dicit. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se, dixerunt ergo ei, & c. Propter hoc fortasse dixit Cyrillus lib. 12. in Ioan. c. 1. omnia hæc quæ Ioannes narrat post primam negationem, pertinere ad tertiam. Sed iuxta hanc expositionem, vel fatendum est, esse plures negationes tribus (quod nostræ sententiæ aduerfatur) vel Ioannem non narrasse tres, quod videtur esse contra contextum, & intentionem tam Ioannis, quam reliquorum Euangelistarum, ut supra notauimus. Aliter Origenes, tract. 35. in Matth. explicat illud. Exeunte autem ipso, id est, volente exire, nondum autem egresso. Sed hoc repugnat Marc. qui statim post primam negationem dicit, Et exiit foras ante atrium, & statim gallus cantauit.

Prima Petri negatio quæ.

Ioan. 1. Luc. 8.

Secunda Petri negatio.

Luc. 22.

Ioan. 18.

Augustin.

Ioan. 18.

Cyrollus.

Origenes.

Beda. Anselm Concordia Euangelistarum circa secundam Petri negationem.

Dicendum ergo videtur cum Beda, & Anselmo, Marcum explicasse, quod Matt. breuius dixit. Cum ergo Matth. ait. Exeunte autem illo, non est intelligendum in ipso exitu, vel Petro foras existente, secundo negasse: nam ex eodem Matthæo constat omnes negationes factas esse intra atrium, ut patet ex illis verbis, quæ in fine subiungit. Egressus foras, si uult amare. Intelligendum ergo est, Petrum post primam negationem exiisse extra atrium (ut Marcus dixit) & tunc ab alia quadam ancilla visum, atque ad eum iterum in atrium reuersum, & ad ignem applicatum accessisse illam ancillam, & interrogasse, occasionemque secundo negando dedisse. Imò addit Anselmus ancillam statim, ac uidit, & obseruauit Petrum exeuntem, dixisse circumstantibus. Et hic erat cum Iesu. Petrum uero non fuisse interrogatum ab aliquo homine, nec respondisse negando, donec ad atrium, & ad ignem reuersus est.

Tertia Petri negatio.

In tertia negatione facilius est concordia. Nam quod Matthæus & Marcus aiunt. Post pusillum. Lucas explicuit, & interuallo facti quasi hora unius. Rursus Matthæus & Marcus generatim dicunt eos qui astabant, interrogasse Petrum. Lucas uero dicit quendam singularem hominem hoc fecisse, & Ioannes explicat, illum hominem fuisse seruum Pontificis, cognatum Malchi, cuius auriculam Petrus absciderat. Sed hæc etiam facile rediguntur in concordiam, potuit enim ille seruus inchoare sermonem, inflare deinde alios, & Petrum uirgore. Atque hac ratione nulla est repugnantia, nam omnis alia uarietas, quæ est in interrogationibus aliorum, & responcionibus Petri, non spectat ad repugnantiam, vel contrarietatem: sed ad illam generalem uarietatem, quæ in Euangelistis reperitur, & ad concordiam potius eorum spectat, ut Augustinus notat libro 2. de consensu Euangelistarum c. 12. & sequentibus, scilicet, quod eandem rem variis modis referunt, & unus attingit, quod alius omisit.

August.

Dubium. Petri negationes quomodo ante galli cantum fuisse dicantur. Matth. 26. Responso. Marci 14.

Solum hic dubitare quis poterat, nam iuxta hæc quæ diximus ante galli cantum tantum semel Petrus Christum negauit: Christus autem simpliciter dixerat. Antequam gallus cantet ter me negabis, Matthæi 26. Respondetur hoc explicuisse Marcum capit. c. 14. dicentem. Priusquam gallus uocem bis dederit. Et ideo ipse solus inter Euangelistas curam habuit obseruandi post primam negationem semel gallum cantasse, iterum autem post tertiam. Quod ergo apud Lucam & Mathæum dixit Christus. Antequam gallus cantet, intelligendum est, uel cum Augustin. Beda, & Anselmo supra, antequam gallus cantet, animo paratus eris ad ter me negandum, & exterius id exequi incipies. Uel melius cum recentioribus, antequam gallus præcipuum cantum suum det, seu antequam cantum suum expleat: dicitur enim gallus bis cantare, semel media nocte, & iterum prope auroram, & hunc posteriorem cantum esse præcipuum, & quasi complementum alterius. Sed facilius est dicere Marcum explicasse, quod alij Euangelistæ dixerunt, & hæc de priori parte sectionis.

August. Beda. Anselm.

Hilar. Ambros. Matth. 11. 1. C. 12. Matth. 10.

Ioan. 7.

Circa posteriorem partem, scilicet quomodo Petrus peccauerit, non defuerunt etiam ex præfatis Patribus, qui Petrum in eo facto à peccato excusauerint, quanquam non omnes eodem modo. Principio igitur Hilar. can. 32. in Matthæum, & Ambros. lib. 10. in 22. capit. Luc. excusant Petrum, ita uerba eius interpretando, ut falsam negationem non contineat. Quod enim dixit, Non noui eum, dicunt esse uerum, quia, Nemo nouit filium, nisi Pater. Quod uero dixit: Non noui hominem, quem dicitis, dicunt esse uerum, quia non nocebat purum hominem, aut malefactorem hominem, sicut ipsi putabant. Et similiter, quod dixit, se non fuisse sequutum Iesum Nazarenum, dicunt sensum esse, non esse illum sequutum, quod esset Nazarenus, & Gallilæus, sed quod esset filius Dei. Secundo dixit Origenes tractatu 35. in Matthæum

Petrum quidem negasse Christum: tamen non peccasse, quia non poterat non negare. Quia, Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto, & ideo ad eos, qui Iesum confitentur, dicitur. Non estis uos qui loquimini, sed spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis. Matth. 10. At uero Petrus non habebit Spiritum Sanctum. Nondum enim eras hominibus datus, quia nondum erat Iesus glorificatus. Adde quod Christus prædixerat, Petrum se negaturum, & non poterat falsum esse, quod dixerat, ergo non poterat Petrus non negare.

Matth. 10.

Dicendum est primo, Petrum grauiter peccasse negando Christum. Hoc est de fide. Probatur primo ex uerbo Christi, ter me negabis, negare autem Christum, graue peccatum est ex obiecto suo, & ideo dixit idem Christus: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo. Præterea negando Christum mentitus est, dicens. Non sum, non noui hominem, quod mendacium de se, & perniciosum, & iniuriosum erat Deo. Sed ulterius fuit iuramento confirmatum, per iuramentum autem graue peccatum est. Rursus quod Petrus peccauerit, satis significauit Christus illis uerbis Lucæ 22. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Denique ipsemet Petrus peccatum suum agnoscens, Fleuit amare. Et in hac sententia conueniunt omnes catholici Scriptores, & est uniuersæ Ecclesiæ sensus. Ex quo etiam certum est illud peccatum fuisse mortale, ut aperte docent Augustinus tractatu 113. in Ioannem, & Chrysostrum, hom. in Matth. ubi illud appellat tetrum, & insolitum crimen. Neque excusatio Ambros. & Hilar. probabilis est, repugnat enim uerbis Christi, Ter me negabis, & alibi, Donec ter abneget nosse me. Vnde Hieron. Matth. 29. & epist. 149. ad Marcellam, Ridiculaui, appellat illam interpellationem, quia mendacem facit Saluatorem. Augustinus etiam tractatu 6. in Ioan. de hac expositione dicit. Quidam fauore peruerso Petrum excusant & narrantur, & infra, sed quid multis immeror? cum ipse Dominus abstulerit omnes humana argumentationis ambages, dicens. Donec ter me neges, non accusemus Christum, cum defendimus Petrum. Tandem per se satis constat incredibile esse, illas amphibologias, & uerborum interpretationes fuisse à Petro excogitatas, & intentas. Et fortasse Hilarius, & Ambrosius solum asserere uoluerunt, uerba Petri secundum se considerata posse in hunc modum exponi. Vnde Hilarius

Petrus in Christi negatione grauius peccauit. Luc. 22. Matth. 26.

August. Chrysostr. Ambros. Hilar.

Hieronym. Augustin.

non excusat Petrum à culpa, sed dicit, prope sine piaculo fuisse: tamen quia ex infirmitate carnis, uel ambiguis exiit, amarissime fleuisse, recolemem trepidationis istius culpam, se neque admonitum potuisse uisitare. Ambrosius etiam post illas interpretationes subdit. Sed nos excusamus: Dominus autem non excusauit. Non enim satis est inuoluta responsio contentis Iesum, sed aperta confessio. Quid prodest uerba inuolueri, si uideri uis negasse? & ideo Petrus non de industria sic respondisse inducitur, quia postea recordatus est, & tamen fleuit. Maluit enim ipsi suum accusare peccatum, ut iustificaretur fatendo, quam grauaretur negando. Quare fleuit? quia culpa obrepit ei. Fortasse etiam uoluerunt hi sancti dicere, Petrum non negasse corde, & animo Christum: sed exterius & in hoc peccasse: indicant tamen etiam exterius uisum esse uerbis ambiguis. Quod non est hæreticum: neque erroneum: non est autem probabile. Multo uero magis improbabili, & erronea est excusatio Origenis. Quia certum est Petrum antea habuisse gratiam Spiritus sancti. Neque enim sine ipsius auxilio confiteri potuit Christum filium Dei uisum, neque gratia carebat, quando Christus illi dixit. Vos mundi estis, sed non omnes, & Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lauet. Itaque quamuis ante passionem non esset datus Spiritus sanctus signo uisibili, & cum ea plenitudine, qua die Pentecostes: tamen gratia Spiritus sancti, & auxilium ad non peccandum, & confitendum Christum conferebatur hominibus: alioqui neque Iudæi peccatum haberent non credentes

Hilar. Matth. 16.

Matth. 16. Ioan. 11.

resilli. Quod vero Christus prædixerat Petro peccatum suum, non abstulit ei libertatem ad non peccandum, de qua realias latius.

Secundo vero dicendum est, Petrum non ita negasse Christum, ut fidem amisisset, sed solum charitatem. Ita docet Aug. tract. 113. in Ioan. & Cyril. lib. 12. ca. 1. Et ratio est, quia non legimus Petrum negasse dissentiendo: sed solum exterius negando, imo neque exterius negavit Christum esse Deum, vel Messiam, sed solum se nosse illum, sequutumve fuisse. Hoc autem peccatum directè est contra confessionem fidei, non contra fidem: unde non expellit fidem, sed charitatem. Sicut qui exterius negat se esse Christianum, non negat fidei veritatem, sed in eius confessione deficit, non est autem cur Petro imponamus aliud peccatum, quam eius verba indicent. Unde Leo Papa. serm. 9. de passione, sic Petrum alloquitur. *Vidit in te Dominus non fictam fidem, non dilectionem auersam, sed constantiam fuisse turbatam.* In quibus verbis non est intelligendum, Petrum habuisse charitatem: sed non amisisse illam existimationem, quam de Christo habebat, & bonum affectum erga illum, quamuis humanum, & imperfectum. Et eodem modo intelligendus est Bernardus dicens, *in Petro non fuisse extimam charitatem, sed sopitam.* Quod durius quidem dictum est: exponi tamen potest, quod quia non peccauit ex defectu fidei, neque ex directâ auersione in ipsum Christum: sed ex quadam fragilitate, ita charitatem amisit ut facile potuerit eam recuperare, ideoque dicitur non tam extincta, quam sopita. Quinimo Cyril. libro 11. in Ioan. ca. 4. addit, illum negasse Christum ex quadam nimio affectu ad Christum, quia ex amore illius cupiebat eum videre, & ideo negavit, ne ingredi atrium, & ibi adesse, ac videre Christum prohiberetur. Probabilis autem est præ timore eum negasse, sicut ei indicauerat Christus, dicens. *Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabis gallus, donec ter me neges.* Nam his verbis satis significauit, non ex affectu ad ipsum: sed ex metu illum fuisse negaturum.

Quas verbo ob causas Deus tam grauem lapsum permiserit, facile potest vnusquisque considerare, & apud prædictos Patres legere, præsertim Leonem dicto sermone. 9. Chrysostr. hom. 80. in Matth. August. serm. 124. de tempore, Cyrillum lib. 12. cap. 1. & Gregor. hom. 21. in Euangelia. Solum hoc adnotandum existimo, propter huius tēporis hæreticos, qui propter hunc Petri lapsum, & alios, quos ipsi vel confingunt, vel vltra veritatem exaggerant, eum dicunt fuisse indignum Ecclesiæ primatu: adnotandum (inquam) est: ideo permillum fuisse sic cadere, quia futurus erat pastor Ecclesiæ, ut in sua culpa discederet, qualiter aliorum misereri debuisset (ut Gregor. ait.) Vel (ut ait Hieron. dicta epistol. 149.) ut exemplo Petri intelligeremus, quanta vis sit penitentia, per quam non solum veniam consequi: sed etiam maiorem dignitatem recuperare, aut obtinere possumus. Addunt etiam Ambros. Luc. 22. & D. Thom. Matth. 26. Petrum permillum esse cadere, quia nimium de sua constantia sedit, ut paulo antea illis verbis ostendit, *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* (ut ibidem Hieron. & Chrysostr. hom. 83. adnotarunt) & ita illius exemplo omnes edocui sumus, neminem quantumuis sanctum, & in quauis dignitate constitutum, debere de sua gratia, vel stabilitate considerare.

Vltimo dicendum est, Petrum statim sui peccati perfectam penitentiam egisse, atque illius veniam fuisse consequutum. Hoc constat ex Euangelistis, ex quibus solus Lucas originem huius penitentia indicauit dicens. *Et conuersus Dominus, respexit Petrum.* Circa quæ verba dubitari solet, an intelligenda sint de corporali, vel tantum de spiritali intuitu. Ratio

A difficultatis est, quia Petrus negavit deorsum in atrio: Christus autem erat superius in interiori parte domus. Propter quod August. lib. 3. de consens. Eu. ang. cap. 6. & libr. 1. de gratia Christi, cap. 45. hoc interpretatur de interiori aspectu, seu auxilio, quo Christus Dominus respexit Petrum, eumque ad penitentiam excitauit, & negat posse dici, quod corporalibus oculis Dominus visibiliter aspexerit Petrum. Et ita etiam interpretatur prædicta verba Ambros. super Lucam. Idem sentit Beda libr. 6. in Luc. 22. capit. eadem videtur esse sententia Leonis Papæ, sermo 9. de passione, dicens: *Dominus Iesus, qui intra pontificale concilium, solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi diuino vidit intuitu, & patientis animum, mox ut respexit, erexit, & in fletu punitudinis incitauit.* Et eleganter sermo 3. illis turbatum discipulum conuenit oculis, quibus eum pie viderat esse turbatum: & in illum conuersa est veritatis inspectio, vberat cordis faciendæ correctio. Et potest hæc sententia confirmari ex illis Scripturæ locutionibus. *Respice in me, & miserere mei,* & similibus. Quæ sententia, cum sit tantorum Patrum, non potest non esse valde probabilis. Mihi tamen difficultatem ingerunt verba Luc. Non enim tantum dixit. *Dominus respexit Petrum,* sed dixit. *Et conuersus Dominus respexit Petrum.* Nam illud participium, *conuersus*, non potest intelligi de interiori, & spiritali conuersione, quia Christus non fuerat ante auersus à Petro, ergo intelligitur de conuersione corporali, habebat enim faciem auersam à Petro, eamque ad illum conuertit. Et ita intelligunt Chrysostr. hom. 86. in Matt. Euthy. cap. 66. in Matt. Theophyla. Luc. 22. qui notant, Petrum adeo fuisse timore turbatum, ut vix galli cantum audierit, donec Christus signo vultus eum alloquens, excitauit, & ad sanioerem mentem reuocauit. Et hanc sententiam amplectitur Maximus Turienfis duabus homilijs de negatione Petri, vbi dicit, Christum oculis respexisse Petrum, & mihi videtur magis literalis. Neque est difficile inuenire modum, quo Christus potuerit corporaliter respicere Petrum: vel quia Christus eductus est foras, & in transitu respexit Petrum, vel quia nõ constat terriam negationem, quæ per horam distauit à secunda factam esse infra atrio. Nullus enim Euangelistarum hoc dicit: sed tantum de prima. Imo nequid dicunt factam esse ad ignem, & potius ibi significant factam quo satellitum multitudo consuebat, quos verisimile est non longe à Christo concurrisse: fieri ergo potuit, ut Petrus cupiens videre Christum (ut ex Cyrillo supra dicebamus) curauerit ascendere, & ingredi aulam, ita ut potuerit videre Christum, simulque ab eo conspici. Vtunque verò sit, certum est aspectum exteriorem non fuisse sine interiori illustratione, & motione, qua ita Christus reteggit cor Petri, ut flante eius spiritu, ex oculis Petri aquæ fluxerint, & felices manerint lacrimæ, quæ ad diluendam culpam negationis (ut Leo Papa inquit) virtutem sacri habuere baptismatis. Quibus verbis significat talem fuisse penitentiam Petri, ut non solum ad culpam, sed etiam ad omnem poenam tollendam suffecerint. Quod verisimile faciunt illa verba Euangelistarum: *Fleuit amarè.* De quibus, ac de penitentia Petri plura videri possunt apud citatos Patres, præsertim Ambrosium super Luc. 22. capite Augustin. dicto libro primo, de gratia Christi cap. 44. & 45. Chrysostr. hom. 1. & 4. de penitentia, & orat. 5. contra Iudæos.

Augustin.

Ambros. Beda. Leo Papa.

Psal. 24. Chrysostr. corporalibus oculis Petrum negantem aspexit.

Chrysostr. Euthym. Theophyl.

Maxim.

Petri lacrymæ. Psal. 147. Leo Papa.

Matth. 26.

Luc. 22. Augustin. Ambros. Chrysostr.

August. Cyril. Petrus nega- do Chri- stum, fidem non amisit.

Leo Papa

Bernard.

Cyril.

Ioann. 19. Petrus negare Christum cur à Deo permis- su.

Leo Papa. Chrysostr. August. Cyril. Greg.

Greg. Hieron.

Ambros. D. Thom.

Hieronym. Chrysostr.

Petrus post penitentiam peccati veniam adeptus. Dubium.

SECTIO II.

Quoties, & quam acerbè flagellatus sit Christus.

Quod Christus Dominus iussu Pilati sit flagellatus, expresse referunt Matthæus, Marcus & Ioan. An vero de eadem flagellatione loquantur, non constat, quia Marcus & Matthæus significant fuisse flagellatum, postquam sententia mortis fuit in eum prolata, sic enim aiunt. *Videns Pilatus, quia nihil proficeret, tradidit illis Iesum flagellis caesum, ut crucifigeretur:* at vero Ioannes capit. 19. aperte dicit eum fuisse flagellatum ante sententiam mortis in eum latam. Ex qua diuersitate oritur ratio dubitandi: an fuerit bis flagellatus (ut quidam volunt) semel ante sententiam, iterum verò post illam, vel si semel tantum, an ante sententiam, & Marcus & Matthæus loquuti fuerint per recapitulationem: an vero post sententiam, & Ioannes locutus fuerit per anticipationem. Et hinc oritur alia dubitatio, quæ fuerit ratio huius flagellationis. Hieronymus enim Matthæi 27. refert fuisse Romanis consuetudinem eos prius flagellandi, qui poena capitis dammandi forent, quod Christus ob hanc solam causam flagellatus est semel, & post sententiam latam flagellandus fuit. Lucas autem, quâuis flagellorum expresse mentionem non fecerit: tamen illis verbis, *Corripiam eum, & dimittam*, significauit (ut notauit Euthymius) & ita ex ea his verbis colligunt Cyril. Augustinus, Chrysofomus, Theophyl. Euthym. Ioan. 19. Augustinus, Chrysofomus, Theophyl. Euthym. Ioan. 19. Quod et indicauit Ioan. referens post flagellationem exiisse Pilatum, & ostendisse Iudæis Christum, atque dixisse, *Ecce homo, nullam inuenio in eo causam*. Et iuxta hæc necesse est fuisse flagellatum ante sententiam. Quod si flagellatus etiam fuit propter priorem causam (ut sentit Hieron. & Matth. indicat) sequitur bis esse flagellatum. Tertio hinc oritur alia dubitatio de acerbitate flagellationis. Nam si solū est facta tanquam via ad mortis supplicium, credendum est non fuisse valde acerbam: sed pro consuetudine, & more Romanorum. Si autem facta est animo satisfaciendi Iudæis, ut essent contenti illa poena, sit verisimile fuisse acerbissimam ad placandos Iudæorum animos.

Dico primo, Christum Dominum fuisse flagellatum, antequam sententia mortis in eum esset lata, & non amplius. Prior pars est certa, nam expresse id asserit Ioannes, neque habet locum anticipatio, quia ipse satis explicat ordinem rerum, cum ait post flagellationem contendisse Pilatum cum Iudæis, an esset morte dignus, necne, ac tandem timore humano adductum, sedisse pro tribunali, mortisque sententiam protulisse. Posterior pars est ita recepta, ut contraria, vel propter solam nouitatem nullo fere fundamento nixam, prorsus reiicienda sit. Nullus enim antiquorum Patrum hoc excogitauit, & Euangelium Ioannis vix hoc admittit. Nam post sententiam mortis latam illis verbis. *Tunc ergo tradidit eis illum: ut crucifigeretur*, statim sequitur. *Susciperunt autem Iesum, & eduxerunt eum*, & cetera. Denique verba Matthæi & Marci, nullo modo indicant aliam flagellationem, quæ post latam sententiam subsequenda sit, sic enim habent. *Tunc dimisit eis Barrabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur*. Quibus verbis non dicunt flagellasse Iesum, ut crucifigeretur: sed Iesum iam flagellatum tradidisse, ut crucifigeretur, quod verum erit, etiam si multo antea Christus esset flagellatus. Deinde (si attente considerentur omnes circumstantiæ) facile intelligitur omnes hos Euangelistas de eadem flagellatione esse loquutos. Nam Ioannes ante sententiam narrat

Matth. 27.

Marc. 15.

Ioan. 19.

Hieronym. Christus à Pilato flagellari iubetur quare.

Luc. 23.

Euthym.

Cyril.

August.

Chrysost.

Theophyl.

Euthym.

Ioan. 19.

Christus semel tantum flagellatus ante mortis sententiam.

Ioan. 19.

Matth. 27.

Mar. 15.

Artic. II.

Christum fuisse flagellatum, spinis coronatum, & à militibus illusum, quæ omnia Matt. & Marcus post sententiam retulerunt, necesse est ergo dicamus omnia hæc per recapitulationem fuisse ab eis narrata, nisi velimus fingere ea omnia bis facta esse. Denique esto concedamus fuisse Romanis morem flagris cadendi capite plestendos: tamen ea flagellatio potuit etiam ad hunc finem sufficere, ut dicemus.

Dico secundo, Pilatum flagellasse Christum, ut Iudæis satisfaceret. Christum verò flagellari voluisse, ut Patri satisfaceret. Ratio enim huius insignis ignominia, ac doloris inquiri potest vel ex parte Dei & Christi, vel ex parte Pilati, & Iudæorum. Ex parte quidem Dei, & Christi eadem ratio est, huius passionis, quæ cæterarum, quam explicauit Isa. ca. 53. *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum, & infra. Vulneratus est propter iniquitates nostras, disciplina pacis nostræ super eum.* & Psalmo 128. *supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam, & ideo Psalmo 34. dicitur in persona Christi, Congregata sunt super me flagella.* & ignorauit, id est, innocens fui, & causam illorum in me nesciui: sed aliorum culpas in me expiadas suscepi. Propter quod Psalmo 37. ait. *Et ego in flagella paratus sum,* & per Isaiam cap. 50. *Corpus meum dedi percussentibus,* & Psalmo 72. *Et castigatio mea in matutinis.* Christus enim matutino tempore flagris caesus fuit. Ex quibus colligere licet aliam diuinam rationem huius flagellationis, scilicet, ut prophetia implerentur, quamquam ipsarum prophetiarum ratio sit, quæ prius est tacta. Quæ ita etiam explicari potest, Christum flagellatum esse, ut à nobis auerteret diuina flagella. Item, ut nos doceret patienter sustinere, si contingat propter eum flagellari, iuxta illud Acto. 5. *Ibant Apostoli gaudentes, & c.* At verò ex parte Iudæorum non est, quod rationem reddamus: ipsi enim reuera nec postularunt, nec intenderunt flagellationem Christi, quamquam eis non displicerit, dummodo non ea sola afficeretur poena. Pilatus ergo suo arbitratu illum flagellauit, ut Iudæis aliquid concederet: vsus autem est illa poena. Primo, quia extra poenam mortis, aut mutilationis nulla est in vsu grauior, maiorisve doloris. Secundo, quia nulla erat maioris ignominia, erat enim poena seruorum, ut colligitur ex lege in seruorum ff. de poenis. Et ex Actorum vigesimo secundo constat, non licuisse ciuē Romanū flagellari propter ignominiam. Quod etiam legitur apud Ciceronem orat. pro Caio Rabirio, & in septima actione in Verrem. Tertio, quoniam hæc poena non excludebat poenam mortis: sed illam fortasse anteedebat, voluit Pilatus hanc potius adhibere, quam aliam, ne Iudæos ad iram commoueret, si forte desperarent eum mortis poena esse puniendum, voluit ergo eos paulatim lenire, atque adducere, ut poenam mortis ei remitti consentirent.

Dico tertio, Christum valde grauitè fuisse flagellatum. Ita videntur sentire omnes viri Catholici, ac pij, qui de hoc mysterio scripserunt, & colligi potest ex prædicta ratione. Nam Pilatus eo animo Christum flagris caedi iussit, ut ea esset totius accusationis integra poena, Iudæique maiorem non exigerent: ergo verisimile est præcepisse, ut flagellatio esset acerbæ, & grauis: si enim esset moderata, non existimaretur satis ad placandos Iudæos. Secundo confirmari potest: nam Christus vbicumque prædicebat suam passionem primum, omnium commemorabat flagella Matth. 20. *Tradetur gentibus ad flagellandum, & c.* & in prophetis de passione Christi, fit insignis mentio huius vapulationis, Psalmo 72. *Fui flagellatus tota die.* Quod aliqui explicant dictum esse propter magnitudinem flagellationis, id est, tam crudeliter, ac si tota die esset flagellatus. Non est ergo verisimile, quod quidam dicunt tantum quadraginta plagas vna minus iuxta consuetudinem

Flagellari Christus cup voluerit.

Psal. 128.

Psal. 34.

Psal. 37.

Isai 50.

Psal. 72.

Act. 5.

Flagellatum ignominia quanta.

Act. 22.

Cicero.

Christus atrociter flagellatur.

Matth. 20.

Psal. 72.

Judæorum accepisse. Tertio hoc explicatur ex circumstantiis huius flagellationis, nam primo Christus, vt flagellaretur alligatus columna est, vt habet traditio. Nam hæc columna dicitur Romæ esse in templo sanctæ Prædix, & Hier. epist. 27. sic inquit, de locis Ierosolymitanis. *Ostendebatur illic columna Ecclesiæ porticum sustinens insecta cruore Domini, ad quam vincit dicitur, & flagellatus.* Quibus verbis significat columnam illam esse maiorem ea quæ Romæ conspicitur, & ideo fortasse illa Romana tantum est pars eius columnæ, nisi loquatur Hiero. de inferiori porticu, quæ humiliori columna poterat sustineri. Beda libro de locis sanctis cap. 3. dicit in superiori planitie montis Sion edificatam esse magnam Ecclesiam, in cuius medio erat columna marmorea, cui adherens Dominus flagellatus est. Secundo flagellatus fuit Christus à militibus. Quod enim Ioannes dicit. *Apprehendit Pilatus Iesum & flagellauit,* non est putandum Pilatum manum sua flagellasse Christum, vt existimauit Beda lib. 4. in Marc. cap. 44. Id enim incredibile est, non enim erat officium illud Præsidis, cum vile & infimum sit, & præter omnium gentium consuetudinem. Neque verò fingi potest Pilatum aliqua ira percitum id fecisse. Nam potius fauebat Christo, & curabat eum eripere è manibus Iudæorum. Dicitur ergo flagellasse illum, quia tradidit eum militibus, vt flagellent. Vnde cōiectare licet eos magna vi adhibita eum verberasse, quod ex alijs conuictis, quibus eum affecere, non obscure colligitur. Et præsertim quia præter ius sum præsidis videntur illum spinis coronasse. Quod significauit Ioannes, cum subdit, *& milites plectentes coronam de spinis,* &c. Et verisimile etiam est Iudæos, qui aderant, milites incitasse, & data etiam pecunia corrupisse, vt eum acrius verberarent. Tertio flagellatum (vt Euthym. notat, cap. 67. in Matt.) erat è funiculis, aut loris contextum, & quidam dicunt habuisse in extrema parte ferrea quadam puncta, quæ carnem lacerarent, alij verò affirmant etiam catenas fuisse loris admixtas. Quamuis alij dicant primo fuisse funibus crassioribus flagellatum: secundo additos esse ferreos scorpiones: tertio catenas, quarto virgis spinis casum, non quod quater sit flagellatus sed quod in eadem flagellatione hæc omnia instrumenta sint continenter intermixta. Sed hæc incerta sunt quamuis dicantur ex quadam traditione referri ab eis, qui terram sanctam incolunt.

Quarto de numero plagarum nihil inuenio ab antiquis Patribus scriptum, multi tamē pij scriptores præsertim ex recentioribus affirmant fuisse ultra quinque millia, quod aliquibus videtur incredibile. Quia nec Iudæi, nec Romani consueuerant ita flagellare, & quia tot verbera sufficerent ad necandum hominem; cum ergo Pilatus flagellaret Christum, ne illum necaret, non est verisimile permisisse eum tam acriter verberari. Et licet Ludolphus Carthus. in vita Christi 2. p. ca. 58. & Echius in sermone de passione Domini, & alij referant hoc fuisse reuelatum cuidam femina, tamen neq; huiusmodi reuelationes fœminarum cogunt nos, vt eas veras esse credamus, neque ibi dicitur plagas flagellorum, sed vulnera passionis eum numerum excessisse, itaq; hæc res incerta est. Vnde licet verisimilius sit flagella multum excessisse quadragenarium numerum propter rationes adductas, & quia Christus non more Iudæorum, sed Romanorum flagellatus est: tamen quantum fuerit ille numerus, affirmare non possumus, quia neq; in Euangelio habetur, neque in Scriptura, neq; à sanctis Patribus traditus est.

SECTIO III.

Quæ & quanta passus fuerit Christus quando spinis fuit coronatus.

In hoc mysterio explicando ferè nihil est difficultatis, & ideo breuiter expediemus illud. Tria enim

A possunt hoc loco desiderari: primo quæ, & qualis fuerit hæc corona. Secundo quibus circumstantiis hæc coronatio facta sit. Tertio quæ fuerit eius causa, & ratio.

Circa primum Euangelistæ nihil aliud dicunt, præterquam Christo Domino impostam fuisse à militibus spineam coronam. Vbi est apud Ioannem obseruandum, quod supra cepimus indicare: sic enim scribit, *Apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit, & milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius.* In qua diuersitate narrationis, videtur plane indicare Pilatum non iussisse militibus, vt imponerent hæc coronam Christo, neque aliis contumeliis eum afficeret, quæ ibi narrantur. Nam si Pilatus hoc iussisset, sicut dicitur flagellasse Christum, ita dici posset & spinis coronasse. Quia (sicut diximus) non per seipsum flagellauit: sed per milites, cum ergo Euangelista vnum tribuat Pilato, aliud vero militibus, videtur plane insinuare Pilatum non ita præcepisse vnum sicut aliud, vt obseruauit Chrysostomus homilia 83. in Ioannem, Augustinus vero tractatu 116. solum sub distinctione dicit Pilatū præcepisse hæc, vel permisisse: quo pacto etiam Leo Papa sermone 10. de passio. loquens de Pilato (inquit) *Dominum Iesum diuersis contumelijs affici, aut permisit, aut iussit.* Qualis autem fuerit illa corona, & quales spinæ, ex quibus fuit contexta, communiter fertur fuisse ex iuncis marinis, qui habent oblongas, & acutas spinas duriores terrestribus, & ita indicant spinæ illæ, quæ in Ecclesia asseruantur. De numero vero spinarum nonnulli affirmant fuisse duas, & septuaginta, alij plures, alij verò pauciores: quo autem fundamento, vel traditione hoc nitantur, non inuenio, quia veteres Patres agentes de hoc mysterio, nihil dicunt: omnes tamen intelligunt illā coronam fuisse integram, ac circularem, quæ coronæ instar regis totum vndique caput Saluatoris ambiret.

Potest vero aliquis dubitare, cum hæc corona Christo sit ante latam sententiam mortis imposta, quando Pilatus adhuc curabat eum à morte liberare, quomodo permisit huiusmodi coronam illi imponi, quæ non poterat non inferre vulnera lechalia: Respondetur non esse hoc necessarium, quia non est intelligendum spinas illas craneum capitis perforasse, sed solam carnem, & pellem, quæ est in capite, & verisimile est spinas ita fuisse infixas, per superiorem capitis partem, vt per inferiorem sanguine conserpente prodirent, atque hæc ratione fortiter in carne infixæ hærent. Vnde necesse erat vehementer sequi dolorem, præsertim quando venas simul & nervos traicissent.

Quod attinet ad secundum, multas & graues contumelias narrant Euangelistæ, quas Christus in hoc mysterio passus est ab integrâ cohorte. Et enim cum Iudæorum vox esset, Christum se fecisse Regem, voluerunt milites, (vt Hierony. Athanasius, Cyrillus, Chrysostomus, & omnes notant) ei vt falso hictoque Regi illudere. Primum ergo adduxerunt Iesum in prætorium, vt in loco publico maior esset iniuria, maiorque contumelia. Deinde extulerunt illum proprijs vestibus (vt inquit Matth.) ex quo aliqui colligunt omnibus vestibus fuisse priuatum, ita vt nudus manserit. Sed est animaduertendum duobus modis posse intelligi, hæc peracta fuisse: primò vt eodem loco, & vna quasi continenti actione Christus fuerit flagellatus, indutus purpura, coronatus, & illusus, & si hoc ita est, constat illum fuisse nudatum omnibus vestibus, vt flagellaretur, & cōsequenter veste purpurea indueretur, & illuderetur, quia iuxta hæc expositionē non fuit bis denudatus, sed semel tantum. Neq; videtur aliqd esse in Euangelio quod repugnat huic expositioni. Nam licet Matt. post illa verba: *Tunc dimisit illis Barrabam, Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur,* subdat. *Tunc milites præ-*

Spinea corona Christi. Ioan 19.

Chrysost. August.

Leo Papa

Dabianus

Responsio

Hieronym. Athanas. Cyril. Chrysost.

Matth. 27.

Matth. 27.

fidu

fidu suscipientes Iesum in pratorium, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem: & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei: tamen certum est, vel illa verba: Iesum autem tradidit, vt crucifigeretur: dicta esse per anticipationem, vel hæc posteriora per recapitulationem. Nam ex Euangelio Ioannis constat, prius fuisse Christum ijs omnibus contumelijs affectum, quam fuerit traditus ad crucifigendum, ergo non obstantibus illis prioribus verbis rectè intelligi potest Iesum, statim ac flagellatus est, antequam proprijs vestibus indueretur, chlamyde coccinea circumdatum, aliaque ludibria esse passum. Et confirmatur, nam verisimile est Christum, quando flagellatus est, traditum esse militibus, quos supra diximus fuisse ministros, & ab eis ductum esse in atrium pratorij: tum quia si verum est Christum alligatum esse ad columnam, vt flagris caderetur, melius intelligitur id factum esse in atrio, quam in interiori parte domus. Tum etiam quia si flagellatus est ad placandos Iudæos, etiam verisimile est publice fuisse flagellatum, vt & ab omnibus conspiceretur, maiorique ignominia afficeretur: ergo quamuis Euangeliste in ordine narrationis hoc non explicant, tamen ex his, quæ narrant, verisimiliter colligitur non bis, sed semel tantum fuisse Christum traditum militibus ante sententiam mortis, vt eum educerent in atrium pratorij, & flagellarent, eos vero statim post flagellationem induisse eum purpura, coronasse spinis, atque illuisse.

Alio vero modo intelligi potest, Christum post flagellationem permissum esse proprijs vestibus indui: postea vero, cum Pilatus differret mortis sententiam in eum dicere, velle precipiente milites, vt magis Iudæos placaret, vel sua voluntate in Iudæorum gratiam, aut certe, vt veluti ludicro aliquo spectaculo oblectaretur, eum iterum exiisse. Quem sensum videtur indicare Matth. illis verbis: *Exuerunt eum, & chlamydem coccineam circumdederunt.* Quibus significat, tunc eum non ad flagellationem, sed ad hunc specialem actum, exutum fuisse. Et hæc videtur esse communior expositio omnium interpretum. Quia supposita non satis constat, an tunc fuerit nudatus omnibus vestibus: vel solum aliqua superiori veste, hinc enim videtur hoc posterius probabile, quia vestis purpurea, qua indutus est, erat tantum superior quædam vestis: non videtur autem consentaneum, vt toto corpore nudus sola chlamyde coccinea fuerit circumdatus: vestis enim illa non erat ad hunc usum apta, neq; ad representationem, quam ipsi milites intendebant. Nihilominus Origenes tractat. 31. in Matth. dicit eum tunc non solum fuisse vestimentis spoliatum eximisque, sed etiam tunica inconfutilli, & stola. Itaque sentit omnino fuisse nudatum: & verbum illud Matth. *Exuerunt eum*, simpliciter, & absolute dictum videtur hoc indicare. Atque ita hæc sententia est probabilis, & accommodata: tum ad pietatem: nam hoc modo intelligitur hanc iniuriam, nec sine magno dolore fuisse, quia, vestes carnis recenti verberatione laceratis adhererebant, vnde non poterant sine magno dolore diuelli, nec sine magno pudore, qui ex illa denudatione oriebatur: tum etiam ad mysticos sensus. Sic enim intelligitur ter fuisse Christum proprijs vestibus omnino nudatus: vt flagellaretur, vt illuderetur, vt crucifigeretur. In quibus plura moralia documenta facile excogitari possunt.

Præterea post prædictam denudationem sequuntur sunt alia contumelia. Induerunt enim eum veste coccinea, coronarunt spinis, dederuntque ei arundinem pro regali sceptro, ac denique flectentes genua coram ipso, spuebant in faciem eius, alapas dabant, & arundine percutiebant. Quæ multa indigent meditatione, disputatione verò fere nulla. Illa enim diuersitas, quæ videtur esse inter Matth. & alios Euangelistas, de veste rubra, quia Matth. eam

vocat coccineam, Marcus vero, & Ioannes purpuream, facile conciliatur. Quia licet coccus & purpura, propriè, & in rigore sumpta diuersa sint, vt constat ex Plinio lib. 9. cap. 35 & 36. & lib. 21. c. 8. tamen propter similitudinem coloris interdum vnum pro alio vsurpatur, & ita in presenti nihil aliud significant, quam vestem rubei coloris, aptam ad lubricam illam regni Christi representationem: qua purpura Reges & Imperatores vti solebant. Et ita exponit Athanasius in libr. de Pass. & cruce Domini. Ambrosius vero Luca 23. *chlamydem coccineam & purpuream tunica* distinctas vestes fuisse existimat. Sed id non est necesse, quamuis si verum est Christum omnino fuisse nudatum proprijs vestibus, non est incredibile præter chlamidem indutum esse alia veste. Quia chlamys solum erat paludamentum, quo principes, & milites Romani super arma vtiebantur.

Quod attinet ad tertiam rationem huius mysterij, eodem modo explicanda est, quo in alijs fecimus. Nam ex parte eorum, qui his iniurijs Christum afficiebant, ratio iam explicata est, scilicet vt regno eius irriderent, simulque vt eum dolore, ac dedecore afficerent. Ex parte autem Dei, & Christi plura mysteria sancti Patres considerant, ex quibus Hieronymus Matthæi 27. Nos, inquit, hæc intelligamus mystice, in chlamyde coccinea opera gentium cruenta sustentat, in corona spinea maledictum soluit antiquum, spinas & tribulos germinabis tibi, Genes. 3. in calamo venenato occidit animalia. Quod explicans Athanasius sermone de Pass. & cruce Domini, inquit, dæmon ignorantem dedisse Christo gladium contra se, quia arundo serpentibus lethalis esse dicitur. Alij in chlamide rubea dicunt significatum esse imperium, quod Christus suo sanguine comparabat. Vnde Apocal. 19. visus est veste confersa sanguine, in qua scriptum erat: *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Clemens verò Alexand. libr. 2. Pædagog. c. 8. addit coronam spineam nos prophetice significasse, & typum fidei nostræ fuisse, quod ibi late explicat. Nec dissimiliter Tertullianus lib. de corona militis, c. 14. Ex spinis, inquit, in figuram delictorum, quæ nobis prosulit terra carnis, & alia quæ ibi profequitur.

DISPUTATIO XXXIV.

in quatuor articulos diuisa.

De crucifixione Christi.

xplicatis omnibus cruciatuum, ac ignominiarum generibus, quæ antelaram sententiam Saluator noster passus est, superest vt de vltimo eius supplicio sermonem instituamus. Duo sunt autem consideranda, primum id quod pertinet ad crucifixionem ipsam & intrinsecum modum eius: secundum de extrinsecis circumstantiis illius.

SECTIO I.

Quam inique fuerit Christus ad Crucis supplicium damnatus.

Anequam de crucifixione ipsa dicamus, oportet vt de sententia iudicis, ac de itinere Christi vsque ad locum supplicij nonnulla præmittamus. Primum expediemus in hac sectione. In qua breuiter dicendum est, Christum Dominum iniqua, atque iniusta Pilati sententia damnatum esse ad crucis supplicium, Iudæis hoc pertinaciter efflagitantibus. Hoc constat ex narratione Euangelistarum, præsertim Ioannis. Vnde Petrus 1. cano. ca. 2. inquit, *Tradebas autem iudicanti se in iuste*, id est, per mittebat se tra-

Origenes

Christus in pratorio à Iudæis nudatus.

Chlamyde coccinea Christus induitur. Plin.

Ambrosius.

Mystica in consuetudine Christi significatio.

Hieronymus.

Gen 3.

Apoc. 19.

Clemens Alex.

Tertullianus.

te trahi iudici, qui iniuste eum iudicaturus erat. Ad- uertendum autem est Græcè legi, *Iudicanti se iuste* & sic est sensus diuersus, sed non contrarius, scilicet, *Cum pateretur, non comminabatur: iradebat autem* id est, committebat omnia diuino iudicio seu Deo, qui iustum iudicium de se ferebat, non iniustum, sicut homines.

Ioan. 19.

Dubium.

Solum potest hoc loco inquiri primo, quid mouerit Iudæos, ut hoc genus supplicij Christo Domino procurarent. Ratio dubitationis est, quia ipsimet dixerunt. *Nos legem habemus, & secundum legem nostram deus mori, quia filium Dei se fecit: at verò in tota lege veteri non erat lex, quæ hoc genus mortis imponeret.* Illi enim alluserunt ad legem latam *Leuit. 24.*

Leuit. 24. Math. 26. Responso.

contra blasphemios, sic enim paulo antedixerant. *Blasphemanti, quid adhuc egemus tibi? ibi autem non imponebatur poena crucis, sed lapidationis.* Respondeatur Iudæos ex sola ira, & odio optasse hanc mortem Christo, propter maiorem acerbitatem, & ignominiam eius (ut supra in commentario artic. 4. diximus.) Vnde non postulabant ut iuxta legem Moyli iudicaretur: sed iuxta morem Romanorum, nec solum ut blasphemus, sed etiam ut reus Cæsareæ maiestatis, quia se Regem fecerat, & ideo summam & acerbissimam poenam postulabant. Quia tamen interdum videbant Pilatum propensum ad absolendum Iesum, suam etiam legem interponebant, & secundum illam etiam esse reum mortis affirmabant. Nam si hoc semel obtinerent, facile existimabant fore, ut illud etiam genus mortis quod optabant assequerentur. Notant etiam aliqui, Iudæos solitos esse homicidas crucifigere: Romanos vero, famosos latrones. Vnde hoc supplicium duplici titulo Barrabæ debitum erat, qui & homicida erat, & latro (ut Euangelium testatur.) Quoniam ergo Iudæi Barrabam Christo prætulere, in eum transferendum putarunt esse supplicium, quod illi homicidæ, ac latroni debebatur, & ita statim ac illis data est optio, & Barrabam elegerunt, aduersus Christum clamare ceperunt. *Crucifige, crucifige.*

Zuc. 23. Ioan. 19.

Dubium.

Secundo inquiri potest, quamuis hæc sententia lata in Christum reipsa iniusta fuerit, & Iudæi ab hac iniustitia, & multiplici alia malitia odij, inuidia, &c. excusari non possint, eo quod vel ex malitia, vel ex affectu ignorantia id egerint: an saltem Pilatus possit excusari ignorantia. Videtur enim potuisse excusari, quia secundum allegata testimonia satis videtur probata delicta, quæ Christo obijciebantur, quandoquidem infinita erant hominum multitudo, quæ hæc testabatur. Et confirmatur, nam Christus dixit Pilato: *Non haberes potestatem ullam, nisi tibi datum esset de super:* ergo Pilatus utens hac potestate à Deo data, existentibus legitimis accusatoribus, & testibus, potest à culpa excusari. Responderetur nullo modo excusari posse. Fuit quidem peccatum eius aliqua ex parte leuius peccato Iudæorum: non tamen potest excusari quin grauissimè peccauerit. Et utrumque significauit Christus illis verbis *Ioan. 19.*

Responso.

Ioan. 19.

Cyrl. Chrysostr. Augustinus. Euthym. Leo Papa. Basil. Peccatum Pilati in Christi damnatione leuius peccato Iudæorum.

Propterea, qui me tradidit tibi, maioris peccatum habet. Vbi iuxta communem expositionem Cyril. Chrysostr. Augustini, Euthymij, & aliorum, quam etiam probant Leo, sermon. 8. de passione, & Basil. in regulis breuioribus, respon. 46. & colligitur ex Augustino, in enarrat. Psalm. 63. comparatio fit inter peccatum Pilati, & Iudæorum, & horum grauius esse dicitur, quam illius. Deinde ipsemet Pilatus cognouit Christi innocentiam, imò Athanas. serm. de pass. & cruce, dicit, cognouisse Christi diuinitatem, quod difficilior est creditu, tamè de innocentia non est dubium, id enim ipse testatus est, & verbis, & signo lauandi manus. Evidenter etiam cognouit non fuisse legitimas probationes, quia neque ordo iudicis seruatus est, nec examinati testes. Denique publica quadam euidentia constabat de Christi innocentia, & Iudæos odio, atque inuidia contra eum

Fr. Suarez, tom. 2.

fuisse percitos. Peccauit ergo Pilatus tam in re iudicata, quam in modo iudicandi, & celeritate, ac temeritate ferendi sententiam. Quo loco rectè accommodari possunt verba Basil. epistol. 37. dicentis, *Si quis, qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum, aliquem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & spectatissimos quosque ad causa tractationem aduocant, multumque temporis infumant, nunc legis rigorem conuertes, nunc nature communionem suspicientes, multumque ingemiscetes, iudicandi necessitatem deplorantes, quanto magis oportebat, &c.* Et similia legi possunt in Clemente lib. 2. Const. c. 56. Ad rationem ergo dubitandi iam responsum est.

Basil.

Clem. Pap.

Ad illud verò de potestate Pilati respondeatur cum Chrysostr. hom. 83. in Ioan. illa Christi verba permiffiè est intelligenda. Itaque non fuit illi data potestas, sed permiffa. Alioquin, ait Chrysostr. *si data esset ei potestas, non esset reus criminis.* Sed hoc expositione indiget, quia nomine potestatis intelligi potest, vel facultas, seu vis ad interficiendum, vel iurisdicctio, & autoritas: priorem potestatem habebat Pilatus in Christum, si solum naturales vires humanitatis consideremus. Nam si Christus voluisset potestate effeetrice miraculorum uti, non haberet Pilatus vim interficiendi Christum, & ex hoc capite potest illa potestas dici permiffa potius, quam data, quamuis aliunde vis illa, & facultas, quam Pilatus habebat per se, & suos milites, ad occidendum Christum, non solum permiffa, sed data dici potest à Deo, eo modo, quo temporalia bona dantur à Deo

Chrysostr.

Facitne illi qua Pilati potestas in Christo.

per providentiam naturalem, quamuis postea homo illis malè utatur. At verò si loquamur de potestate ut dicit iurisdictionem, & autoritatem superioris, hanc dicunt aliqui habuisse Pilatum non solum permiffam, sed concessam, quia erat præses, & Dominus se ei subdiderat; nihilominus vero peccasse non peccato vsurpare iurisdictionis: sed peccato abutendi iurisdictione sibi data. Sed verius existimo Pilatum non habuisse talem potestatem in Christum. Cumenim esset Dei filius, liber erat, nulloque humanæ potestati subiectus, ut dictu est prioritomo dispu. 43. sect. 2. Hoc ergo sensu non potest dici illi data potestas, sed permiffa. Quia Christus Dominus nunquam se illi subdidit iure, (ut ita dicam) id est volens reuera fieri subditus illius, & ut alius haberet iurisdictionem in se. Vbi est enim declarata hæc Christi voluntas, vel quo fundamentò fingi potest? De facto verò permiffit se tractari ut subditum. Vnde etiam ex hoc capite fuit iniqua sententia Pilati, quia fuit in non subditum, quanquam circa hanc circûstanciam potuerit facilius per ignorantiam excusari, non credo tamen fuisse illam ignorantiam inuincibilem, quia ab ipsismet Iudæis audiuit, quod Christus filium Dei se fecisset, & cum audisset hunc sermonem, magis timuit, & ex ore ipsius Christi audiverat, ipsum esse Regem, non ad modum regum huius mundi, sed alio excellentiori, audiverat etiam multa alia de Christo, quæ illum obligabant, saltem ad expectandum, & inquirendum, ut veritatem cognosceret, & quis ille esset, quem iudicandum sibi offerebant, & tamen propter humanum timorem temerè se præcipitem egit: & in illum sententiam damnationis dixit.

Ioan. 19.

Ex quibus tandem colligitur hanc Pilati sententiam multis capitibus fuisse iniustam, ex defectu iurisdictionis, ordinis iudiciarij, & ex defectu æquitatis. Nihilominus tamen peccatum Iudæorum fuit grauius, quia omnis hæc iniquitas ab illis habuit originem, ipsi enim quasi coegerunt illum: vnde ij ex odio peccarunt, ille verò ex timore humano. Denique illi maiorem habebant de Christo, & de diuini rebus cognitionem, & ideo minus potest eorum peccatum excusari.

Pilati sententia multis modis iniusta.

**

SECTIO II.

Verum Christus crucem in qua suspensus est, proprijs humeris gestauerit.

Luc. 23.

Ioan. 19.

Christus crucem suis humeris portat.

Gen. 22. Chrysof. Augustin. Isa 9.

Philip. 2.

Tertul.

Psal. 59. Iustin.

Ambros. August.

Leo Pap.

Euthym.

Cyrril.

HAc in re nonnulla videtur esse diuersitas inter Euangelistas. Nam Lucas videtur hoc negare, cum dicit. **I**ESVM verò tradidit voluntati eorum. Cum autem ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Iesum, & eodem fere modo loquuntur Marc. & Matth. At verò Ioannes expresse dicit. Et baulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur, Caluarie locum. Vnde certum de fide est, Christum portasse crucem suam aliquo tempore, vel spatio illius itineris. Nam hoc manifeste dicit Ioannes. Vnde omnes colligunt, vt minimum impositam esse Christo crucem, quando exiuit de pratorio, eamq; portasse vsque ad eum locum, in quo Simoni Cyrenensi occurrerunt. Nam, quod eum in via offenderint, Lucas significat illis verbis, venientem ad villam, ergo vsque ad eum locum portauit illam Christus. Vt Ioannes docet. In quo dicunt sancti impleram esse figuram Isaac, portantis ligna ad sacrificium Gen. 22. ita Chrysof. hom. 84. in Ioan. & August. serm. 71. de tempore, qui addit, tunc etiam impletum esse illud, quod per Isaiam scriptum erat c. 9. Factus est principatus super humerum eius. Crux enim, quia Christus per illam de dæmone triumphauit, & suam exaltationem meruit, (vt dicitur ad Philip. 2.) in signe est, & quasi sceptrum regale imperij Christi. Vnde eleganter Tertul. lib. cont. Iudæos. c. 10. Quis omnino Regum in signe potestatis suæ humero præfert, & non aut capite dædem? aut in manu sceptrum, aut aliquam proprie vestis notam? sed solus nouus Rex seculorum Christus Iesus nomine glorie, & potestatem, & sublimitatem suam in humero exultat, crucem scilicet, vt secundum prophetiam, Dominus exinde regnaret à ligno. Eadem repetit lib. 3. cont. Marc. c. 19. Sic etiam Iulianus Apol. 2. pro Christianis dicit illis verbis, significat am esse. vim crucis, cui dominus humeros subiicit. Eadem ferè tradit Amb. li. 3. de fide c. 4. & eleganter Aug. tract. 117. in Ioan. Ibat, inquit, ad locum vbi fuerat crucifigendus portans crucem suam Iesus, si spectet impietas, grande ignominia documentum, si pietas, grande fidei munimentum: si spectet impietas, videt regem, pro virgæ regi lignum sui portare supplicij: si pietas, videt Regem baulantem lignum ad semetipsum figendum, quod figuratus fuerat etiam in frontibus regum, in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant eum gloriantur a corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo, mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat, & lucernæ arsuræ, quæ sub modio ponenda non erat, candela brum ferebat. Sed elegantissimè inter omnes Leo Pap. ser. 8. de pass. Traditus, inquit, Dominus seuientium voluntati, ad irrisionem regia dignitatis, supplicij sui iussus esse gestator, vt impleretur quod Isaias propheta præuiderat: dicens. Ecce natus est puer, cuius imperium super humeros eius. Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi conuerteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium: sed manifestabatur fidelibus grande mysterium: quia gloriofissimus diaboli victor inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulcra specie triumphi sui portabat trophæum, & inuictæ patientia humeris signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat. Ex quibus testimoniis colligi possunt plures rationes ex parte Dei, & Christi, propter quas hoc mysterium peractum est. Quibus addi possunt egregia verba Euthym in Ioan. Ferebat crucem in humeris tanquam extenuus miles lancem, quæ deieceris erat ad aduersarium. Et quæ scribit Cyrril. libr. 12. in Ioan. c. 28. Crucem portat Christus, non sibi, sed nobis transgressoribus debitam, & in fra hoc singulari, præclarissimoq; Christi facinore ad fortitudinē,

A robur, animi: quo pati omnia pro pietate volumus, mirum in modum exhortamur: Omnis enim, inquit, qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Et hæc quidem ex parte Christi.

At verò ex parte militum, & Iudæorum imposita est illi crux, quia moris erat, vt homines crucifigendi crucem deferrent, vt testatur Plutarch. lib. de se-
Plutarch.
 ra Numinis vindicta. Quocirca ex vi sententiæ latæ, & non solum ex singulari odio, hæc pœna Christo fuit addita. Quod indicauit Euthym. ca. 67. in Matt. dicens. Primum imposuerunt ipsi Crucem tanquam condemnato, & baulans eam exiuit. Nec sunt dissimilia, quæ dixit Athanasius, de pass. & cruce Domini. Postquam Dominus iudicatus est, crucem suam, siquidem iudicium subijt & stetit ante presidem. Et idè infinnuat Chryf. hom. 88. in Ioannem, illis verbis. Et ei crucem tanquam reo imposuerunt.

Addendum denique est propter alios Euangelistas ab eo loco, quo Simon Cyrenæus in via occurrit, ei fuisse crucem impositam, vt eam post Christum portaret. Quod duobus modis intelligi potest: Primo vt non fuerit Christo crux sublata: sed Simon conductus fuerit, vt simul cum Christo illam portaret, & ita intelligit Caietan. verba illa Luc. 23. Imposuerunt crucem Simoni, vt portaret illam post Iesum, Christus enim, (inquit) ferebat illam in anteriori parte: Simon vero in posteriori, & ita ibat post Iesum. Atq; hæc explicatio videtur posse confirmari ex Ioanne dicente, Et baulans sibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluarie locum. In quibus significat, vsque ad illum locum eam portasse. Et hanc expositionem confirmant multæ picturæ. Alio verò modo exponi possunt illa verba Luc. occurrente Simone, crucem sublata Christo, illi fuisse impositam, vt eam ferret post Iesum, siue illud, post, explicetur in ordine ad tempus, id est, postquam Christus illam portauerat, siue in ordine ad locum, id est, quod Christus antereit, sequeretur autem Simon portans crucem. Et hoc significat magis verba Euangelistarum. Angariauerunt Simonem, vt tolleret crucem eius, & imposuerunt ei crucem. Atque est communior Patrum expositio Hieronym. Theophylact. Euthym. Matthæi 27. & Augustin. lib. 2. de consens. Euang. cap. 10. Origin. tract. 35. in Matthæ. & Athanas. orat. de pass. & cruce Domini. Ratio verò huius facti verisimilis est, quia Christus defatigatus cruciatibus, vel deficiebat in via, & interdum cadebat, vel lentius incedebat, quam ipsi cuperent, qui vitam eius cito finire cupiebant, & ne turbatio populi oriretur, & quia erat dies festus, & post illum Sabbathum sequebatur. Fuerunt autem à Deo multa mysteria in hoc facto significata, quæ in prædictis sanctis legi possunt, & apud Gregorium libro octauo, Moral. capite vigesimo sexto.

Inquiri verò potest hoc loco (quod ad ea, quæ diximus magis explicanda, attinet) quanta fuerit crucis magnitudo. De hac re nihil dicunt sancti Antiqui. Quidam verò recentiores explicantes Euangelia referunt crucem Christi fuisse longitudinis quindecim palmorum: tantæ verò crassitudinis, vt posset pondus hominis etiam proceræ staturæ facile sustinere. Addit verò Petr. Comeft. c. 172. histor. Euang. quatuor fuisse ligna in cruce, primum rectum, quod fuit prædictæ magnitudinis, secundum transversum, de quo nihil legitur: credendum verò est fuisse alteri proportionatū, tertium fuit tabula, in qua titulus crucis scriptus fuit. Ex quo obiter colligi potest, necessarium fuisse, vt in cruce Domini super lignum transfuersum fuerit aliqua pars ligni recti eminens, in qua titulus crucis configi poterit, ita vt crucis figura talis fuerit, qualis in Ecclesia depingitur. Quod etiam significare videntur omnes Patres distinguentes quatuor crucis partes altitudinem, latitudinem, longitudinem, & profundum. Omnes enim, & præcipue Augustinus libro secundo

Pluad.

Euthym.

Arbanas.

Chrysof.

Luc. 23. Caietan. Ioan. 19.

Hierony. Theophyl. Euthym. August. Orig. Athanas.

Greg.

Dubium 4.

Pet. Come.

August. de

SECTIO III.

An vere Christus Dominus fuerit crucifixus.

de doctrin. Christian. cap. 41. distinguentes has quatuor crucis partes, altitudinem appellat superiorem partem crucis, quæ est super lignum transfuerum. Verum est tamen, argumentum illud ex titulo crucis desumptum non satis ostendere, figuram crucis per se habuisse hanc superiorem partem. Vnde aliqui existimant tantum fuisse instar figuræ literæ T. quæ erat signum salutis, & liberationis à percussione Angeli, Ezechielis 9. & apud Ægyptios dicitur vitam significasse (vt Rufinus refert lib. 2. Histor. c. 29. & lib. 5. c. 17.) Ad assignandum autem titulum poterat aliquod frustum ligni superaddi, & cruci assignari. Sed quoniam hoc ita fit, & res sit incerta, non tamen videtur sine maiori fundamento recedendum à communi existimatione fidelium, videtur enim orta ex antiqua traditione, quæ in imaginibus etiam conseruatur. Et videtur quoque hæc figura magis accommodata homini crucifixo, qui corpore similem figuram refert. Denique sæpe homines in uerso ordine crucifigebantur (vt de Sancto Petro communis habet traditio) & tunc necesse erat crucem habere supra lignum transfuerum, partem aliquam, quæ terræ insingeretur. Quartum lignum crucis dicitur fuisse stipes defossus in rupe, in quo infixæ erant crux. Sed de hoc ligno maior mihi est dubitatio, quia non video, cur non fuerit facilis, & firmius ipsum lignum crucis in terra, seu rupe defigi. Quidquid tamen sit, certum est, quando Christus Crucem portabat, solum constare ex duobus lignis recto scilicet, & transfuerulo.

Ruffin.

Figura crucis Christi qualis.

Dubium 2.

Responsio.

Bonan.

Brigit.

Christo crucem gestanti occurrisse matrem in via uerisimile est.

Luc. 23.

Leo Pap.

Tandem potest inquiri, an verum sit, quod à multis affirmari solet: Beatam Virginem occurrisse Christo Domino in via Crucem portanti. Respondetur hoc in Scriptura non contineri: neque ab antiquis Patribus tradi: non tamen esse reiiciendum. Id enim affirmant sanctus Bonauen. in lib. meditat. vitæ Christi, cap. 77. & sancta Brigitta lib. 1. reuelat. ca. 10. ubi dicit Beatam Virginem præsertim affuisse, quando Christus flagellatus est, & quando portauit crucem, & quando fuit cruci affixus, cumque hoc postremum ex Euangelio constat, ex eo potest id de quo agimus, probabiliter colligi. Quia tumor passionis Christi per Ioannem, vel alios potuit ad Virginem perferri statim ac comprehensus est. Vnde uerisimile est multo ante, quam damnatus esset ad mortem, Virginem exiisse domo, vt eum uideret, uehementi enim amore, & dolore angebatur, non ergo fuit difficile, vt audita sententiâ mortis statim ad locum supplicij properaret, & in uia uel illi occurreret, vel expectaret vt eum conspiceret. Cauendum est tamen, ne quis existimet Beatam Virginem fuisse inter mulieres illas, quæ Christum flebant, ad quas ipse dixit. *Nolite flere super me. Illæ enim (vt notat Leo Papa serm. 10. de Passione) solum mouebantur quodam humano affectu, quo solet infirmus moueri: quem non reprehendit Christus, nam licet supernaturalis non esset: erat tamen pius, sed reprehendit earum existimationem. Putabant enim eum coactum pati vt imbecillum, & qui se tueri non posset, & causam mortis non intelligebant, nec peccatum eorum qui eum occidebant, & ideo illis dixit Christus. Nolite flere super me: sed super filios uestros: hæc autem existimatio in Beatam Virginem cadere non poterat. Et quamuis summe doleret, ac fletet: tamen exterius nullum signum uociferationis, aut perturbationis edidisse, sed summa modestia, ac constantia dolorem hunc uehementissimum tulisse, putandum est. Vnde quod supra Bonauen. dicit, Beatam Virginem factam esse semimortuam præ angustia, pie interpretandum est, sicut infra dicemus, agentes de crucifixione.*

Dicendum uero est primo, Christum Dominum in cruce fuisse positum, ac supplicio affectum: est de fide, quæ primo constat ex historia Euangelica, & ex Paulo ad Philipp. 2. dicente. *Factus obediens usque ad uiam mortem, mortem autem crucis.* & 1. Corinth. 1. *Prædicamus Christum, & hunc crucifixum:* Et plura afferemus in secunda conclusione. Est enim in nouo Testamento frequentissima hæc ueritas. Secundo, probari potest ex ueteri testamento, in quo multis oculis prædicta fuit hæc ueritas, Deuter. 28. *Eris uita tua pendens ante te,* quod de hoc mysterio interpretatur Leo Papa serm. 8. de Passione, August. 16. con. Faust. ca. 22. & 22. Iren. lib. 5. cap. 18. Lactan. lib. 4. de uera sapientia, cap. 18. Tertull. libr. cont. Iudæos, cap. 11. & 12. qui legit. *Eris uita tua pendens in ligno ante oculos tuos, & Cyprian. lib. 2. ad Quirinum cap. 20. Præterea Psal. 95. Dauid prædixerat, Dicite in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno.* Quanquam enim neque in uulgata editione habeatur particula illa, à ligno, neque in Hebræis codicibus, tamen olim fuisse particulam eam in Hebræo, & malitia Iudæorum expunctam, contendit Iustinus Martyr dial. cont. Triphonem, & ita refert hunc locum Tertul. cont. Iudæos cap. 10. & 12. & Leo Pap. serm. 4. de Passione. Cyprian. lib. de monte Synæ, & Syon, Augustin. & Arnob. in illum locum, & Ambros. 1. Corinth. 15. Ac denique magno argumento est, quod septuaginta interpretes ita uertunt, quanquam Genebr. existimat, particulam illam additam esse ab ipsis interpretibus spiritu prophetico, ad explicandum modum singularem, quo Dominus regnaturus erat, & tempus, ex quo regni possessionem erat obtenturus, scilicet ex quo mortuus est in ligno. Sed uerius existimo, (quod etiam uir docti censent, vt notauit Pamelius super Tertullianum) hanc esse genuinam lectionem illius loci, quæ Ecclesia uidetur recepisse in illo hymno. *Impleta sunt, quæ concinit Dauid fidelis carmine, dicens in nationibus, præuentionem regnauit à ligno Deus.* Præterea hoc idem mysterium indicatum est à Ierem. cap. 11. *Mittamus lignum in panem eius, id est crucem in corpus eius, quod est panis uita,* vt exponit Tertullian. libr. 3. cont. Marcion. cap. 39. & libro. 4. capit. 40. & Iustinus prædicto dialog. & Lact. lib. 4. cap. 18. & Cyprian. lib. 2. cont. Iud. c. 15. & Rufin. 20. & Rufinus in expositione Symboli, & indicant Hieronymus, & Origenes in Ieremiam. Denique in

Irenæi Tertul. Euseb. Epiphani. August. Deut. 21.

Præteol.

Deut. 21.

Crucis supra Christum affixus.

Philip. 2.

1. Cor. 2.

Deut. 8.

Leo Papa.

Augustin.

Iren.

Lactan.

Tertullian.

Cyprian.

Psalm. 95.

Iust. Mart.

Tertul.

Leo Papa.

Cyprian.

August.

Arnob.

Ambros.

Genebr.

Pamel.

Mysterium

crucis olim

quæ concinit

Dauid fidelis

carmine, dicens

in nationibus,

præuentionem

regnauit à ligno

Deus.

Præterea hoc idem

mysterium

indicatum est à

Ierem. cap. 11.

Mittamus lignum

in panem eius,

id est crucem

in corpus eius,

quod est panis

uitæ, vt exponit

Tertullian. libr. 3.

cont. Marcion. cap.

39. & libro. 4.

capit. 40. & Iustinus

prædicto dialog. &

Lact. lib. 4. cap. 18.

& Cyprian. lib. 2.

cont. Iud. c. 15. &

Rufin. 20. & Rufinus

in expositione

Symboli, & indicant

Hieronymus,

& Origenes in

Ieremiam. Denique in

Orig.

Deut. 33.
Iustin.

hunc etiam sensum à prædictis Patribus exponitur illud Deuter. 33. vbi Moyses benedicens Ioseph, ait: *Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, & cornua Rhinoceros in manibus eius, in illis ventilabit gentes vsque ad terminos eius.* De quo testimonio videri potest Iustinus dicto dialogo: & optime Tertullian. lib. contra Iudæos cap. 10. vbi dicit cornua Rhinoceros præferre figuram crucis. Vnde de eodem mysterio recte intelligitur illud Achab. 3. *Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.* Quem locum de eodem mysterio exponunt Hieronym. ibi, & Cypria. dicto libro contra Iudæos cap. 21. Augustin. 18. de ciuitat. cap. 32. & Euseb. lib. 6. de demonstrat. capit. 15. Et ad hoc videtur alludere Paul. 1. ad Corinth. 1. dicens: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Nam in cruce Christi, quæ hominibus infirma videtur, eius maxima fortitudo reletur. Rationes ad probandam hanc conclusionem petendæ sunt ex dictis supra in commentario, art. 4. vbi exposuimus, quid mouerit Iudæos, vt Christum supplicio crucis afficerent: quid verò Deum, & Christum, vt tantam ignominiam sustinere voluerit.

Tertul.

Achab 3.

Hieron.
Cyprian.
Augustin.
Euseb.
1. Cor. 1.

Gal. 3.

August.

Hieronym.

Epiphani.

Sapient. 14.

Hieronym.

Christus in cruce clauis affixus.

Act. 2. & 4.

1. Corinth. 1.

Quocirca nihil huic veritati repugnat locus ille Deut. 21. Primo, quia vt Paul. ait ad Gala. 3. tanta fuit Christi charitas, vt, nos redemerit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Vnde Augustin. lib. 14. contra Faust. cap. 2. & 12. refellens Fausti hæresim, qui propter hunc locum libros Moysis rejiciebat, sic inquit: *Auferit Christus de maledicto maledictum, quomodo de morte mortem, & de peccato peccatum.* In Christo ergo nihil aliud est illa maledictio, quam mors, vel pœna peccati non proprii, sed nostri. Et eandem responsionem habet idem August. contra Adimantum Manichæum cap. 21. Secundo addendum est ex Hieronym. ad Galat. 3. & Tertullian. lib. contra Iudæos cap. 31. literalem sensum illius loci Deut. 21. esse, maledictionem illam ferri in eum, qui propter merita delictorum suorum suspēditur in ligno, quia non pati pœnam, sed esse dignum pœna inuisum est Deo, & eandem expositionem amplectitur Epiph. hæres. 66. & colligi potest ex ipso contextu, sic enim incipit: *Quando peccauerit homo, quod morte plēndum est, &c.* Idem recte confirmat Hieronym. Nam si Mardocheus iniuste suspēderetur in ligno, in quo iuste fuit suspensus Aman, aut si tres pueri apud Danialem cruci affigerentur, quia non adorabant idola, nullo modo ad eos pertinisset hæc maledictio. Iuxta hanc ergo expositionem non est Christus cōprehensus sub hoc maledicto legis, quin potius de ligno, in quo ipse fuit suspensus, scriptum est, *Benedictum lignum, per quod fit iustitia.* Sapientia 14. Tamen sicut Christus, quamuis non assumpserit carnem peccati, quia assumpsit similitudinem eius, dicitur interdum ab Apostolo factus pro nobis peccatum, ita quamuis non assumpserit id quod maledictione dignum est, in ijs qui iuste suspēduntur in ligno, dicitur tamen ab Apostolo factus pro nobis maledictum, & hæc est mens Augustini citatis locis. Non omitam vltimo animaduertere, quod Hieronym. supra refert, se fuisse doctum à quodam Hebræo, posse illum locum Deuteronom. ita legi. *Non permanebit cadaver eius in ligno, quia contumeliose Deus suspensus est.* Iuxta quam lectionem sensus erit, quia Deus contumeliose suspēdendus est in ligno, in eius honorem lege præscriptum sit, vt corpora crucifixorum non maneant in ligno: sed sepultura tradantur.

Dico secundo, Christus Dominus fuit in cruce clauis affixus. Est de fide, expresse enim habetur sæpe in Euangelio. Nam vox *crucifixionis*, hoc proprie significat, ea autem vtuntur Euangelistæ, & Petrus predicamus Christum, & hunc crucifixum. Denique, ne possint hæretici improprie interpretari crucifixionem pro suspēnsione, vel adhesionem in ligno, est e-

uidens locus Ioan. 20. vbi dixit Thomas, *Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, non credam.* Cui postea dixit Christus: *Inser digitum tuum huc, & vide manus meas.* Præterea prædicta erat hæc veritas Zacharia c. 12. *Afficiens ad me, quem confixerunt.* Quem locum de hoc mysterio exposuit Ioan. c. 19. & latè tractant expositores ibi, & Euseb. lib. 8. de Demonstrat. c. 4. August. 1. de Trinit. c. 13. & 20. de Ciuit. ca. 30. Et rursus apud eundem prophetam c. 13. dicitur, *Quid sunt plagæ iste in medio manuum tuarum?* Et dicit, *His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* Quæ verba Ecclesia intelligit de plagis Christi, & est satis consentanea expositio, vt rectè profequitur Franciscus Ribera in eum locum. Denique est aperta prophetia Psalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Nam licet Hebræi contendant, non esse ita legendum: sed *Sicut leo manus meas, & pedes meos*, supple, *lacerauerunt*: tamen illa lectio noua est, ab inimicis Christi excogitata ex similitudine quadam literarum: cæterum septuaginta Interpretes verterunt, vt vulgata habet lectio, & Hieronymus sequens Hebraicam veritatem eodem modo transtulit, *Fixerunt manus meas, & pedes meos*, neque vnquam meminim alterius lectionis, quod argumentum est, eius tempestate non fuisse confictam Rursus ex Ecclesiastica historia constat hæc veritas. Nam Helena Constantini mater, simul cum cruce claus inuenit, quibus Christus Dominus crucifixus fuit, vt refert Theodoret. libro 1. Histor. Ecclesiast. cap. 18. Nicephor. lib. 8. cap. 29. Sozomenus, lib. 7. cap. 1. Socrates lib. 1. cap. 17. Rufinus lib. 1. cap. 18. & Ambros. in oration. de obitu Theodosij.

Denique vt fundamento contrariæ hæresis respondeamus. Primum, non fuit omnino præter consuetudinem Iudæorum, eos, quos Cruce puniebant clauis affigere, legitimis enim 2. Reg. cap. 21. septem filios Saul fuisse crucifixos, nam licet lex non præscriberet talem modum pœnæ: non tamen prohibebat. Deinde (quidquid sit de lege Iudæorum) constat tamen Romanos vsos esse hoc genere supplicij, de quo multa legi possunt apud Couarru. lib. 4. variarum resol. cap. 5. Christus autem non est punitus à Iudæis, sed à Romanis: vnde multa in illo gesta sunt quæ lege veteri non erant præscripta. Latius enim eius apertum est, & nisi inuentus esset mortuus, cura essent illi cōfracta. Et ex his etiam colligi potest ratio, ob quam Christus est hoc supplicio affectus. Nā ex parte Gentilium fuit eorum consuetudo: ex parte Iudæorum odium in Christum: ex parte verò Christi fuit voluntas sustinendi maximum dolorem, qui in his clavorum vulneribus sentitur, vt in superieob. explicatum est.

Duo verò super sunt hic explicanda. Primum est, an Christus fuerit Cruci affixus in terra, vel in aere, id est, vtrum priusquam erecta fuerit Crux, & defossa in terram, Christus in ea fuerit affixus: an verò è contrario, prius fuerit erecta, deinde Christus in ea sit appensus. Quædam dicunt factum esse priori modo, & referunt, in locis sanctis demonstrari nunc locum crucifixionis distantem à loco, in quo Crux infixæ est terræ per aliquot passus. Et videtur hic modus esse facilior: tum ad crucifigendum Christum: tum ad amplius eum torquendum. Vnde multi meditantur vehementer fuisse extensum corpus Christi, vt manus, & pedes eius foramina in cruce facta possent attingere. Quo sensu exponunt Hieronym. Augustin. & Euthym. illud Psalm. 21. *Dinumerauerunt omnia ossa mea, & illud, Dispersa sunt omnia ossa mea, id est quasi ex locis suis euulsa, atque ita distenta, vt dinumerari possent: hoc autem non poterat tam facile fieri in aere, sicut iacente cruce super terram. Alij nihilominus dicunt prius fuisse crucem erectam, & postea eleuatam Christum, vt in ea crucifigeretur. Et hoc docet Bonaventura, Bonau. in lib.*

Ioan. 20.

Zach. 12. & 13.

Ioan. 19. Euseb. lib. 8. August.

Franc. Rib. Psal. 21.

Hieron.

Theodoret. Nicephor. Sozom.

Socrates. Rufin.

Ambros.

1. Reg. 21.

Couarru.

Dubium

Responsio

Hieron.

August.

Euthym.

Psal. 21.

Bonau. in lib.

Ludolphus.
Ambrosius.
Cyprianus.
Gregorius.
Gen. 49.

in libr. meditat. vitæ Christi cap. 78. & Ludolphus 2. part. vitæ Christi cap. 73. & lib. reuelationum S. Brigittæ cap. 10. vbi etiam scribitur, postquam altera manus confixa fuit cruci, fune attractam esse alterâ, donec pertingeret ad foramen in alia crucis parte factum. Et huic sententiæ videtur fauere sancti, qui de crucifixione Christi per modum ascensus loquuntur, vt Ambrosius lib. 10. in Lucam cap. *Qualis Christus crucem ascenderit*, quod sic incipit: *Refertur igitur sic considerare qualis ascendat, &c.* & Cyprianus ser. de passione Domini. *Ascendisti Domine palmam, quia illud crucis tua lignum portendebat triumphum de diabolo*, & Greg. Cant. 7. ita explicat, illud, *Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, quia in cruce suspensus fructum vite apprehendit*, iuxta illud Gen. 49. *Ad predam sili mi ascendisti*. Sed hæc facile possunt ad vtrumque dicendi modum accommodari, & ideo vtrumque potest quilibet pie meditari, nam quomodo re ipsa factum sit, incertum est.

Dubium 2.

Secundo quæri potest, quot clavis fuerit Christus affixus. Nam cum certum sit non fuisse pauciores tribus, nec plures quatuor, non satis constat, an fuerint tres, vel quatuor. Multi enim censent fuisse tantum tres, quod sentiunt Bonau. & Ludolphus Carthusian. locis antea citatis, & nonnulli recentiores, videturque esse communis sensus populi Christiani, frequens pictura Christi crucifixi. Ratio vero adiungi potest, vel quia hic numerus clauorum sufficit, vel quia maiorem cruciatum, & dolorem affert, quia si tantum fuerunt tres clavi, oportuerit vtrumque pedem alterum superpositum alteri, vno clauo confingi, quare necesse fuit huiusmodi clauum longiorem, & crassiorē esse, ac proinde magis, magisque terebrare pedes. Propter quam rationem videtur in hanc sententiam inclinare Abulens. Parad. 3. cap. 10. Eamque nonnulli confirmare nituntur ex citatis historijs de inuentione clauorum, sed nihil ex eis effici potest, quia nihil dicitur de numero clauorum, & Ambrosius & alij tantum duorum mentionem faciunt quorum alterum in frano equi, alterum in clypeo Constantini Helena ponendus curauit. Aliorum vero opinio est, eos clauos fuisse quatuor, ita sentit Greg. Turon. lib. 1. de gloria martyrum cap. 6. vbi dicit in stipite crucis fuisse tabulam, in qua pedes Christi singulis clavis infixi fuerunt. Et huic sententiæ videtur fauere Cyprian. serm. de passione, dicens *Clavis sacros pedes terebrantibus*, atque eadem sententia habetur 1. libr. reuelat. S. Brigittæ ca. 10. & illi fauent aliquæ antiquæ imagines, in quibus cernitur Christus hoc modo crucifixus. Et potest etiam afferri coniectura: tum quia difficile erat vtrumque pedem vno clauo perforari, & præsertim, quia erat vehemens periculum, ne aliquod os confringeretur: cum tamen certum sit nullum os corporis Christi fuisse confectum, in hac re nihil certi statui posse existimo.

Bonauent.
Ludolph.
Carthus.

Quot clavis
cruci Christi
fuit affixus.

Abulens.

Ambrosius.

Greg. Tur.

Cyprianus.

SECTIO IIII.

Virum Christus omnino nudus, & spineis coronatus fuerit crucifixus.

Explicato mysterio crucifixionis Christi, sequitur, vt de circumstantijs eius dicamus. Incipimus autem ab ijs, quæ propinquiores videtur Christi corpori, hæc verò tantum duæ sunt, quæ in titulo proposito attinguntur.

Circa priorem ergo partem de Christi nuditate. Vnum videtur certum, scilicet, Christum Dominum fuisse nudatum omnibus vestibus, quibus induebatur. Nam Euangelium dicit, milites diuisisse sibi vestimenta Christi, & super tunicam, quæ interior subucula fuisse existimatur, misisse fortem. In dubium ergo reuocatur, an nudus omnino fuerit crucifixus, vel aliquod velum ei sit datum, quo verenda tege-

rentur. Quidam enim hoc posterius sentiunt, ac pie meditantur, quod legitur in dicto libro reuelat. S. Brigittæ, vbi Beata Virgo sic loquens introducitur. *Stante filio meo, sicut natus erat, nudo corpore, vnus tunc accurrens apportauit sibi velamen, quo ipse exultans intime velabat verenda sua.* Iuxta quæ verba Christus prius tectus fuit, quam crucifigeretur, vel in altum eleuaretur. Et confirmari potest, quia Christus tantum ea passus est, quæ ipse decreuit, ac voluit, ergo cum in hac nuditate videatur esse quædam indecentia valde repugnans honestati, verisimile est Christum ita decreuisse passionem suam, ac mouisse voluntates eorum qui astabant, vt huiusmodi nuditatem adeo verecundam pati minime coactus sit. Denique propter hanc naturalem honestatem omnes crucifixi imagines hoc modo depinguntur, ergo verisimile est propter eandem causam effectisse Deum, vt in ipsa re representata eadem honestas seruaretur.

Nihilominus communior sententia sanctorum Patrum est, Christum omnino nudum, absque aliquius partis velamine, crucem ascendisse. Ita Ambrosius lib. 10. in Lucam, vbi sic inquit. *Refertur considerare qualis ascendat, nudum video. Talis ascendit, quales nos auctore Deo natura formauit, qualis in paradiso homo primus habitauerat, & talis ad paradysum homo secundus intravit.* Idem significat Athanasius orat. de passione & cruce Domini dicens. *Exuebat vestimenta sua: dicebat enim, cum homines introduceret in paradysum, exuere tunicas, quas Adam accepit, cum de paradiso eijceretur.* Atque eandem sententiam amplectuntur Bonauent. & Ludolphus locis citatis. Coniectura etiam adiungi potest, primo, quia Christus, cum alligatus fuit columnæ, vt flagellaretur, omnium sententia omnino nudus fuit, ergo non recusauit pro hominibus affici hoc dedecore, & dolore, atque tristitia ex huiusmodi pudore ort. Præterea (si ratione humana utamur) non est verisimile hostes ipsos Christi habuisse curam tegendi illum: quis etiam ex iis qui astabant, ausus esset illi subuenire, aut hanc beneuolentiam in eum ostendere? quinimo, etiam si aliquis, vt Beata Virgo, Magdalena, & Ioannes hoc cauderet, non fuisse permittus ab eis, qui omnem iniuriam, & indignitatem Christo vehementer optabant. Si autem diuinæ prouidentie rationem spectemus, nihil absurdi est, quod Christus nuditate sua nostram nuditatem aperire voluerit, omniumque temporalium rerum abiectionem perfectam docuerit. Item hoc signo manifestauit, fuisse à Patre relictum voluntati, & arbitrio Iudæorum. Denique in huius rei confirmationem afferri potest, hanc Christi nuditatem figuratam esse in Noe Genes. 9. qui, cum vineam plantasset, inebriatus vino illius, omnino nudatus est. Quod de Christo eleganter explicant Augustinus 16. de Ciuitate cap. 2. & lib. 12. contra Faust. ca. 263 & Cyprianus. epistol. 63. Rupertus, & Eucher. in Genes. In re igitur incerta, hæc sententia posterior probabilior videtur.

Circa posteriorem partem prima sententia est, Christum non fuisse crucifixum cum spinea corona, quia quando nudatus est chlamyde coccinea, & propriis iterum indutus vestibus ad portandam crucem, deposuit cetera insignia regia, quamuis ludicra, ergo verisimile est etiam tum ablaram illi fuisse coronam. Ita colligit Euthym. cap. 67. in Matthi. Sed hæc opinio nullam affert probabilem coniecturam, & ideo probabilior est altera sententia, quæ affirmat Christum ductum esse ad patibulum cum spinea corona, & cum eadem esse Cruci affixum. Ita docuit Orig. tract. 35. in Matthi. qui melius quam Euthym. ita colligit ex verbis Matt. *De chlamyde scriptum est, quoniam denuo spoliauerunt eum chlamyde coccineam, de corona autem spinea nihil tale Euangelista scripserunt, propterea quod, & nos quæere voluerunt exitum rei de corona semel imposta, & nunquam detrahta.* Et eandem

Christum omnino nudum, absque aliquius partis velamine, crucem ascendisse.

Athanasius Bonauent.

Gen. 9.

Augustinus Cyprianus. Rupertus. Eucherius.

Euthymius.

Christus spineæ coronatus cruci affigitur. Origenes.

Cyprian.

sententiam indicat Cyprian. ferm. de pass. Domini. Vbi Christum in cruce pendentem, sic alloquitur. Consideravi operatua, & expaui: clavis sacros pedes terebrantibus, fossisq; manibus de vulnerum anxietate non loqueris, de spinis sacrum caput pungentibus non queris, sed sat agis, vt innotescat posteris, quare derelictus à Deo videaris, expositus consumeluis, & Iudaeorum ludibriis. In eadem sententia est Tertul. lib. cont. Iudaeos. c. 13. vbi de Christo explicans figuram Isaac, inquit, Isaac cum ligno reseruat us est, ariete oblato in vepre cornibus herente, & Christus suis reimporibus lignum humeris suis portauit, inherens cornibus crucis, corona spinea in capite eius circumdata. Confirmari etiam hoc potest extraditione, quae habet, Christum, cum duceretur ad locum supplicij portans crucem in via, sudario quodam faciem teruisse, atq; in eo effigiem suam impressam reliquisse, & sudarium ipsum sanguine tinctum, qui per faciem fluebat propter spineam coronam. Deinde, si ex parte militum rationem literalem attendamus, potest reddi probabilis ratio, quare exuerunt eum chlamyde, non verò abstulerunt coronam spineam, quia v' estis illa purpurea fortasse erat alicuius valoris, & erat aliena, & fieri potuit, vt proprius Dominus eam recuperare voluerit: Quae ratio in corona spinea locum non habet. Rursus auferre coronam esset aliquo modo leuare dolorem eius: in mutatione autem vestium nulla erat diminutio doloris: quin potius poterat esse aliqua accretio: non est ergo eadem ratio de veroq;: & ideo non rectè dicitur, Euangelistam sub vno aliud comprehendisse, sed melius colligitur, afirmando vnum, & tacendo aliud in d'icasse vestem esse sublatam, non autem coronam. Vltimo non omittam aduertere, quosdam existimare, necessarium fuisse auferri coronam, vt vestis inconfutis indui, exuiue posset. Vnde meditantur tempore crucifixionis sublatam esse, & iterum impositam. Quod etiam indicatur in lib. 1. Sanctae Brigittae cap. 10. & 11. Et aliqui addunt, quando iterum corona imposita est, noua vulnera in capite effecisse. Sed haec quamuis vera esse possint, & ideo nullum fit periculum ea pie meditandi: tamen non habent sufficiens fundamentum, vt simpliciter asserantur, quia spinæ non erant adeo oblongæ, & vestis ipsa, quamuis esset inconfutis, poterat esse superiori parte satis diuisa, ita vt commode exui posset, sed de his haec tenus.

Alia circumstantia huius mysterij sunt tempus, locus, & latronum societas, cum quibus crucifixus est Christus, de quibus quoniam D. Th. tractat in reliquis articulis huius questionis, ideo illos explicando hanc disput. simul absoluemus.

ARTICVLVS IX.

Virum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

254. Infr. ar. 10. Corin.

Anonum sic proceditur. Videtur, quod Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis. vnde & Apostolus dicit 1. ad Corin. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Sed agnus paschalis immolabatur decima quarta die ad vespeream. vt dicitur Exod. 12. Ergo videtur quod Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum. Nam tunc pascha cum suis discipulis celebrabit (secundum illud Mar. 14. primo die azymorum, quando pascha immolabatur) sequenti autem die passus fuit.

2. Praeterea, Passio Christi dicitur eius exaltatio: secundum illud Ioan. 3. oportet exaltari filium hominis: ipse autem Christus dicitur soliusititiae: vt patet Malac. vlt. Ergo videtur quod debuerit pati hora sexta, quando sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

3. Praeterea. Sicut sol in hora sexta maxime exaltatur

A quolibet die, ita in solstitio aestiuo maxime exaltatur quolibet anno. Debit ergo magis pati circa tempus solstitij aestiuo, quam circa tempus aequinoctij vernalis.

4. Praeterea. Per presentiam Christi in mundo, mundus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi: conueniens igitur fuisset humanae salutis, vt diutius in hoc mundo vixisset, ita quod non pateretur in iuuenili etate sed magis in senili.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 13. Sciens Iesus quia venit hora eius, vt transiret de hoc mundo ad patrem. Et Ioan. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit August. Vbi san- tum fecit: quantum sufficere indicauit, venit hora eius, non necessitatis, sed voluntatis. Conuenienti igitur tempore passus est.

Respondet dicendum, quod (sicut supra dictum est) passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia: quae omnia conuenienter, & suauiter disponit, vt dicitur Sap. 8. Et ideo dicendum est quod conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Questionum vet. & nou. Test. dicit. Omnia propriis locis, & temporibus gessit Saluator.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam dicunt Christum fuisse passum decima quarta luna, quando Iudaei pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, Iudaei non introierunt in praetorium Pilati ipsa die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Vbi Chrysostom. dicit, quod tunc Iudaei faciebant pascha, ipse vero ante vnam diem celebravit pascha, reseruans suam occisionem sextae feriae, quanto vetus pascha fiebat. Cui videtur consonare: quod dicit Ioan. 13. quod ante diem festum pascha, Christus facta coena pedes discipulorum lauit. Sed contra hoc videtur esse quod dicitur Matth. 26. quod prima die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, quod cum primus dies azymorum dicitur decimus quartus dies, mensis primi, quando agnus immolatur, & luna plenissima est (vt Hieronym. dicit) constat decima quarta luna Christum cenam fecisse, & decima quinta eum esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die azymorum, quando pascha immolabatur, & c. Lu. 22. Venit dies azymorum, in quo necesserat occidi Pascha.

Et ideo quidam dicunt quod Christus die conuenienti in 14. luna pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrans vsq; ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrys. dicit super Mat. Sed Iudaei occupati circa procuracionem mortis Christi contra legem celebrationem pascha in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur quod in die Passionis Christi noluerunt intrare praetorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.

Sed nec istud videtur esse consonum verbis Marci dicentibus primo die azymorum quando pascha immolabatur. Simul ergo Christus, & Iudaei vetus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar. li. et Christus, qui est pascha nostrum, sic crucifixus sequenti die, hoc est, decima quinta luna: attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisq; sui discipulis vr adens mysteria celebranda, & a Iudaeis tentus, ac ligatus ipse immolationis, hoc est passionis suae, sacravit exordium. Cum autem dicitur Ioan. 13. ante diem festum pascha intelligitur hoc fuisse decima quarta luna, quod tunc euenit 5. ferias, nam luna existente decima quinta erat dies sollemnissimus pascha apud Iudaeos. Et sic eundem diem, quem Ioannes nominat ante diem festum pascha, propter distinctionem naturalem dierum, Mattheus nominat primum diem azymorum: quia secundum ritum Iudaicae festiuitatis sollemnitas incipiebat à vespere praecedentis diei. Quod autem dicitur, eos comesturos esse pascha in decima quinta luna, intelligendum est, quod ibi pascha non dicitur agnus paschalis (qui immolatus fuerit decima quarta luna) sed dicitur cibus paschalis, id est,

Tract. 8. in Ioan. non procul à fin.

Art. 1 huius quasi.

Hom. 82. in Ioan. parum à med. 10. 3.

Super illud Mat. 26. prima die azymorum accesserunt. 1. 9.

Hom. 82. in Mat. paulo à princ. 1. 2.

Beda in cap. Mar. 14. in c. 13. secundum Beda ordinem. 10. 2.

Id est, azymi panes: quos oportebat comedi a mundis. Vnde Chrysolomus ibidem aliam expositionem ponit, quod pascha potest accipi pro toto festo Iudeorum, quod septem diebus agebatur.

Ad secundum dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de consensu Evangelistarum, hora erat quasi sexta cum traditus est Dominus crucifigendus a Pilato, ut Ioannes dicit. Non enim erat plene sexta, sed quasi sexta, id est, peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse ceperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebrae fierent. Intelligitur autem fuisse hora tertia, cum clamauerunt Iudei ut Dominus crucifigeretur, & veracissime demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. Ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus a Iudeis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, ut illi eum potius crucifixisse inueniantur, qui hora tertia, ut crucifigeretur, clamauerunt. Quamquam non defuit, qui per parasceuem, quam Ioannes commemorat, dicens: Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur preparatio. Verum autem pascha quod in passione Domini celebratur, incepit preparari ab hora noctis nona, quando scilicet omnes principes Sacerdotum dixerunt, Reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, usque ad Christi crucifixionem, occurrit hora parasceue sexta, secundum Ioannem, & hora diei tertia secundum Marcum. Quidam tandem dicunt, quod haec dicitur sita ex peccato scriptoris apud Graecos contingit: nam figura, quibus tria & sex representantur, satis sunt propinqua apud eos.

Ad tertium dicendum, quod sicut dicitur in libro de Quaestione ver. & noui testamenti, tunc voluit Dominus passionem suam mundum redimere, & reformare, quando eum creauerat, id est, in aequinoctio. Et tunc dies super noctem increuit: quia per passionem Saluatoris a tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduentu Christi: ideo tempus secundi aduentus aetatis comparatur. Matth. 24. ubi dicitur. Cum ramus eius iam tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est aetas: ita & vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est, & inanius. Et tunc etiam erit maxima Christi exultatio.

Ad quartum dicendum, quod CHRISTVS in iuuenili aetate pati voluit, propter tria. Primo quidem, ut ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quod vitam suam pro nobis dedit, quando erat in perfectissimo statu. Secundo, quia non conueniebat, ut in eo appareret nutura diminutio, sicut nec morbus, ut supra dictum est. Tertio, ut in iuuenili aetate moriens & resurgens, futuram insurgentium qualitatem in seipso premonstraret. Vnde dicitur Ephes. quarto. Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in vnum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.

Materia huius articuli latissima est, & integram disputationem, ac plures quaestiones requirit, & comprehendit non solum crucifixionem, sed totam passionem Christi a principio eius usque ad finem, & ideo infra commodiori loco postquam de Christi morte dixerimus, propriam de hac materia disputationem instituemus.

ARTICVLVS X.

Vtrum Christus fuerit conuenienti loco passus.

Ad decimum proceditur. Videtur, quod non conuenienti loco Christus passus fuerit. Christus enim passus est, secundum carnem humanam, quae quidem concepta fuit ex Virgine in Nazareth, & nata in Bethleem.

Ergo videtur, quod non in Ierusalem, sed in Nazareth vel in Bethleem pati debuerit.

2. Praeterea, veritas debet respondere figura. Sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis. Sed huiusmodi sacrificia offerbantur in templo. Ergo videtur, quod Christus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

3. Praeterea, Medicina debet morbo respondere. Sed passio Christi fuit medicina contra peccatum Ada. Adam autem non fuit sepultus in Ierusalem, sed in Hebron, dicitur enim Iosue decimo quarto. Nomen Hebron ante vocabatur Cariarbe: Adam in maximis ibi inter Enacim situs est. Ergo videtur, quod Christus in Hebron, & non in Ierusalem pati debuerit.

Sed contra est, quod dicitur Luca 13. Non capit prophetam perire extra Ierusalem. Sed Christus fuit propheta. Conuenienter ergo passus est in Ierusalem.

Respondeo dicendum, quod sicut dicitur in libro 83. quaestio num. Omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca. Et ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus conuenientissime in Ierusalem passus est. Primo quidem: quia Ierusalem erat locus a Deo electus, ad sacrificia sibi offerenda. Quae quidem figurata sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. quinto.

Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda dicit in quadam homilia, quod appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Ierusalem, quo peruenit ante sex dies Pascha, sicut agnus Paschalis ante sex dies Pascha, id est, decima luna secundum praecceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundo, quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terra habitabilis pati voluit, id est, in Ierusalem. Vnde dicitur Psalm. septuagesimo tertio. Deus autem Rex noster, ante saecula operatus est salutem in medio terra, id est, in Ierusalem: quae dicitur esse umbilicus terra. Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius: ut scilicet, sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quod in loco tam celebri conuentionem pati non recusat. Vnde Leo Papa dicit in quadam sermone Epiphaniae. Qui serui susceperat formam, Bethlehem praelegit nasciuitari, Ierusalem passioni. Quarto, ut ostenderet a principibus populi Iudeorum, exortam esse iniquitatem occidendum ipsum: & ideo in Ierusalem, ubi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum quarto. Conuenerunt in ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxiisti. Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populo Israel.

Ad secundum dicendum, quod Christus non in templo, aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primo quidem, ut veritas responderet figura: nam vitulus, & hircus, qui sollemnissimo sacrificio, ad expiationem totius multitudinis offerbantur, extra castra comburebantur, ut praecipitur Leuit. decimo sexto. Vnde dicitur Hebraeorum decimo tertio. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra, propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundo, ut per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana conuersatione. Vnde ibidem subditur. Exeamus igitur ad eum, extra castra, improprium eius portantes. Tertio, ut Chrysolomus in sermone de passione, dicit. Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudei subtraherent sacrificium salutare, ne putares pro illa tantum plebe oblatum. Et ideo foras ciuitatem, foras muros, ut scias sacrificium vultum esse commune, quod totius terra est oblatio, quod commune est purificatio.

In lib. quae ex noua Testa. quaest. 55 in prin. tom. 4. inter opera Augusti.

qu. 14. ar. 4.

355. Supra qu. 35. ar. 7. ad 1. Et inf. qu. 83. ar. 3. ad 1. Top. 60. ca. 18. col. 2.

Aug. in li. q. ex nou. Test. q. 55 in prin. tom. 4.

Hom. in Do. minica Palm. marum in prin. quere eam in hom. milario 10. riuus anni.

In ser. ante medium.

In serm. qui incipit: hodie die Dominus non ster aliquam.

Super illud
Matth. 27.
Et venerunt
in locum qui
dicitur Gol-
gotha 10. 9.

Ad tertium dicendum, quod (sicut Hieronymus dicit, su-
per Matthæum) quidam exposuit Caluarie locum, in quo
sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui
hominis sit conditum caput. Favorabilis interpretatio, &
mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim,
& foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita da-
mnatorum, & Caluarie, id est, decollatorum sum. pferenomen.
Propterea autem ibi crucifixus est Iesus, ubi prius erat a-
rea damnatorum, ut ibi erigerentur vexilla Martyrj. Adam
vero sepultum iuxta Hebron, & Arbee, in Iesu filij Naue vo-
luntate legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in lo-
co communi damnatorum, quam iuxta sepulchrum Adæ, ut
ostenderetur quod crux Christi, non solum erat in remedium
contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra pecca-
tum totius mundi.

COMMENTARIUS.

Prima generalis assertio D. Thomæ est Christum
esse convenienti loco passum. Quam fundat in
ratione generali, scilicet, quia omnes circumstantiæ
passionis Christi fuerunt speciali Dei providentia
definitæ, ac ordinatæ, iuxta illud Actuum 2. Hunc
definito consilio, & presentia Dei traditum per manus
iniquorum affigentes interemisisti, & cap. 4. Conuenerunt
in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum fa-
cere, quæ manus tuæ, & consilium tuum decreuerunt fieri.
Circa quam rationem, quoniam D. Thomas in his
articulis sæpè illam repetit, obseruandum est in pas-
sione Christi considerari posse actionem Iudæo-
rum, quæ cum mala sit, non fuit definita à Deo ab-
soluta, & efficaci voluntate: sed solum permessa. Po-
test item considerari passio Christi, quæ bona est, &
hæc fuit à Deo voluntate absoluta præordinata, sic-
ut etiam ab ipso Christo fuit absoluta voluntate a-
mata. Quoniam verò passio hæc ab illa actione ne-
cessariò pendebat, est ulterius considerandum, De-
um prius ratione, nostro modo intelligendi, quam
in æterno consilio præordinaret hanc passionem,
præuidisse quid Iudæi facturi essent in Christum, si
illis permitteret suo arbitrio & voluntate uti, qua
præscientia supposita Deus ordinauit Christum tali
tempore, & loco nasci, prædicare, & alia opera face-
re, simulque voluit permittere Iudæos ea facere,
quæ facturos ipse præuiderat, si permitterentur, &
runcetiam voluit, & ordinauit ut Christus ea pate-
retur, quæ passus est, & eo tempore, loco, atque mo-
do, quo passus est: & hoc sensu dicitur præordinata
passio Christi, ita ut illud verbum dicat antecessio-
nem æternitatis, in qua consilium Dei definitum est
ad tempus, in quo executioni mandatum est, non
verò, ut dicat antecessionem ordinis, seu rationis
voluntatis prædefiniens passionem Christi, ad vo-
luntatem permittentem actionem Iudæorum, ne-
que ad prædictam scientiam conditionatam, quæ
utriusque voluntati necessariò supponenda est. Hoc
ergo modo dicitur Deus prædefiniisse locum, &
tempus passionis Christi, quatenus se tenent (ut ita
dicam) ex parte passionis, non verò, ut tenent se ex
parte actionis Iudæorum, quia ut sic non sunt præ-
definita, sed permilla. Quamquam ea permilla, sup-
posita prædicta scientia conditionata, quoad in-
fallibilem consequutionem rei permilla, eandem
certitudinem habeat, quam voluntas efficax, solum-
que differat in causalitate. Addo denique,
quamuis Deus non prædefiniat actum peccati, quia
non potest infligare, nec determinare voluntatem
ad talem actum, nec absolute velle illud, cum pra-
uum obiectum sit: tamen supposita determinatio-
ne voluntatis humanæ ad aliquod malum agen-
dum, posse Deum pro ratione suæ sapientiæ incli-
nare illam, ut in hoc loco, potius, quam in alio id

Act. 2. 4.
Passio Christi
si qualiter
à Deo præor-
dinata.

Locus passio-
nis quomodo
præordina-
tus à Deo.

peretur, quia facta priori suppositione iam hoc non
est malum, sed indifferens, vel bonum respectu cau-
sæ extrinsecæ. Sicut supposita determinatione vol-
untatis ad peccandum, verbi gratia, ad iniuriam
faciendam non est per se malum inclinare, & con-
sulere, ut hanc potius, quam illam inferat. Hoc er-
gò etiam modo potuit Deus præordinare locum
mortis, & passionis Christi supposita Iudæorū pra-
ua dispositione à Deo præuila, sed hæc in p. p. & 1.
2. vberius disputantur. Supposita ergo hac generali
assertione, ut magis in specie hæc circumstantiæ ex-
plicetur, distinguere possumus more philosopho-
rum, tria loca passionis Christi. Vnus est commu-
nissimus, scilicet ciuitas Ierosolymorum, alius est
locus communis extra ciuitatem, tertius quasi pro-
prius, nimirum mons Caluarie. De his ergo tribus
locis tres aliæ colliguntur assertiones ex tribus solu-
tionibus argumentorum.

Secunda ergo assertio D. Thomæ est, conueniens
fuisse Christum pati Ierosolymis. Hanc probat D.
Thom. sol. ad 1. quatuor optimis rationibus. Prima
ex eo sumitur, quod Ierusalem erat ciuitas à DEO
constituta ad sacrificia sibi offerenda, quibus Chri-
sti sacrificium præfigurabatur. Circa quam solum
occurrit aduertendum (sit rationem à priori specte-
mus) potius ea de causa statuisse Deum, ut sacrificia,
Christi holocaustum representantia, Ierosolymis
sibi offerrentur, quia in eo loco erat Christus mori-
turus. Nam sacrificium mortis Christi fuit causa ex-
emplaris, & quodammodo finalis præcedentium
sacrificiorum, cum ergo dicitur Christus tali loco
mortuus, ut implemur figuræ, illud non tam ex-
plicat causam & rationem, quam consequutionem,
& necessariam connexionem.

Secunda ratio sumpta est ex Psalm. 73. Operatus est
salutem in medio terræ. Qui locus saltem in spirituali
sensu, rectè intelligitur de redemptione hominum,
quam Christus operatus est, quæ quia omnibus ho-
minibus erat profutura, merito in Ierusalem facta
est, quæ in medio terræ sita esse dicitur. Quam ratio-
nem indicauit Tertullian. libr. 2. carminum contra
Marcionem cap. 4.

Golgotha locus est, capitis caluarie quondam,
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit,
Hic medium terræ est, hic est victoria signum.

Hieronymus etiam in Ezechiel. 5. dicit Ierusa-
lem in medio mundi sitam esse, ita exponens prædicta
verba Psalm. 73. & illa Ezechiel. 5. Ista est Ierusalem, in
medio gentium posita, & in circuitu eius terras. Idem
Cyrill. catech. 13. & Hilar. canon. 33. in Marth. Beda
etiam de locis sanctis capit. 3. Iosephus autem libr. 3.
de bello Iudaico cap. 2. solum dicit, Ierusalem esse in
medio Iudææ, & quasi vmbilicum illius regionis,
inde autem sit esse ferè in medio orbis, qui tuncha-
bitari existimabatur, & hoc satis est ad significati-
onem mysterij, quamquam in rigore, & propriè non
sit Ierusalem in medio totius mundi. Tertia ratio
est moralis, & satis clara. Quarta verò videtur ma-
ximè literalis. Nam quia Ierusalem erat quasi Me-
tropolitana ciuitas Iudæorum, in qua erant capita
totius synagogæ, & principes sacerdotum, & con-
cilium sanhedrim, oportuit Christum ibi prædica-
re, & seipsum manifestare. Ex quo consequutum est,
ut ibi etiam fuerit interfectus. Propter quod gene-
ralem sententiam protulerat ipse Christus, Non ca-
pit Prophetam perire extra Ierusalem. Luc. 13. Quod in-
telligi potest vel per antonomasiam dixisse de sei-
plo, qui erat propheta ille prædictus Deut. 18. Vel (si
generaliter intelligatur) sensus est, Ierosolymitanam
ciuitatem fuisse apertissimum locum ad similia flagi-
tia patranda. Quia ad eam præcipuè mittebantur
prophete, & quia quò erat magis ampla, ac nobilis,
eo maioribus peccatis, & iniurijs abundabat.

Christus cui
Ierosolymis
passus.

Psalm. 73.

Tertul.

Hieronym.
Ezech. 5.

Cyrril.
Hilar.
Beda.
Ioseph.

Luc. 13.

Deut. 18.

Tertia

Tertia assertio D. Thomæ, in solu. ad 2. est, oportuisse Christum pati, non in ciuitate, sed extra portam eius. Ex qua conclusione intelligemus, præcedentem ita esse intelligendam, vt nomine Ierusalem comprehendatur non solum ciuitas, sed etiam eius suburbia; vel certe vt Ierosolymis interfectus dicatur Christus, quia à ciuitate Ierosolymitana, quæ præcipuè sunt homines ipsi, & intra ciuitatem ipsam traditus est & damnatus ad mortem, quamuis extra ciuitatis mœnia ductus sit, vt interficeretur. Huius autem assertionis tres etiam congruentias optimas assert D. Thomas mysticas, & morales. Et de prima videri potest locus Pauli ad Hebræ. 13. & ibi expositores, & Tertullian. libro 9. contra Iudæos in fine. Addi præterea potest, sicut sacrificium Christi figuratum fuit in Abel, ita etiam in hoc fuisse impletam illam figuram, quia Cain foras fratrem eduxit, vt eum occideret. Deinde pati voluit Christus extra Ierusalem, vt significaret, passionem suam parum profuturam fuisse illi genti, & futurum fuisse vt fructus eius ad alias gentes dirineretur. Vnde aliqui traditione haberi dicunt, Dominum in cruce positum terga vertisse ad ciuitatem Ierusalem. Sed hæc, & alia similia mytica sunt. Historica vero ratio esse videtur, tum quòd malefactorum frequentius occidi solent extra ciuitatem. Tum etiam, quod in lege Moylis præcipiebatur, blasphemus duci extra castra vt puniretur, Christus autem vt blasphemus delatus fuit.

Extra muros Ierusalem cur Christus sit passus.

Hebr. 13. Ierul.

In monte Caluarie cur Christus sit passus.

Greg. 1. Ierul.

Quarta assertio D. Tho. in solu. ad 3. est Christum conuenienter crucifixum esse in monte caluarie, qui erat communis locus damnatorum. Circa quam conclusionem est aduertendum, fuisse communem sanctorum Patrum traditionem, Adam sepultum esse in eo monte, in quo Christus fuit crucifixus, indeque appellatum esse Caluarie montem, quia ibi primi hominis caput reconditum erat. Ita docuit Origen. tract. 37. in Matt. Tertul. libr. 2. Carminum contra Marcionem, c. 4.

Hic hominem primum suscepimus esse sepulchrum,
Hic paritur Christus, pro sanguine terra madescit,
Palus Adæ vt possit veteris, cum sanguine Christi
Commixtus, stillantis aquæ virtute lauari.

Adam in monte Caluarie sepultus creditur. Athanas. Epist. an. Chryost. Ambros. Augustin.

Basil.

Idem Athanas. serm. de passione, & cruce Domini, Epiphani. hæres. 46. Chryost. homil. 84. in Ioannem, Ambros. lib. 5. epist. 19. & Luc. 23. Augustinus D. sermon. 71. de tempore, vbi has etiam congruentias adiungit, dicens. Et vere, fratres, non incongrue creditur quia ibi erectus sit medicus, vbi iacebat agrotus, & dignum erat, vt vbi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret diuinæ misericordie, & sanguis ille preciosus etiam corpora aliter puluerem antiqui peccatoris, dum dignatur stillando contingere, redemisse credatur, & Basilus in capite 5. I. saiz in principio dicit, hanc famam non scripto proditam, sed memoria conseruatam in Ecclesia fuisse, & statim adiungit similes congruentias. In eadem sententia est Cyprianus sermon. de Resurrectione Domini, ac denique Hieronymus Epistola 17. ad Marcellam, nomine Paulæ, & Eustochij. Hæc vero sententia non placuit eidem Hieronymo Marth. 27. & super ad Ephes. 5. existimat enim eum locum, in quo crucifixus est Dominus fuisse illum, in quo alij malefactorum solabant supplicio affici, & ideo dictum esse Caluarie locum, quia capsa damnatorum ibi truncabantur. Et confirmat ex eo quod alij duo latrones ibidem crucifixi sunt cum Christo. Addit tandem, Adam sepultum esse iuxta Hebron, vt legitur Iosue 14. Adm maxime ibi inter Enacim situs est. Et hanc sententiam sequuti sunt multi ex posterioribus doctoribus: Rupertus in Ioannem, & D. Thomas hoc loco, Lyranus, Iansenius, Erasimus & alij. Addit D. Thomas congruentiam, quia magis fuit expediens Christum crucifigi in communi lo-

Hierony. Cyprian.

Iosue 14. Rupert. D. Thom. Lyran. Iansen. Erasim.

co damnatorum, quam super sepulchrum Adæ, ne Christi crux profutura putaretur peccato Adæ, & non aliorum.

Sed in hoc aliud est loqui de re ipsa, an scilicet Adamus sepultus esset in loco Caluarie, aliud de denominatione Caluarie, vnde sumpta sit. Quod ergo ad rem attinet, in primis non videtur contemnenda tantorum Patrum traditio. Neque enim verisimile est, non fuisse ex aliquo probabili fundamento ortam. Præsertim, quia argumentum Hieronym. ex loco Iosue 14. desumptum, non est efficax. Quia nomen Adam, non est tantum proprium sed commune, idem significans quod homo, 2. Reg. 7. Osæ 11. Sumitur Iudæos in hac significatione, & sensus est, aliquem hominem proceræ staturæ ibi esse sepultum. Vnde idem Hieronym. in Epistola 27. quæ est epitaphium Paulæ, dicit plerosque existimasse illum maximum hominem ibi sepultum esse Caleb. Alij ex textu colligunt esse Enach filium Arbe, de quo fit mentio Iosue 15. Ille enim existimatur fuisse gigas, & progenitor gigantum, quæ de causa gigantes in Scriptura vocantur filij Enacim Numer. 13. Deuteronom. 1. & 2. Iosue 11. Et Iosue lib. 3. Antiquit. capit. 2. refert. eo loco solita esse reperiri ossa gigantum, qui ibi sepeliebantur. Alij censent, illum hominem fuisse Arbe, cuius erat illa ciuitas, & à quo nomen accepit. Denique aliqui dicunt, Adamum prius sepultum esse Ierosolymis in monte Caluarie: postea verò translatum esse in Hebron. Sed hoc nullo nititur fundamento. Prior vero solutio omnino soluit argumentum Hieronymi, quare non est relinquenda communis traditio.

2 Reg. 7. Osæ 11.

Hieronym.

Iosue 15. Enac gigantum progenitor. Num 13. Deut 1 & 2. Iosue 11. Iosue 11. Iosue 11.

Addendum autem est, satis etiam credibile esse, illum locum fuisse quoque communem alijs damnatis ad mortem: tum quia nulla est ratio, cur fingamus CHRISTVM ad locum peculiarem fuisse ductum: tum etiam, quia cum esset eminens, & prope ciuitatem, facile intelligi potest fuisse commodum ad illum vsus. Neque obstat, quod Ioannes dicat in illo loco fuisse hortum, seu prædium. Quia non oportet intelligi eam partem, in qua crucifixus est Dominus, fuisse prædium, vel hortum, alioquin dixisset in loco, vbi crucifixus est Dominus, fuisse hortum: sed potius Christum fuisse crucifixum in orto. Intelligi ergo debet, propriè illum locum fuisse hortum aut certè in ipso monte ad radicem eius fuisse prædia, solitoque esse puniri damnatos ad montem, in superiori eius parte, à qua potuit totus mons Caluarie appellari. Atque ita in illo loco, vbi crucifixus est Dominus, id est in monte illo, potuit esse hortus, quamuis ex alia parte, etiam esset locus infirmitus ad supplicia damnatorum.

Obstat. Ioan. 18.

Responsio.

Vnde (quod attinet ad denominationem Caluarie) probabile est, quod Hieronym. dicit sumptam esse ex eo, quod ibi truncarentur capita damnatorum, illa enim alia etymologia est valde recondita, & incerta, sed hoc cum ad nomen pertineat non multum refert. Non prætermittam autem adnotare aliam etymologiam, quam Cyrillus Ierosolymitan. catech. decima tertia, scriptam reliquit. Aliqui (inquit) prophetice locum hunc Caluarie appellarunt, in quo verum caput Christus crucem sustinuit, sicut Apostolus dicit, qui est caput omni principatus, & potestatis, caput hoc in loco Caluarie passum est. O magnam propheticam appellationem, modo enim & nomen hoc te admonet, vt non tanquam simplici homini attendas crucifixo, caput enim omnis potestatis crucifixum est. Denique ad notandum est, quod affirmat Aug. dict. ser. 71. de tempore, hunc montem, in quo crucifixus fuit Dominus, fuisse illum, in quo Abraham filium Isaac sacrificare voluit, & in eam sententiam refert Hieronymum, qui hoc affirmat Marc. 15, ex traditione Iudæorum, quamuis multi existiment, hos commentarios non esse Hieronymi,

Caluarie locus vnde dicitur.

Cyrril. Iero.

Hieronym.

Cyrrillus.
Origen.
Hilar.
Matth.
Epiphani.
Augustin.
Anselm.
Ambros.

33. Matthæ. Posterior expositio est: Marcum & Matthæum loquutos fuisse figuratè, & videntes numero plurali pro singulari, quæ locutio est frequens in Scriptura. Ita Epiph. hæres. 66. in catalogo hæresum & Aug. lib. 3. de consen. Euang. cap. 16. & Anselm. in Matthæ. Et hæc expositio videtur mihi præferenda, quamquam Ambr. lib. 10. in Luc. sub dubio veramq; relinquens, dicat. *Fortasse & iste prius conuictus est, sed repente conuersus, & infra. Potuit enim de vno pluraliter dicere, sicut est illud ad Hebr. 11. In pellibus caprinis, facti sunt, obturauerunt ora leonum, cum solus Elias melorem habuisse, Iaias factus esse, Daniel leonibus intactus mansisse doceatur.*

Dubium. x.

Respons.
Latro-nes cu
Christo cru-
cibus clauis
affixi.

Sed antequam ad alia transeamus, oportet de his latronibus nonnulla breuia dubia explicare. Primum est, an fuerint clauis affixi crucibus. Cui breuiter affirmando respondendum est sine vlla dubitatione. Primum propter verbum *crucifixi*, quo Euangelista vtuntur. Nam propriè significat fixationem clauis factam, præsertim cum in eodem contextu eodem modo de Christi, atque istorum crucifixione sermo sit. Et vbiunque in Scriptura legimus aliquid fuisse crucifixum, & non tantum suspensum, intelligimus clauis esse affixum. Deinde ex ijs, quæ leguntur de inuentione crucis Christi. Legimus enim in historijs supra citatis, cum inuenta essent tres crucis, non potuisse discerni, quamnam illarum esset Christi, donec miraculo diiudicatum hoc est. Hinc enim necessario concluditur crucis illas fuisse, & eiusdem figuræ, & omnes habuisse foramina clauorum. Si enim crux Christi hac in re excelleret, facile potuisset eo signo à cæteris discerni.

Ambros.

Et quamquam Ambros. in oratione de obitu Theodosij, differat à prædictis historiographis, quia non dicit crucem Christi miraculo esse cognitam: sed in titulo, nam licet titulus separatus fuerit inuētus, & non cruci affixus, tamen potuerunt videri in summitate crucis signa, & vestigia affixionis tituli, quod etiam sentit Chrysof. hom. 84. in Ioan. Quamquam hoc ita sit, nihilominus Ambrosius confirmat hanc sententiam, quatenus dicit, illas crucis in reliquis omnibus fuisse similes, nec potuisse discerni. Tandem adhiberi potest coniectura, quia cum Iudæi voluerint Christum existimari latronem, eiusque causam similem reputari causæ latronum, verisimile est eodem genere poenæ exterioris latrones affectis. Et hanc sententiam docuit August. sermo. 130. de tempore, vbi de bono latrone loquens, inquit. *In semetipso erat clauis confixus, & non tantum intellectum, neque confixum sensum habebat: & Chrysofom. homil. 1. de cruce, & latrone. Quod mente sana vigilabas clauorum confixione confictus, quis poterit non admirari? & Gregor. 18. Moral. capit. 23. In cruce clauis manus, pedesque eius ligauerunt; nihilque in ea poenis liberum, nisi cor, & lingua remanserant. Denique Abulen. paradox. 3. capit. 44. rectè notat consuetudinem quorundam, qui aliter latrones pingunt ligatos, & non affixos, ex indifcreta aliquorum deuotione introductam esse.*

August.

Greg.

Abulen.

Dubium. x.

Latro Christi
de cruce
penden-
tem quomo-
do cognoscit.
Leo Pap.

Secundò, de bono latrone dubitari potest, quomodo Christum cognouerit, cum tam multa tunc essent, quæ illius fidem & cognitionem possent impedire. Præsertim ex parte Christi scandalum crucis, videbat enim tunc eum in summa ignominia, dolore, & abiectio: ex parte vero ipsius, quod etiam erat positus in grauissimo dolore, & angustia. Communis responsio sanctorum Patrum est, hunc latronem fuisse tunc interiori à Deo illuminatum, cum exteriori nihil haberet, quod eum ad eam fidem & confessionem excitaret. Vnde Leo Papa sermon. 2. de passione. *Quæ istam fidem exhortatio persuasit? quæ doctrina imbuuit? quis prædicator accendit? non viderat prius acta miracula, cessauerat tunc languentium curatio, cæcorum illuminatio, viuificatio mortuorum: ea ipsa, quæ mox erant gerenda, non aderant: & tamen De-*

*minum confiteretur, & Regem, quem videt supplicij sui esse consortem. Inde ergo oriebatur hoc donum, vnde accepit fides ipsa responsum. In qua sententia Leonis notanda sunt illa verba, ea ipsa, quæ mox erant gerenda, non aderant. Videtur enim illis tacite reprehendere id quod apud Hieronym. in capit. 27. Matth. reperimus scriptum, Sole fugiente, terra commota, saxi que distrupti, & ingruentibus tenebris, vnum latronem capisse credere, & confiteri Iesum. Quam sententiam penè eisdem verbis habet Chrysofom. homilia 2. de cruce, & latrone, & significat Origen. tractat. 35. in Matthæ. Sed mirum est, hos Patres non animaduertisse, hanc sententiam pugnare cum Euangelio, quia exceptis tenebris cætera signa acciderunt mortuo iam Christo (vt plane ex Euangelio constat) cum tamen ex eodem Euangelio perspicuum sit, latronem conuersum esse viuentem Christo. Solis autem defectio, & tenebræ post latronis conuersionem à Luca narrantur. Eandem verò cum Leone sententiam docet Cyrrill. 13. dicens. *Quæ virtus te illuminauit, à latrone? quis te docuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? O lumen perpetuum illuminans obscuratos! Eandem sententiam latissimè prosequitur August. dicto ser. 130. de tempore Chrysof. serm. de latrone, & sermo. 1. de cruce, & latrone.**

Hieron.

Chrysof.
Origen.

Cyrrill.

Augustinus.
Chrysof.

Cæterum (quamquam verum sit, hoc ita fieri potuisse, sicut hi Patres affirmant) tamen duo nihilominus videntur addenda. Primum est, fieri etiam potuisse, vt hic latro, antequam esset datus in custodiam, Christi prædicationem audierit, miraculaque conspexerit, & fortasse in ipsum crediderit: cur enim hoc repugnat? aut vnde potest oppositum ostendi? non enim necesse est, vt omnes, qui Christo credere incipiebant, statim vitia, ac peccata relinquere, potest enim fides incipere esse sine charitate, sicut & conseruari. Vnde August. lib. 1. de Origin. anim. capite 9 sub dubio relinquit, an fuerit antea baptizatus baptismo Christi. *Baptizatum (inquit) non fuisse, quoniam nemo nostrum nouit, nemo conuictus. Sed quamuis hic modus dicendi neque Euangelio, neque rationi repugnet: non est tamen recedendum à communi sententia Patrum, qui vbiq; sentiunt latronem illum in cruce cœpisse credere in Christum. Quod præter citatos Patres affirmat August. libr. 4. de baptismo contra Donatistas capit. 22. & sequentibus, & insinuat Cyprian. sermo. de cœna Domini, & Gregor. loco supra citato. Inspirante Deo, totum illi obrulit, quod in se liberum inuenit, vt corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, fides, spes, charitas, quas cunctas subita repleuit gratia, & accepit latro, & seruauit in cruce. Quæ tamen sententia facilius fundari potest, si teneamus primam sententiam recitatam in concordia Euangelistarum, nimirum principio ambos blasphemasse: postmodum vero alterum credidisse. Supposita verò altera expositione, solum potest fundari hæc communis opinio probabili coniectura: Quia cum de hoc homine solum legamus antea fuisse latronem, & solum in cruce confessum esse Christum, non est vnde fingatur antea credidisse. Præsertim cum probabile sit magnam partem illius temporis, quo Christus prædicauit, in vinculis fuisse: reliquam verò partem in latrocinij consumpsisse. Ait enim Leo Papa supra fuisse in iudicatore viarum, & saluti hominum semper infestum, quod colligit ex supplicio crucis. Vnde subdit. *Vt que ad crucem, reus sit Christi repente confessor.**

Augustinus.

August.
Cyprian.
Greg.

Secundò addendum est, quamuis verum sit in cruce fuisse conuersum ad fidem, & præcipuam causam illius conuersionis fuisse internam motionem, & illustrationem Spiritus Sancti, ex parte tamen obiecti, sit credibile iuuari potuisse, primò, fama miraculorum, quæ audierat, & fortasse etiam nonnulla viderat, vt expresse attingit Origen. dict. tract. 35. in

Leo Pap.

Matthæ.

Matth. secundo exemplis virtutum, quæ in Christo conspiciebatur, eximie videlicet charitatis, qua illum pro inimicis orantem audierat, & patientiæ, ac modestiæ, &c. ut expresse notarunt Theophyl. Luc. 22. & Euthym. c. 67. in Matt. tertio publica voce populi acclamantis Christum innocentem, propter odium usque ad crucem adductum esse. Sed hæc omnia non satis essent sine magna, & penè miraculosa Dei motione, & illustratione, qua cognitionem Christi tam explicatam habuit, ut eum & innocentem hominem, & altioris regni regem, & supremum Dominum, in cuius potestate esset subuenire, si vellet, simul confiterentur.

Theophyl. Euthym.

Dubium Cyprian. Augustin.

Tertio dubitari potest, quomodo sanctus hic latro saluus fuerit sine baptismo: Quod dubium propono, solum propter Cyprianum, & Augustin. ille enim epistol. 73. ad Iubaianum, propter hanc fortasse causam, hunc latronem martyrem facit, & suo sanguine baptizatum, idque repetit, ut multi fuerint paradysum ingressi ante illum. Neque ex verbis Christi potest aliud cogi, quia non dixit latroni, tu solus, vel tu primus eris mecum in paradyso. Neque fortasse Cyrillus voluit oppositum docere: sed solum ponderare huic latroni primum omnium factam esse promissionem specialem, & datam certam spem ingrediendi paradysum, statim post suum obitum, quod neq; Abraham, neque Moyse concessum est. Itaque verba Cyrilli, licet minus propria sint, intelligenda sunt tamen non de proprietate absoluta, sed proportionali, ut ita dicam, id est, hunc latronem fuisse primum, qui statim post suum obitum paradysum ingressus est. Atque ita prius proportionaliter ingressum esse, quam omnes anteriores sanctos. Illi enim longo tempore post mortem: hic vero statim ab instanti suæ mortis vidit Deum.

Responsio.

Bonus latro sine baptismo sanguinis, & aqua saluari quomodo potuit.

Sed hæc occasione inquiri hic poterat, an hoc certum, scilicet, latronem hunc statim post obitum admittum fuisse in paradysum, absque vlla mora. Respondetur, de fide solum est certum, eo die, quo Christus dixit, ingressum fuisse paradysum. Quod potest intelligi vel de die artificiali, ut sit sensus, Hodie, id est, ante solis occasum, vel de die naturali, & ita potest extendi usque ad mediam noctem. Unde si quis diceret post mortem habuisse hunc latronem aliquid purgandum, atq; ita per aliquot horas fuisse in purgatorio; dum tamen diceret intra illum diem naturalem fuisse in paradyso, nihil diceret contra fidem. Cæterum probabilius, & doctrinæ sanctorum magis consentaneum, ac denique ferè certum est, statim sine vlla mora fuisse beatum. Quia credendum est conuersionem adeo miraculosam, fuisse ita perfectam, ut integram remissionem culpæ, & lætentiæ sine penæ consequuta sit. Item quia opera Christi erant perfecta, & verba eius indicant plenissimam remissionem. Denique etiam tormentum crucis, & cor fractio crurium illi potuerunt ad plenam satisfactionem valere. Et fortasse hoc etiam senserunt Cyprian. & August. appellantes hunc martyrem, & baptizatum. Quia scilicet assequutus est plenam remissionem, quæ per baptismum, & martyrium obtineri solet.

Dubium 4. Luc. 23.

Infin.

Euthym.

Quarto dubitari potest de sensu verborum Christi, Hodie mecum eris in paradyso. Quia vox illa paradyfus, varias significationes habet in Scriptura: sed ad rem duæ sunt præcipuæ altera, quia usurpatur pro terrestri paradyso: altera, qua metaphorice pro gloria cœlesti sumitur. Neque enim defuerunt Patres, qui priori modo in his verbis Christi accipi contendunt, ut Iustinus Martyr q. 75. 76. & 85. ad Orthodoxos, & multi ex Patribus (quos retulimus) dicunt latroni fuisse promissum paradysum, ex quo eiectus fuit Adam. Et hanc expositionem defendit Euthymius capite 81. in Lucam. Sed hæc expositio primo fundata videtur in falso errore, iam ab Ecclesia damnata, quod animæ ante diem iudicij cœlestem gloriam non assequantur. Præterea non potest accommodari verbis Christi: tum quia promissio eius respondet petitioni latronis: ille autem non petebat terrestrem paradysum: sed consortium regni cœlestis: tum etiam, quia Christus non erat futurus illo die in paradyso terrestri: ut infra Disput. 42. Sect. 4. dicturi sumus, ubi illam particulam, Hodie, ex ætius explicabimus. Omitto (quod multi censent) paradysum terrestrem non extare iam nunc. Quod si ita est, non potuit certe fieri illius promissio, Pro-

Responsio. Quia paradysi nomine

Amisit ergo Christus latroni visionem beatam, eodem die conferendam. Et ita intelligunt Patres citati, & præterea August. Epist. 57. ad Dardanum, ubi latissimè hunc locum tractat, & licet per paradysum videatur intelligere locum corporeum: intelligit tamen esse locum illum, in quo beati fruuntur Deo, vbicunq; ille sit.

Solum superest hoc loco adnotandus locus Cyrilli Ierosolym. ne alicui fortasse sit occasio orandi. In citata enim cathechesi 13. prædictam expositionem eleganter approbans, ex ea inferit hunc latronem ingressum fuisse paradysum ante omnes antiquos Patriarchas, atque adeo hunc primum inter homines, post Christum, Deum clare vidisse. Sed hæc sententia in rigore non est vera, quia (ut infra dicemus) ianua regni cœlestis in instanti mortis Christi aperta fuit hominibus, in eodem ergo momento omnes qui digni erant, neque alio impedimento tenebantur, ingressi sunt, ergo cum Christus mortuus fuerit ante latronem, necesse est, ut multi fuerint paradysum ingressi ante illum. Neque ex verbis Christi potest aliud cogi, quia non dixit latroni, tu solus, vel tu primus eris mecum in paradyso. Neque fortasse Cyrillus voluit oppositum docere: sed solum ponderare huic latroni primum omnium factam esse promissionem specialem, & datam certam spem ingrediendi paradysum, statim post suum obitum, quod neq; Abraham, neque Moyse concessum est. Itaque verba Cyrilli, licet minus propria sint, intelligenda sunt tamen non de proprietate absoluta, sed proportionali, ut ita dicam, id est, hunc latronem fuisse primum, qui statim post suum obitum paradysum ingressus est. Atque ita prius proportionaliter ingressum esse, quam omnes anteriores sanctos. Illi enim longo tempore post mortem: hic vero statim ab instanti suæ mortis vidit Deum.

Dubium.

Responsio.

Sed hæc occasione inquiri hic poterat, an hoc certum, scilicet, latronem hunc statim post obitum admittum fuisse in paradysum, absque vlla mora. Respondetur, de fide solum est certum, eo die, quo Christus dixit, ingressum fuisse paradysum. Quod potest intelligi vel de die artificiali, ut sit sensus, Hodie, id est, ante solis occasum, vel de die naturali, & ita potest extendi usque ad mediam noctem. Unde si quis diceret post mortem habuisse hunc latronem aliquid purgandum, atq; ita per aliquot horas fuisse in purgatorio; dum tamen diceret intra illum diem naturalem fuisse in paradyso, nihil diceret contra fidem. Cæterum probabilius, & doctrinæ sanctorum magis consentaneum, ac denique ferè certum est, statim sine vlla mora fuisse beatum. Quia credendum est conuersionem adeo miraculosam, fuisse ita perfectam, ut integram remissionem culpæ, & lætentiæ sine penæ consequuta sit. Item quia opera Christi erant perfecta, & verba eius indicant plenissimam remissionem. Denique etiam tormentum crucis, & cor fractio crurium illi potuerunt ad plenam satisfactionem valere. Et fortasse hoc etiam senserunt Cyprian. & August. appellantes hunc martyrem, & baptizatum. Quia scilicet assequutus est plenam remissionem, quæ per baptismum, & martyrium obtineri solet.

ARTICVLVS XII.

Virum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod passio Christi sit eius diuinitati attribuenda. Dicitur enim prima ad Corin. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent. Sed Dominus gloria est Christi.

est Christus secundum diuinitatem, ergo passio Christi com-
petit ei secundum diuinitatem.

2. Præterea. Principium salutis humana est ipsa diuinitas,
secundum illud Psalm. 36. Salus autem iustorum à Domino.
Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, vi-
deretur quod non posset nobis esse fructifera.

3. Præterea. Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Chri-
sti, tanquam homicide ipsius Dei: quod magnitudo pœne de-
mōstrat. Hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non per-
tinet, ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinet.

Incipit hæc
Epist. Ego
arbitrabar.

Sed contra est, quod Athanasius dicit in Epistola ad Epi-
scopum. Natura Deus manens Verbum est impassibile. Sed
impassibile non est pati. Passio ergo Christi non pertinebat
ad eius diuinitatem.

qu. 2. artic. 2.
Et 3.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) vnio
humana nature & diuine facta est in persona & hypostasi,
& supposito manente tamen distinctione naturarum: vt scili-
cet sit eadem persona, & hypostasis diuine & humane natu-
re, salua tamen vtriusque nature proprietate. Es ideo (sicut
supra dictum est) supposito diuine nature, attribuenda est pas-
sio, non ratione diuine nature, que est impassibilis, sed ratio-
ne humane nature. Vnde in Epistola synodali Cyrillus dicit:
Si quis non confitetur, Dei Verbum passum carne, & cruci-
fixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad
suppositum diuine nature, ratione nature passibilis assump-
ta, non autem ratione diuine nature impassibilis.

q. 16. ar. 5.

Habetur in
prima syno-
do Ephes. 2.
non 21.

Ad Primum ergo dicendum, quod Dominus gloria dicitur
crucifixus, non secundum quod est Dominus gloria, sed secun-
dum quod erat homo passibilis.

Ad secundum dicendum, quod (sicut dicitur in quodam
sermone Ephesini Concilij) mors Christi tanquam facta
mors Dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem:
quoniam Deus, & homo erat, qui patiebatur. Non enim na-
tura Dei lesa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit
passiones.

In illo serm.
Cont. Ephes.
fin.

Ad tertium dicendum, quod sicut subditur ibidem, non
purum hominem crucifixerunt Iudæi, sed Deo intulerunt præ-
sumptionis. Pone enim Principem loqui per verbum, & hoc
formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, &
aliquis inobediens, chartam dirumpat, ad mortis sententi-
am deduceretur, non tanquam chartam dirumpens. Non er-
go securus sit Iudæus, tanquam purum hominem crucifigens:
quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea vela-
batur, imperiale verbum erat natum ex natura, non prolata-
tum per linguam.

Circa hunc artic. legantur dicta de communicati-
one idiomatum in priori tomo.

DISPUTATIO XXXVII.

In quatuor Sectiones distributa.

De ijs, quæ Christus in cruce pendens ante mortem
passus, & operatus est.

Explicata crucifixione Christi, ante-
quam ad eius mortem gradum facia-
mus, ad huius materiæ complemen-
tum, operæpretium visum est non-
nulla, quæ dum Christus vixit cruce
affixus, acciderunt, & notatu digna sunt, explanare.
Nam quædam ex illis ad CHRISTI passionem, in-
iuriâque ei illatas pertinent: quædam vero eius cha-
ritatem, & innocentiam demonstrant, quæ in hac
passionis causa potissimum perpendenda sunt. O-
mnia igitur, quæ Euangelistæ narrant, ad quatuor
præcipua capita redigi possunt. Primum est diui-
sio, & sortitio vestimentorum Christi à militibus

Fr. Suarez. tom. 2.

A facta. Alterum est tituli crucis impositio. Tertium,
quod aceto fuerit potatus. In vltimo comprehen-
demus verba, quæ Christus in cruce loquutus est,
simulque an tunc Testamentum condiderit, explica-
bitur.

SECTIO I.

Quomodo milites vestimenta Christi inter se di-
serunt, & quod genus peccati, & iniuria hoc fa-
cerit.

De hoc mysterio duo narrant Euangelistæ. Pri-
mum est, milites quædam Christi vestimenta
inter se diuisisse. Alterum super tunicam inconsu-
talem misisse fortem. Vtrumque autem (si diuinæ pro-
uidentiæ rationem spectemus) factum est: tum vt ad-
impleretur propheta, vt Euangelista notauit, Diui-
serunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam mise-
runt fortem. Tum quia Christus omnibus rebus, ac
fortuna bonis priuari, & spoliari voluit. Tum pro-
pter alias rationes mysticas, quas Patres tradunt, vt
statim adnotabimus. Si vero ex parte militum cau-
sam consideremus Theoph. & Euthym. dicunt, & in-
dicat etiam Chryl. milites non ex auaritia, nec pro-
pter vestium æstimationem motos esse ad diuiden-
das, & sortientas illas, (alioqui idem fecissent de ves-
tibus latronum, quas non est verisimile fuisse vilio-
res) sed id fecisse in nouam irrisionem Christi illum
subannando, ac si illa essent vestimenta eo digna,
qui se Regem prædicauerat. Sed in primis, vnde con-
stat non vsurpasse milites, atque inter se diuisisse ves-
tes latronum? Nam quod Euangelistæ hoc non nar-
rent, nullum est argumentum, quia ipsi non assump-
serunt prouinciam narrandi omnia, quæ circa il-
los acta sunt: sed solum attigerunt ea, quæ ad Chri-
sti historiam texendam poterant conducere. Dein-
de, quamuis illa ratio horum authorum contēnen-
da non sit: non est tamen negadum, quin etiam pro-
pter vtilitatem suam id fecerint milites. Nam id so-
let esse veluti stipendium huiusmodi ministrorum,
vt notauit Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 32. Vnde, eam et-
iam ob causam tunicam inconsutilem non diuiserunt,
sed sortiti sunt, quia, si scinderetur, omnino
redderetur inutilis. Addunt vero nonnulli, ex Pro-
copio Gaza in Genesim c. 28. milites fuisse sollicitos,
vt haberent partem vestium Christi, præsertim tu-
nicam, quia sperabant fore in eis virtutem ad depel-
lendos morbos. Nam sæpe audierant, & fortasse et-
iam viderant plurimos earum cōtactu in pristinam
sanitatē fuisse restitutos. Sed hoc non est verisimile.
Huiusmodi enim spes sine aliqua fide in Christum
haberi non poterat: illi autem milites nullam fidem,
vel æstimationem de Christo habebant. Quod si for-
tasse existimabant illum esse virum sanctum, & ti-
more humano; vel cupiditate eum auferant occi-
dere, & in eo peccato perseverabant, quomodo cre-
dibile est eos sperasse per illius vestes consequuturos
esse salutem, aut alia supernaturalia beneficia? Nul-
la ergo pietatis specie moti sunt ad hoc agendum: sed
solum vel proster vtilitatem temporalem, vel vt
Christum irriderent. Ex quo intelligitur actum illū
ex parte militum fuisse nouum peccatum furti, seu
rapinæ, præter aliam rationem iniuriæ, quæ esse po-
terat in irrisione, & contemptu Christi.

Diuisio, ac
sortitio in
vestimentis
Christi à
Deo cur per-
missa.

Theophyl.
Euthym.
Chryl.

Diuisio vs
stimulorum
à militibus
cur facta.

Lyra.
Proc. Gaza.

Constat non vsurpasse milites, atque inter se diuisisse ves-
tes latronum? Nam quod Euangelistæ hoc non nar-
rent, nullum est argumentum, quia ipsi non assump-
serunt prouinciam narrandi omnia, quæ circa il-
los acta sunt: sed solum attigerunt ea, quæ ad Chri-
sti historiam texendam poterant conducere. Dein-
de, quamuis illa ratio horum authorum contēnen-
da non sit: non est tamen negadum, quin etiam pro-
pter vtilitatem suam id fecerint milites. Nam id so-
let esse veluti stipendium huiusmodi ministrorum,
vt notauit Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 32. Vnde, eam et-
iam ob causam tunicam inconsutilem non diuiserunt,
sed sortiti sunt, quia, si scinderetur, omnino
redderetur inutilis. Addunt vero nonnulli, ex Pro-
copio Gaza in Genesim c. 28. milites fuisse sollicitos,
vt haberent partem vestium Christi, præsertim tu-
nicam, quia sperabant fore in eis virtutem ad depel-
lendos morbos. Nam sæpe audierant, & fortasse et-
iam viderant plurimos earum cōtactu in pristinam
sanitatē fuisse restitutos. Sed hoc non est verisimile.
Huiusmodi enim spes sine aliqua fide in Christum
haberi non poterat: illi autem milites nullam fidem,
vel æstimationem de Christo habebant. Quod si for-
tasse existimabant illum esse virum sanctum, & ti-
more humano; vel cupiditate eum auferant occi-
dere, & in eo peccato perseverabant, quomodo cre-
dibile est eos sperasse per illius vestes consequuturos
esse salutem, aut alia supernaturalia beneficia? Nul-
la ergo pietatis specie moti sunt ad hoc agendum: sed
solum vel proster vtilitatem temporalem, vel vt
Christum irriderent. Ex quo intelligitur actum illū
ex parte militum fuisse nouum peccatum furti, seu
rapinæ, præter aliam rationem iniuriæ, quæ esse po-
terat in irrisione, & contemptu Christi.

Sed circa singula aliquid notandum superest. Et
primo circa diuisionem. Duobus enim modis fieri
potuit, primo absq; diuisione alicuius vestis, distri-
buendo scilicet integras vestes in quatuor partes: &
vnoquoque milite vnari accipiente. Hunc modum
refert Euthy. sed non approbat. Primo, quia iuxta
illum oportebat ad minimū Christum indui quinq;
vestibus, quod ipsi videretur incredibile. Sed certe li-
cet id credi non possit de vestibus, quæ totum cor-
pus tegunt, vt sunt toga, vel tunica, tamen, si nume-
rentur etiam vestes, quæ tantum partem corporis
tegent, vt sunt calceæ, & c. non est mirum, si
quatuor milites singulas vestes acciperent, & ita
diuisio vestium fieri potest.

Euthym.
Partitio vs
stimulorum
Christi inter
militis quo-
modo facta

H h ope-

operiunt, vt sunt thorax, caligæ, & alia id genus, id non est improbable, neque etiam est credibile Christum huiusmodi genere vestium fuisse vsutum. Secundo veto improbatu ille modus dicendi ex verbis Ioannis. *Et fecerunt quatuor partes vnicuique militi partem, & tunicam, &c.* & infra, *Non scindamus eam.* Quo verbo aperte indicatur, alias vestes fuisse scissas. Præterea, quia facta esset particio sine scissione, per partiales vestes, potuisset tunica alicui illarum partium annumerari, atque ita non fuisset necesse sortem mittere super eam. Et ideo Euthym. (quam alij recentiores sequuti sunt) probabilius existimat, illam partitionem factam esse scissis vestibus per suturas in quatuor partes, iuxta numerum militum, quos quatuor fuisse recte hinc deducit Augu. tract. 118. in Ioan. Et hanc sententiam docuit Cyril. cat. 13. ille vero existimat, Christum præter tunicam non habuisse nisi aliam vestem, quæ necessario diuidenda fuit, cum in sortes nõ fuerit missa. Euthym. vero vt minimum existimat fuisse duas præter tunicam, quia in plurali dicuntur vestimenta diuisa: quod tamen argumentum nõ est efficax. Quia (vt supra diximus quando est sermo de multis, interdum solet in numero multitudinis referri, quod circa vnum dumtaxat getum est. Atque ita de hoc numero vestium Christi nihil certi potest affirmari, quamuis de scissione vestium prædicta sententia probabilior videatur.

Cyrril. August.

Dubium.

Ioan. 19. Iul. 21. August. D. Thom. Mart. 27. Luc. 23. Marc. 15.

Ambros.

Theophyl.

Responsio. Sortitio super vestes Christi omnes facta.

Tertio circa sortitionem, dubitari solet, an sola tunica missa sit in sortem, vel etiam vestes alia. Ratio dubij est, quia Ioannes solus de tunica refert dixisse milites, *Non scindamus eam, sed sortiamur.* Et idem videtur colligi ex prophetia Dauid, *Super vestem meam miserunt sortem.* Et ita sentit Aug. & S. Tho. in Ioan. In contrarium vero est, quia reliqui Euangelistæ dicunt, *Diuidentes vestimenta, miserunt sortes,* & Marc. addit, *Mittentes sorte super eis, quis quid tolleret.* Et ita multi existimat facta diuisione vestium in quatuor partes, vt nullus conueniri posset, sorte definitum esse, quæ pars cuiq; obtingeret. Ita significat Ambr. Luc. 23. dicens. *Diuiduntur vestimenta: alij aliud sorte deserunt.* & Theophyl. Mar. 15. & hanc sententiam recentiores amplectuntur. Et videtur certe valde contentanea verbis Marci, quibus indicatur, quidquid vnusquisq; militum accepit, sorte tulisse. Et per se videtur hoc verisimile, scilicet ad vitandas contentiones, & rixas, ad sortes descendisse. Quia alias nullus esset sua parte contentus. Et hoc etiam est argumentum, eos in propriam vtilitatem vestes diuisisse. Nec repugnat hæc sententia Ioanni, aut prophetia, quia sensus illius est, solam vestem inconsutilem mansisse indiuisam, & tantum sorte alicui obtigisse: ceteras autem vestes diuisas fuisse: nõ excludit tamen, quin de illis postea iacta fuerit fors.

Cyrril. Augustin. Ambros. Chrysof. Athanas. Iul. 49.

Cyrril. Cyrril. Athanas.

Vltimo loco supererat dicendum de mysteriis, quæ in hac diuisione & sortitione latuerunt: sed quoniam hoc ad institutum nostrum non pertinet, videantur de hac re S. Patres exponentes Euangelia, præsertim Cyril. Aug. Amb. Chry. & Atha. dicto ser. de pass. & cruce. Duplex vero mysterium frequentius notatur à Patribus. Primum est, per vestes Christi, Ecclesiam significari. Nã de iustis scriptum apud Isaiam est. *His omnibus tanquam ornamento vestieris.* Ecclesie autem amplitudo significata est in quatuor partibus vestimentorum, quæ quatuor orbis plagas significant. Per tunicam autem inconsutilem significata est vnitas Ecclesie, vt præter notatos Patres, notauit Cyrr. libr. de vnitate Ecclesie. Alterum est (quod obseruarunt Cyr. & Athan.) tunicam inconsutilem significasse carnem Christi, quam quatuor orbis partes imparibilibiter inter se partiti sunt. Cum quo mysterio recte quadrat, quod notauit Euth. vestem illam fuisse à B. Virgine contextam. Addit Ambr. aliam mysticam significationem quatuor Euangelistarum, sorte diuinæ gratiæ inter se gesta Christi diuidentium, quam eleganter persequitur,

Cur fuerit titulus super crucem Christi impostus.

In narranda historia huius tituli omnes Euangelistæ conueniunt, sed in modo narrandi aliquatenus differre videntur. Primo enim Matt. post Christum crucifixum, & diuisa vestimenta, subdit, postquam esse causam super caput eius. Ioannes vero prius narrat tituli inscriptionem, postea vestium diuisionem. Sed hoc nihil adfert difficultatis. Quia (vt sæpe diximus) non oportet ordinem narrationis ordini rerum respondere: neq; Euangelistæ dū aliquid prius memorant, propterea affirmant factum esse prius. Incertum tamen hinc relinquatur, vtrum horum prius fuerit, nec mihi constat, an positus sit titulus super crucem, postquam in illa elatus in sublime Christus est, an vero prius: verisimile tamen est non fuisse positum, donec iam Christus fuit crucifixus. Vnde si affixus fuit cruci antequam à terra eleuaretur, probabile est tunc etiam fuisse titulum affixum, nam maiori difficultate, & labore postea affigeretur. Si autem Christus affixus est cruci iam erectæ & eleuatus in aera, credibilius est finita Christi crucifixione, statim affixum esse titulum. Vnde vtraq; ratio fit probabile, hunc actum antecessisse diuisionem vestium.

Titulus tituli Christi quando impostus.

Quod si ratio inquiratur, cur titulus causæ fuerit affixus cruci Christi potius, quam crucibus latronum. Responderi potest primo, fortasse etiam eorum crucibus habuisse titulos quia licet Euangelistæ non narrent, tamen non inde fit non habuisse, vt in simili supra diximus. Quod si ita est, ratio huius inscriptionis reddi poterit. Quia mos erat inscribendi causam supplicij. Nihilominus tamen Chryf. homil. 84. in Ioan. ex ijs quæ in inuentione crucis Christi acciderunt, probat latronibus non fuisse titulos superpositos. Atque hinc colligit, non sine speciali Dei ordinatione hoc factum esse: dicens. *Non parua in hoc dispensatio, sed hinc pendet. Cum enim postmodum defossus esset lignum crucis, nulla de eo cura suscepta, cum & fideles timerent, & alii vacarent, contigit vt diu passim perquireretur: & cum tres cruces inuenta essent, par est, & quia media erat, & propter titulum Domini crucem agnitam, nam latronum cruces titulum non habebant. Eandemq; sententiam eisdem pene verbis sequutus est Euthym. c. 67. in*

Dubium.

Responsio.

Latronum crucibus titulus non superpositus.

Mat. h. dicens. *Iuxta Diuinam omnino prouidentiam titulum super solam Christi crucem positum esse.* Et inferius etiam addit, inuentam Domini crucem: *A titulo positum fuisse cognitam.* Theoph. vero in Ioan. c. 19. ita hoc explicat, vt dicat, propterea diuina dispensatione factum esse, vt sola crux Christi titulum haberet, vt postea non ignoraretur, sed per hoc signum cognosci posset. Sed quod de re ipsa fit, ratio vero, quæ hos Patres mouit, nõ videtur multum vrgere. Primo quidem, quia iuxta historiam in Ecclesia magis receptam, & supra indicatam, in crucis inuentione non fuit cognita crux Dñi, ab alijsq; discreta ex titulo, sed speciali miraculo. Deinde, quia licet demus ex titulo fuisse cognitam, potuit hoc esse, nõ quia alia crucis titulis carent: sed quia diuersas admodum supplicij causas cõtinebant. Quod significat Ambr. orat. de obitu Theodosij dicens. *Tria paribula confusa reperit: Sed non potuit obliterari Christi triuiphus, & infra. Inuenit quia in medio paribulo prælatus titulus erat, Iesus Nazarenus Rex Iudeorum, & infra. Habeat ergo Helena, qua legat, vnde crucem Domini recognoscat.* Ergo licet aliæ crucis titulos haberet, ex varietate inscriptionum posset satis crux Christi cognosci. Quamuis autem hæc ratio nõ cogit, nihilominus illorum Patrum opinio per se probabilis est, & potest facile sustineri. Ea vero posita necesse est reddere speciale rationem, cur potius CHRISTI causa, quam aliorum inscripta sit. Et fortasse esse potuit, quia eius causa erat insignior, & illustrior. Nã licet fortasse huiusmodi titulus nõ omnibus foret

Euthym.

Theophyl.

Ambros.

leret

Ieret apponi: probabile tamen est in causis insigni- bus, hunc morem seruatu esse. Forte etiam propria, & specialis ratio mouit Pilatu, de qua statim dicam.

Secundo videntur discordare inter se Euangelista in describendo hoc titulo, qui causam supplicij Christi continebat. Mat. enim dicit scriptu esse. *Hic est Iesus Rex Iudaeorum.* Marc. tantu habet, *Rex Iudaeorum*, Luc. *Hic est Rex Iudaeorum.* Ioann. vero, *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum.* Dicendum vero est nullo modo inter se pugnare, cum eandem rem contineant, quamuis diuersis verbis Ea tamen, quae Ioannes retulit, sunt reuera ipsamet, quae scripta fuerunt in titulo, vt nunc etiam conspicitur Romae in templo Sanctae crucis, continent autem illae quatuor voces, primo nomen proprium, (quod Lucas omisit, & per pronomen *hic* illud explicauit.) Quia vero multi eo nomine appellari poterant, subiunctum est cognomen ex patria sumptum: alia vero duo verba causam continent, quam eisdem verbis omnes Euangelista posuerunt. Verbum autem illud *hic est*, (quod Matth. & Lucas posuerunt) formaliter non erat in titulo. erat tamen virtute, & in sensu, quem ipsi explicarunt, potius quam formalia verba.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Titulus crucis Christi superpositus qui.

Dubium.

Sed hic rursus inquiri potest, cur Pilatus voluerit his verbis causam Christi describi. Non enim dixit: *Hic se regem finxit, aut fecit: sed simpliciter eum regem appellauit.* Et difficultatem auget, quod, cum Iudaei conquererentur de huiusmodi titulo, vellentque inscribi ipsum dixisse, *Rex sum Iudaeorum: ipse nihilominus in sententia persistit.* Hac de causa aliqui existimant Pilatum reuera cognouisse, Iesum esse verum Regem, sicut antea multis verbis significauerat Iudaeis dicens: *Ecce Rex vester, & rursus, Regem vestrum crucifixum?* Et huius sententiae videtur fauere Chryl. homil. 84. in Ioan. dum ait, Pilatum scripsisse hunc titulum, cum vt Iudaeos videret, tum vt Christum excusaret. Nam cum eum tanquam prauium tradidisset, & sententiam hanc latronum societate confirmari vellet, ne quis tam turpem mortis nos amittere, & tanquam malum, & perditum eum accusare posset, vt calumniantium os obstrueret. in Regem suum insurrexisse denuntiat, & namquam trophaeo cuiusdam literas insculpsit, clara voce, & victoriam, & regnum profutentes, quamuis non perfecte. Sic etiam Augustinus Psal. 56. dicit hunc titulum scriptum esse: *Ad exprobandam frontem Iudaeorum, quod a Rege suo manus non abstinerunt.* Et rursus postquam retulit querelam Iudaeorum apud Pilatum de hoc titulo. Respondit (inquit) *Ies. Pilatus. Quod scripsit, scripsit, quid suggeritis mihi falsitatem? ego non corrumpo veritatem.* Et ibi late explicat hoc mystericum praedictum esse in titulo, illius Psal. qui est huiusmodi. *In sinem ne corrumpas tituli inscriptionem.* Nam illud (inquit) *ne corrumpas tituli inscriptionem, non video, quomodo pertineat ad illum David.* Non enim aliquis titulus inscriptus erat ipsi David, quem corrumpere Saul. Vnde inferius concludit. *Saul ergo, populus Iudaeorum erat, David Christus erat, titulus ibi, Rex Iudaeorum.* De quo infra iterum redibit sermo. Et confirmari hoc potest, quia Pilatus euidenter cognoscebat innocentiam Christi, quam aperte est professus, & alioqui ipsum audierat dicentem: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Intellexerat etiam quid vxor sua passa esset propter Christum, ergo non est mirum, quod sibi persuaserit Christum esse regem. Ceterum hoc est creditu difficile. Primo, quia vel Pilatus intellexit Christum iure, licet non facto, esse regem temporalem Iudaeorum: & hoc no, quia Christus illi dixit, *Regnum meum non est de hoc mundo*, neque habuit aliquod aliud fundamentu ad hoc credendu. Vel intellexit esse regem spirituale, & alterius rationis, & si hoc intellexisset, no dixisset esse regem Iudaeorum, sed toti mundi.

Chryostom. Ioan. 19.

August. Psal. 56.

Respons.

Dici ergo potest, Pilatum non intellexisse Christum esse Regem eo modo, quo nos credimus eum esse Regem, scilicet regem caeli, & terrae, & reuera

Fr. Suarez. tom. 2.

A supremum Dominum totius mundi: aut etiam Iudaeorum, haec enim, & similia, non possunt villo sufficienti fundamento affirmari: tamen quia certo sciebat Christum esse innocentem, vt saepe confessus est, & ab ipso met audierat se Regem esse, non tamen huius mundi, non credidit ipsum mentiri: sed confuse intellexit: eum habere inter Iudaeos regiam dignitatem alterius rationis a regno temporali, pertinentem ad ritum Iudaei cum, sicut pontifices, & Prophetae habebant inter Iudaeos singularem excellentiam, & dignitatem. Itaque verisimile est intellexisse Christum, iuxta religionem Iudaeorum fuisse virum ab illorum Deo missum, eisque datum, vt in rebus ad religionem pertinentibus eos instrueret, & gubernaret. Et hoc sensu, aliove simili vocasse illum Regem Iudaeorum, atque ita non in Christi ignominiam, & accusationem, sed potius in excusationem, & honorem atque in Iudaeorum opprobrium, & indignationem, hunc titulu posuisse. Erat enim illis ipse sensus, propterea quod in procuranda morte innocentis, ei fuerant molestissimi. Et hoc modo explicata haec ratio est satis probabilis, quam ex contextu Evangelico acute deduxit noster Cardinalis Toletus cap. 18. & 19. in Ioanne. Alio vero modo potest haec ratio explicari, Pilatum posuisse hunc titulum ex humano timore. Nam quia Iudaei illi comminati fuerant, *Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris: voluit quasi testimonio publico ostendere, & satis facere Caesari, quod regnum eius diligenter defendisset.* Voluit etiam omnibus satisfacere, cur ad mortem damnasset hominem, quem innocentem iudicauerat, scilicet quia accusatus esset, quod regnum affectasset, aut quod Regis Iudaeorum nome vsurpasset. Noluit autem scribere, *Se fecisse Regem Iudaeorum: sed simpliciter, Rex Iudaeorum*, vel in odium ipsorum Iudaeorum, quibus hoc displicebat, vel quia nunquam ipsum audierat dicentem esse Regem Iudaeorum: sed Regem, qui testimonium perhiberet veritati, sed ipsos tantum Iudaeos audierat hoc illi obijcientes, & ideo noluit scribere, se fecisse, aut dixisse Regem Iudaeorum: sed simpliciter, & indefinite, *Rex Iudaeorum.* Denique addit Cyril. Alex. libr. 12. in Ioan. cap. 31. & Aug. tract. 117. in Ioannem, diuina providentia factum esse, ad gloriam Christi, & Prophetiarum complementum, vt Pilatus etiam ignorans, quid faceret, regnu Christi Iudaeis reluctantibus, publice profiteretur. Vnde de hoc mystico intelligi fuisse scriptu in titulo Psal. 56. *Ne corrumpas tituli inscriptionem.* Quod ita explicuit etiam Nicolaus Papa. 1. Epist. ad Michael. Imperatorem. Vnde sumpsit Aug. occasionem dubitandi. *Si diuina providentia factum est, cur non potius Rex hominum, quam Rex Iudaeorum scriptum est?* Et respondet, intelligendos esse in illo titulo Iudaeos spirituales, id est, fideles, & iustos, qui filij Abrahae dicuntur ad Galat. 3. & ad Rom. 4. Quod quidem intelligendum est in mystico sensu, fortasse ab Spiritu Sancto intetro. Nam ad litteram Pilatus solu intellexit de Iudaeis carnalibus, a quibus Christus accusatus erat, quod ipso rum regnum affectasset.

Tituli crucis inscriptio talis a Pilato cur posita.

Tolet. Ioan. 19.

Tituli crucis inscriptio redunat in gloriam Christi.

Cyrl. August.

Psal. 56. Nic. papa. Augustin.

Galat. 3. Rom. 4.

Tituli crucis quoniam idiomate inscriptus.

Augustin. Euthym.

E Tertio narrat Lucas, & Ioannes, hunc titulum scriptum esse Hebraice, Graece, & Latine, quod tamen reliqui Euangelista non expresserunt: nec tamen negarunt. Intelligendum autem est, titulu non semel tantu partim Hebraice, partim Graece, partim Latine: sed ter potius in praedictis idiomatibus fuisse integre descriptum. Ita enim omnes expositores docent, & ex ipso titulo (qui Romae asseruatur) clare constat. Ratio etiam id persuadet. Vt enim notarunt Aug. tract. 117. in Ioan. Euthym. capit. 68. in Matth. scripsit Pilatus titulum illis tribus linguis, vt ab omnibus gentibus, & nationibus, quae ad diem festum Ierosolymam vencta ne, legi posset. Erant enim illae linguae praecipuae, & frequentiores in orbe: Hebraea propter antiquitatem, & quia illius regionis erat propria: Graeca propter sapientiam, & eloquentiam

Hb s Graeco

Tituli crucis mystica significatio.

Dan 7.

Psal. 71. Philip. 2.

Cyrl. Nic. Papa Theophyl.

Græcorum: Latina propter Romanorum potentia & gloriam; ergo ad hunc finem necessarium fuit, vt in vnaquaque harum linguarum integre scriberetur. In quo etiam significatum fuit Christi regnum per vniuersum terrarum orbem propagatum iri, & omnes gentes, ac lingnas Christi obsequio fuisse m&acipandas, iuxta illud Daniel. 7. Dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, & scribas, & lingua ipsi seruiens: & illud Psalm. 71. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiens ei. Et ad Philip. 2. Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Ita Cyril. Alexand. libr. 12. in Ioan. c. 30. significauit Nicolaus Papa loco citato. Addit Theophyl. Luc. 23. Hoc licet, non è mente scribensis, simbolum fuisse, quod potensissimi genitum, quales Romani, & sapientissimi, quales Græci, & religiosissimi, quales Hebræi regno Christi subiicendi essent. Et super Ioannem capit. 19. inquit, his linguis significatum esse, Dominum regem esse Philoſophia practica, naturalis, & theologica, quod fufius prosequitur.

SECTIO III.

Quando, & quomodo vinum, & acetum felle mixtum fuerint Christo ad bibendum data.

Ratio difficultatis est, quia Matth. & Marcus ante crucifixionem narrant datum esse Christo vinum ad bibendum, ita enim legitur in vulgata Latina. Nam iuxta Græcam Matt. non dicit, vinum, sed, acetum, & ita legunt Græci, Origenes, Chrysostomus, Theophyl. Euthymius. Et præterea inter se differunt, Nam Matthæus dicit illud esse Vinum felle permixtum, Marcus autem dicit fuisse, Myrrhatum vinum, Matth. quoque ait, Gustasse illud, non tamen bibisse, Marcus vero simpliciter negat accepisse. Post crucifixionem vero iidem narrant, datum esse Christo acetum ad bibendum in spongia. Luc. vero, & Ioannes prætermisso priorij potu vini, tantum acetum meminere. Ioannes autem in eo enarrando differt à prioribus Euangelistis, cum dicat acetum datum esse Christo occasione illius verbi, Siritio, quod in cruce protulit: alij vero dicunt propinatum illi esse acetum, statim ac dixit, Eli, Eli, &c.

Lyr.

Ante crucifixionem potus Christo datus.

Primo igitur omnium certum est, bis vt minimũ fuisse Christo potum in passione datum: Id enim expresse habetur ex Marco, & Matth. Vnde mirum est in hoc Lyranum super Matth. hallucinatum fuisse.

Secundo certum est, prius quam CHRISTVS Crucem ascenderet, illi fuisse propinatum vinum ad bibendum, statim ac in montem Caluarie peruenit, paulo antea quam crucifigeretur. Ita enim Matth. & Marcus significant, & credibile est, fuisse illius gentis consuetudinem, quando aliquis esset capite plerctendus, præsertim in Cruce, quod erat acerbissimum supplicium, vinum deferrent, quo possent hominem confortare, ne deficeret.

Difficultas vero est, an hic potus datus sit Christo semel tantum ante crucifixionem, vel etiam bis, atque adeo, an Matthæus, & Marcus de eodem potu loquantur. Communis sententia affirmat, fuisse eundem potum, qui reuera fuit vinum, vt Marcus ait, & in Matthæo, (vel ita est eligendum) vt etiam aliquot Græci codices habent, vel si legatur acetum, ita dictum est, quia erat vinum acidum, iamque acetum saporem referebat. Illud autem fuit myrrha conditum (vt Matthæus dicit) dicitur autem à Marco cum felle mixtum, quia vel simul fel habebat, vel per metaphoram, quia amarissimum erat, dictum est felle mixtum. Hoc autem vinum Christus non accepit, vt Marcus dixit. Quia licet illud degustauerit (vt Matt. refert) non tamen bibit, neque in stomachum traiecit. Ità fere hoc explicant, & Euangelistæ conciliant Hieronymus, Beda, Anselmus, & Augustinus libro tertio de consensu Euangelistarum capite vndeci-

Hierony. Beda. Anselm. Augustin. Hieronym.

mo. Alijs vero magis placet, Matthæum & Marcum de diuersis potibus esse loquutos. Quam sententiam indicat Euthymius cap 67. in Matthæum, & Theophyl. phylactus in Marcum, vtramque sententiam probabilem relinquit. Hanc vero posteriorem opinionem constanter defendit Cæsar Baronius in annalibus, anno. 34. noua quadam ratione quam eleganter, & erudite persequitur. Dicit enim, vinum myrrhatum non fuisse vinum amarum (vt cæteri omnes scriptores communiter existimant) sed vinum optimũ quod in vasis myrrhinis admixtis varijs speciebus condebatur, vt saporem odoremque gratissimum imbiberet, & ad confortandum hominem maiorem vim haberet. Huiusmodi enim vinum in vsu, magnoque pretio fuisse apud antiquos, probat ex Plinio libro decimo quarto Historiarum capite duo decimo, & ex Marciali, veteribusque alijs apud quos myrrhina appellatur. Ex nominis ergo similitudine coniectat hic author, huiusmodi fuisse vinum myrrhatum, de quo Matth. loquitur. Vnde consequenter colligit illud nõ fuisse propinatum Christo ex odio: sed ex commiseratione alicuius, qui id attulerat, vt aliquod solatium Christo, vel etiam alijs damnatis ad mortem afferret. Quod, cum gustare non luisset, ab alijs (inquit) qui eum odio habebant, vinum felle mixtum ei propinatum est. Et huic sententiæ fauet, quod Lyranus in Matthæo. refert ex traditione Iudæorum, statutum esse à senioribus eorum, vt damnatis ad mortem vinum aromaticum daretur, propter illud Proverbior. vltimo. Date siceram merentibus, & vinum iis, qui amaro sunt animo. Hæc sententia non est improbabilis, præsertim si (vt Græca frequentius habent) Matthæus acetum scripsit. Non enim placet, vt acetum nomine vinum ad corruptionem tendens, explicemus: aliqui etiam posset eodem modo exponi aliud acetum, quod post crucifixionem ei datum est: & eodem modo posset explicari prophetia, vnde non posset constare verum, & proprium acetum Christo fuisse propinatum. Et eadem ratione non placet, vt apud Matth. nomine felle intelligamus amaritudinem myrrhæ. Nõ enim metaphoris vti necesse est, vbi proprietates potest retineri verborum. Si vero (vt probabilius est) Matth. non acetum, sed vinum, scripsit (in quo Græci codices sunt emendandi: facile enim potuerunt corrumpi, propter vocis similitudinem, vt Iansenius notauit) hoc (inquam) positum, facile defendi potest, illud vinum fuisse vnum & idem, dummodo myrrhatum, & felle mixtum censetur. Si cui verò placuerit fuisse diuersa, non repugnabit Euangelio, aduerfabitur tamen fere omnibus expofitoribus. Rursus an illud vinum myrrhatum fuerit, tam pretiosum (vt Baronius scribit) mihi incertum est, & difficile est creditu, tanta diligentia & cura in crucifixorum vsus fuisse conditum. Nam si dicamus hoc beneficium specialiter fuisse Christo collatum, propter specialem alicuius deuotionem: id non sit probabile, cum Psal. 68. de illo scriptum sit. Consolamem me quesuis, & non inueni, ac statim subdatur. Dederunt in escam meam silnam iij, qui eum amore prosequabantur, vel non audebant illi subuenire, vel præ nimio dolore vix poterant; vel certe intelligebant non fore hoc illi gratum. Si autem dicamus huiusmodi vinum solum esse dari hominibus damnatis ad mortem, etiam id difficile credi poterit, præsertim cum authores scribant illam præciosam myrrhinam in vasis myrrhinis, quæ sunt pretiosissima, & rarissima admixtis varijs, & pretiosis rebus, solere condiri. Facilius ergo credi poterit, in eo vino admixtum aliquid myrrhæ, non ex odio, sed ex consuetudine: neque ob delicias, & gustum, (fortasse enim amarum erat) sed quod esset efficacius ad confortandum hominem, & impediendum, ne vapores caput hominis occuparent, vt ibidẽ ex Aristotele. Baronius refert. Nam si hunc effectum efficere potest vas myrrhinum, eundem poterit præstare

Theophyl.

Cæs. Baron.

Vinum myrrhinum.

Quale vinum ante crucifixionem Christo datum.

Quale vinum ante crucifixionem Christo datum.

Psal. 68.

præstare myrrha vino immixta. Sed hæc sint satis de re incerta, concordia enim Euangelistarum satis ex dictis constat.

Dubium.

Quæri verò potest, cur Christus illud vinum non biberit? De vino felle mixto, ait Theophyl. fuisse mortiferum, & habuisse venenum admixtum, & quia Christus elegerat mortem crucis, & non aliam, noluisse accipere. Sed hoc non video, quo fundamento dictum sit. Hieronymus ad mysticos sensus recurrit. Ait enim gustasse: sed non bibisse, vt significaret, se mortem gustaturum, non tamen in ea permanfurum. Alij dicunt significasse, gustasse se peccati pœnam, non tamen bibisse culpam. Fortasse literalis ratio est, quia tunc non indigebat potu, & noluit bibere sine causâ. Vel certe noluit tunc extinguere sitim, vt vehementius eam in cruce pateretur. Tū quia hæc maior pœna erat, quam illa quæ esse poterat in vini amaritudine. Tum etiam, vt in cruce impleretur prophetia, quæ de fili Christi erat prædicta. Si autem vinum myrrhatum erat dulce, & pretiosum, illud nec gustare voluit, cum vinum felle permixtum saltem gustauerit, vt omnem consolationem omnino respueret. Denique ipse dixerat in cœna, non gustaturum vinum vsque ad mortem quod voluit obferuare.

Spongia aceto plena Christo in cruce pendente oblata. Matth. 27. Marci. 15. Ioann. 19. Cyril.

Tertio dicendum est, Christo iam crucifixo, & in cruce pendenti in spongia propinatum fuisse acetum. Hoc constat ex omnibus Euangelistis. Sed superest inter expositores controuersia, an Euangelistæ omnes de eodem potu loquantur. Et ratio dubij est. Quod Matth. & Marc. dicunt spongiam fuisse arundini, vel calamo impositam, Ioannes autem inquit: *illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes, obulerunt ori eius.* Propter quod Cyrill. Alexandr. 12. libr. in Ioannem capit. 35. docet, diuersas fuisse has actiones. *Alij (inquit) calamo, alij ligno hyssopi potum Iesu offerebant.* Sed hæc dubitandi ratio non cogit ad hoc asserendum, nam si lignum hyssopi satis esse poterat ad sustinendam spongiam, non est difficile intelligere, ipsummet vocari potuisse arundinem, vel calamum, & ita sentiunt Theophylact. & Euthym. est tamen per se difficile creditu, lignum, seu culmum hyssopi fuisse aptum ad hoc munus, cū hyssopus herba sit humilis, & mollis, quæ non emitit longum, neque durum calamum, vt videlicet in Plinio libro 26. capite quarto, Dioscoride libro 3. capite 18. Vnde 3. Reg. 4. de Salomone dicitur, *disputauit super lignis, à cadro, quæ est in libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, quasi diceret, quæ est minima herba.* Quo circa hæc difficultas non tam est de concordia Euangelistarum, quam de intelligentia Ioannis, quomodo scilicet potuerit spongia hyssopo circumponi. Quidam igitur dicunt spongiam non fuisse impositam hyssopo: sed potius hyssopum mixtum aceto; & spongiam fuisse illoliquore, ex aceto, & hyssopo confecto; imbutam. Hanc interpretationem indicauit Theophylact. in Ioannem, & eam defendit Baronius loco citato quam dicit esse accommodatam textui Græco. Sed plane repugnat verbis Ioannis, cum aperte dicat, spongiam aceto plenam, hyssopo fuisse circumpositam, & non e contra acetum fuisse hyssopo conditum. Et textus Græcus eodem prorsus modo habet, quo Latinus vulgaris. Caietan. ergo respondet spongiam fuisse ligatam calamo, nexu herbe hyssopi. Sed, vt verba Ioannis melius accommodentur, intelligi potest, in summitate arundinis factum esse ex herba hyssopi, receptaculum quoddam, & veluti canistrum, in quo facile posset immitti, ac sustineri spongia. Atque hac ratione proprijsimè intelligitur, simul fuisse spongiam impositam & calamo & hyssopo. Qui modus fit etiam verisimilis ex eo, quod accommodatior erat, vt facie posset spongia poni in summitate calami; absque alio vinculo, & nexu.

Theophyl. Euthym. Hyssopus herba.

Plinius. Dioscori. 3. Reg. 4.

Theophyl. Baron.

Caiet.

Hyssopo spongia quo modo imposita.

Fr. Suarez tom. 4.

A. Maiorem rationem dubitandi offert differentia supra tacta in enarratione Euangelistarum. Nam Ioannes dicit Christo sitienti, & propria voce sitim explicanti, datum esse hunc potum. Alij verò dicunt post verbum illud. *Eli, Eli, &c.* quendam ex ijs, qui astabant, per iocum, & irrisionem accepisse spongiam, vt ei potum daret. Propter quam varietatem videtur posse defendi sententia illa Cyrilli, sapius datum esse acetum Christo in cruce pendenti. Cui etiam fauet modus loquendi Luca. *Illedebant ei milites, accedentes & acetum offerentes ei, dicentes, Si tu es Rex Iudeorum saluum te fac.* Sed tamen verior sententia est, de eadem re Euangelistas esse loquutos. Statim enim post illa verba. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Christus protulit illud verbum, quod solus Ioannes scripsit, *sitis*, quod propriè & de siti corporali intelligendum est. Reuera enim sitiebat, & (vt Cyrillus supra notauit) naturale ei fuit vehementem sitim pati, quia ab hora cœnæ nihil biberat, & semper vigilauerat, multumque laborauerat, ac vehementi agonia, & tristitia sudorem, ac sanguinem emiserat. Denique cruci affixus fere totum sanguinem fuderat, ac pene exhaustus fuerat. Quæ omnia ex natura rei acerbam sitim excitare poterant, quam Christus explicare voluit (præter mysticos, & spirituales sensus) vt ostenderet se non solum exterius, sed etiam interius vehementer torqueri. Sciens etiam inde futurum fuisse, vt Scripturæ implerentur, dum Iudæi, vel milites mouerentur ad nouam pœnam; & iniuriam illi inferendam in Scripturis prædictam, quam ipse non recusabat, quamuis eorum actionem non intenderet. Occasione igitur illius verbi à Christo prolato, oblatum est illi acetum, quod Ioannes explicauit. Alij Euangelistæ, quamuis hoc prætermiserint, non tamen negarunt. Quod autem Lucas in plurali loquitur, intelligendum est, sicut supra diximus, per syllepsim, seu synecdochem. Nā quod sit à multitudine, quāuis per vnum fiat, solet dici factum esse à pluribus.

Dubium. Ioan. 16.

Cyri. Luc. 23.

Responsio. Sitis Christi de cruce pendente unde orta. Mat. 27. Ioann. 19.

Sed inquiri hic solet, quomodo tam facile potuerint ad manum haberi spongia, aliæque instrumenta necessaria ad dandum potum Christo iam in cruce aceto. Responsio communis Caiet. Iansenij, & aliorum est, fuisse consuetudinem deferendi acetum quo potarent crucifixos, eorumque mortem accelerarent. At vero Cæsar Baronius supra contendit spongiam, acetum, & hyssopum adduci solita, vt cruciatus esset productior; & vehementior. Quia alia omnia apta erant ad sistendum sanguinem, siue acetum potaretur, siue vulneribus applicaretur, vt ex Plinio & alijs colligit. Sed ipse in eo discursu supponit acetum illud fuisse hyssopo conditum, quod nobis supra non placuit. Dicit tamen in præsentia potest, satis esse, quod vt cumque sit hyssopo admotum. Nam & per se habet ad hoc virtutem aliquam, & inde potest maiorem participare, sicut ex coniunctione etiam cum spongia ad eum effectum dicitur reddi efficacius. Aliud tamen videtur huic sententiæ obstare, quia verisimilius est voluisse milites, & Iudæos mortem crucifixorum accelerare potius, quam retardare, illos quidem, vt sese expedirent, neque cogentur ibi diutius adesse ad custodiam damnatorum: hos vero, quoniam secundum legem oportebat eadem die crucifixos è patibulo deponere. Quæ coniectura magis vrgebat in morte Christi, quia ex odio, & timore tumultus, vehementer optabant illum citissimè occidere. Tum etiam, quia erat dies festus. Sed hæc coniecturæ facile solui possunt. Quia milites non poterant immutare eam consuetudinem, si à iudicibus statuta erat, neque Romani Iudæorum legibus astringebantur. Quare cum hæc sententia principijs philosophicis sit magis consentanea, & Scripturæ, & Patribus non repugnet, præferenda videtur. Nam etiam Lyranus supra Mat. priorem sententiam rejicit. Etenim illa sine vllò

Dubium.

Cas Bar.

Acetum Christo in cruce eius datum.

Hh 3 fundat

Dubium.

Psal. 68.

August.

Euthym.

Matth. 27.

Hieronym. Eufin. Tertullian.

Responsio.

Fel Christo in escam quomodo, vel quando datum.

Tertullian. Lactan.

fundamento asserit, acetum potatum habere vim ad accelerandam mortem.

Ultimo tandem circa hunc Christi cruciatum inquiri potest, cur, sicut ad expletionem prophetiæ propinatum fuit Christo acetum in potum, non etiam datum fuit in cibum. Vtrumque enim Psalm. 68. prædictum erat, Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Neque enim negari potest, quin utraque pars huius prophetiæ Christum respiciat, cum utraque ab Evangelistis de Christo explicata sit. Respondent quidam ex Aug. super Psalm. 68. illa verba, Dederunt in escam meam fel, per modum prouerbij esse intelligenda, id est, incredibili acerbitate dolorum me cruciarunt. Est enim phrasis hæc in Scriptura erita satis, ac peruulgaris. Quam expositionem indicant etiam Theodoret. & Basil. sic exponentes. Ipsam cibum amarum mihi redderunt, quia cibus in dolore, & angustia sumptus, etiam si suauis sit, amarus redditur. Hæc expositio mihi non probatur, quia non seruat Scripturæ proprietatem absque sufficienti causa. Alioqui etiam potum aceti possumus metaphorice interpretari. Cur enim vnâ partem potius quam aliam proprie intelligemus? Euthym. igitur partim super Psal. 68. partim super Matt. multa commentatur, vt explicet hoc esse ad literam impletum, & dicit fieri potuisse, vel, vt aliqui porregerint Christo fel ad manducandum, vel fragmenta fellis aridi probuccella panis, aceto, vino ve diluta dedisse. Sed hæc, licet vera esse possint: tamen quia non colliguntur ex Euangelio, non videntur probanda. Nam iuxta hanc responsionem sequitur, saltem ex Euangelij non satis ostendi, illam prophetiam fuisse impletam. Quod videtur esse præterintentionem Matth. qui non sine causa fel nominauit, & expressit, vt communiter expositores ibi intelligunt, & Hierony. Psal. 68. & Ruinus in simbolo, & Tertul. li. contr. Iudæos, c. 10. Censet igitur, primam partem illius prophetiæ impletam esse, quando ante crucifixionem datum fuit Christo vinum felle permixtum. Quia etiam si fel datum sit in vino, vere dicitur datum esse in cibum. Non enim ita sunt intelligenda verba Psal. dederunt in escam meam fel, id est, in cibo meo miscuerunt fel: sed ipsam fel dederunt mihi in escam: hoc autem verissime, ac propriissime dicitur, etiam si id, quod datur in cibum, vino vel alteri liquori permixtum detur, vt sorberi potius possit, quam comedi, quod satis constat ex vulgari, & communi loquendi modo. Vere enim dicitur auis dari in escam, etiam si comminuta vel in ius redacta præbeatur. Et hæc est (vt existimo) intelligentia antiquorum Patrum, & propter hanc causam Tert. supra ita legit prædicta verba Psal. Miserrunt in potum meum. Lact. vero lib. 4. c. 18. dicit illa verba Psal. impleta esse in cibo, & potu, quæ antequam Christum Iudæi crucifigerent, illi obtulerunt.

SECTIO IV.

Vtrum Christus verbis, quæ in cruce protulit, testamentum condiderit.

Hanc propono dubitationem, tum vt occasione nobis præbeat breuiter explicandi verba, quæ Christus in cruce loquutus est: tum etiam quod ad intelligenda nonnulla Scripturæ testimonia, fideiq; mytheria conducere potest. Est igitur in primis supponendum, testamentum proprie significare vltimam hominis voluntatem, qua de sua hæreditate disponit, vt constat ex communi vsu huius vocis. Quia vero hominis voluntas non sit nota hominibus nisi per aliquod signum, aut instrumentum ideo ipsum etiam instrumentum, quo voluntas, testatoris continetur, ac panditur, testamentum solet appellari, & utraque significatio ad Deum est in Scripturis translata. Voluit enim Deus homines esse participes hæreditatis suæ. Et hanc suam voluntatem

varijs modis contestatus est, vnde hæc voluntas Dei hominibus significata, testamentum dicitur. Tamen, quia hæc voluntas Dei manifestatur homini per modum promissionis non absoluta, sed conditionata, ideo testamentum Dei dicitur etiam foedus, & pactum. Vnde Aug. lib. 1. locutionum de Genesi, num. 94. Amant (inquit) Scripturæ pro pacto ponere testamentum. Et ideo vbi Exod. 24. legitur. Hic est sanguis fœderis, Paul. ad Heb. 9. citat. Hic est sanguis testamenti, & vbi Genes. 17. circumcisio dicitur signum fœderis. Ecles. quadragesimo quarto dicitur, In carne eius fœvere fœdit testamentum. Rursus quia cõditio, sub qua Deus suam hæreditatem promittit, est obseruatio mandatorum eius, ipsum etiam Dei præceptum, testamentum appellari solet, vt Iosue. 7. Transgressus est testamentum meum, quod disposui ad eos, vt ibi notauit August. lib. quæstionum in Iosue. Hinc denique distinguuntur duo testamenta in Scripturis, nouum, & vetus, vt constat Ierem. 31. ad Galat. 4. ad Hebr. 8. quæ distinguuntur tum in diuinis promissionibus, quæ in testamento veteri præcipue erant temporales: in nouo autem spirituales, & æternæ: iuxta illud: Melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sanctum est, ad Heb. 8. Tum quia illud continebat præcepta externa, & carnalia: hoc autem interna, & spiritualia, iuxta illud. Pactum feriam cum domo Israel. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum super scribam eam, ad Heb. 8. Denique illud sacramenta habebat egena, & infirma, vnde iubebat, sed non iuuabat: hoc vero habet sacramenta efficacia gratiæ, quibus plurimum iuuat ad implendum, quod iubet, vt latissime tractat August. lib. toto de spiritu, & litera, præsertim c. 25. & lib. quæstionum in Exodum quæst. 166. & li. 3. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. Hinc denique ipsæ Scripturæ, in quibus hæc voluntas, & promissiones Dei continentur, testamentum nouum, & vetus dicuntur, tanquam instrumenta Dei voluntatem continentia, & significantia. Præcepta etiam ipsa vetera, & noua possunt dici vetera, & nouum testamentum, ac denique ipsa sacramenta, quæ etiam sunt signa, vel instrumenta pacti, promissionisq; diuine.

Secundo supponendum est, Christum Dominum testamentum condidisse non vetus & temporale: sed nouum, & æternum. Hoc in primis constat ex Paul. Hebræ. 7. dicente. Melioris testamenti sponsor factus est Iesus. Vocat autem sponsorem, quia (vt dicebamus) diuinum testamentum per modum pacti, & promissionis sit, dando leges, & præcepta, & promittendo hæreditatem seruantibus ea, & ideo ca. 8. vocat Christum, Mediatorem noui testamenti. Quia Deus per Christum nouum testamentum condidit, & bona illius repromisit, quæ suo sanguine idem Christus nobis promeruit, & ideo sanguis eius dicitur, Sanguis noui testamenti. Marc. 14. Luca. 22. & 1. ad Corint. 11. & ad Heb. 13. dicitur, Sanguis testamenti æterni. Quia Christus testamētum quod condidit, suo sanguine ita confirmauit, vt in æternū duraturum sit, vel simpliciter, quantum ad bona, quæ promisit, vel vsque ad finem sæculi, quoad leges, & sacramenta, quæ stabiluit. Et hinc colligitur, Christum, ante mortem suam condidisse hoc testamentum, quia prior debet esse institutio testamenti, quam mors testatoris, testamentum enim morte confirmatur, vt Paulus docuit ad Hebr. 9. Alioquin (inquit) nondum ualuit, quæ am dū uiuū, qui testatus est. Vbi de Christo Domino loquitur, supponit ergo Christum, dum vixit, testamentum condidisse, Loquimur autem de testamento, vt significat vltimam voluntatem verbis aut signis sufficienter expressam, siue sit scriptum, siue non, hoc enim nihil ad rem præsentem refert.

His ergo positis difficultas superest, an Christus Dominus in cruce posita, hoc testamentum condiderit, vel ante. Prima sententia esse potest, Christum in cruce testamentum condidisse. Primo, quia si verba

Testamentum Dei quod sit. Augustin. Exod. 24. Hebr. 9. Gen. 17. Ecl. 44. Iosue. 7. August. Testamentum nouum & vetus. Ierem. 31. Galat. 4. Hebr. 8. Ierem. Hebr. 8. Augustin. Testamentum nouum, & æternum. Christum condidit. Hebr. 7. Hebr. 8. Marc. 14. Luc. 22. 1. Corint. 11. Hebr. 1. Hebr. 9. Prima sententia. si verba

si verba Christi in cruce spectemus, inuenientis omnia, quæ in prudenti testamento condendo obseruari solent. Primo enim solet is, qui testatur, animam suam Deo offerre, & commendare: hoc Christus in cruce præstitit. Secundo solet, qui testatur, si ab aliquibus passus est iniurias, eas in testamento remittere, quod etiam Christum in cruce fecisse legimus. Tertio, qui testatur, prouidere solet filiis, si eos habet, vel parentibus, si eius ope indigent, vel amicis: Christus autem in cruce, & matris curam habuit, & amici Ioannis, ac spiritualis filij: vnde Ambros. Epist. 82. in fin. *Testatur in cruce Christus, & inter matrem, a qua discipulum diuidebat pietatis officium. Denique hereditatem promittit qui testatur, hanc Christus latroni pollicetur in cruce, & in persona eius, omnibus in se credentibus, ac vere penitentibus. Secundo ibi concurrebant omnes circumstantiæ ad condendum testamentum necessaria. Solet enim testamentum, quando necessitas, aut periculum prius non vrget, in fine vitæ institui: Christo autem nullum imminere periculum, cum horam mortis suæ præficeret, non ergo illi fuit necessarium testamentum condere ante vitæ terminum. Fuit autem conueniens vsque ad illud tempus differre, tum vt ostenderet in sua voluntate, & consilio omnia momenta esse posita, tum etiam, vt ostenderet liberum, suiq; iuris, etiam si clauis fixus, & in hostium potestate, quasi vincus, & captiuus esse videretur. Deinde, vt testamentum eius ita, ac esset absolutum, seu (vt ita dicam) immediate post mortem confirmaretur. Tandem quia, vt testamentum sit validum, oportet vt solenne sit, & coram testibus fide dignis fiat, testamentum autem in cruce institutum, maximam solennitatem habuisse necesse est. Nam publice, & coram omni plebe fiebat, & in loco alto, ac voce publica, vt à nemine possit ignorari, & coram testibus fide dignissimis, Maria Virgine, Ioanne Euangelista, Magdalena, & aliis. Tertio tunc Christus condidit testamentum nouum, quando abrogauit prius. Quia (sicut Paulus ait ad Hebr. 8. *Dicens nouum, veterauit prius, quod autem antiquatur, & fenestrat, prope interitum est, ita nos dicere possumus, instituendo nouum Testamentum abrogasse prius. Sed Christus in cruce pendens, dixit. Consummatum est.* Quo verbo significauit impletas fuisse omnes Prophetias, omnesque umbras, & figuras, & consequenter consummatum testamentum, quod in illis fundabatur, ergo illo verbo significauit Christum & nouum testamentum fuisse tunc plene conditum, & antiquum ablatum, vt explicuit D. Thom hic. q. 47. art. 2. ad 1.*

Secunda sententia esse potest, Christum Dominum non in cruce, sed in nocte cœnæ condidisse testamentum nouum. Hæc videtur antiquorum Patrum sententia. Damasc. lib. 4. cap. 14. *Cum voluntarium (inquit) mortem nostræ causæ suscepturus esset, ea nocte qua se ipsum tradebat, testamentum nouum sanctis suis discipulis, & Apostolis, ac per illos omnibus, qui in eum credunt, instituit.* Indicauit etiam Tertullianus lib. 4. contra Marc. c. 40. vbi de mysterio, quod Christus in cœna perfecit sermonem habens, inquit: *Sic, & in calicis mentione testamentum constituit, sanguine suo obsecratum.* Vbi alludit ad verba, quæ Christus in cœna protulit. *Hic est sanguis meus noui testamenti, illius scilicet, quod ipse tunc condebat.* Quod etiam significauit Chrysostomus homil. 83. in Matth. dicens. *Hoc ipsum testimonium nouum confirmat. Et quemadmodum vetus pecudes, & vitulos habebat, eodem modo nouum Dominum possidet sanguinem.* Et idem sentit Ambros. 1. ad Corint. 11. Secundo hoc idem probatur ex verbis Christi Lucæ 22. *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine vel (vt Matth. & Marc habent) Hic est sanguis noui testamenti.* Quo loco omnes expolitores Chrysost. Theophyl. Euthym. Ansel. Ambro. aduertunt opposuisse Christum sanguinem suum sanguini hircorum,

& vitulorum, quo antiquum testamentum sanctum est, dicente Moysè Exod. 24. *Hic est sanguis testamenti, quem mandauit ad vos Deus.* Sicut ergo Moyses dicens illa verba obsignauit vetus testamentum, ita Christus dicens: *Hic est sanguis noui testamenti, nouum testamentum obsignauit:* Non potest autem testamentum obsignari, nisi etiam condatur, ergo ibi etiam conditum est nouum testamentum. Tertio ex his, quæ gesta sunt in cœna. Ibi enim Christus præcipua præcepta legis nouæ discipulis tradidit, nimirum præceptum charitatis. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, & illud, Mandatum nouum do vobis, & præceptum noui sacrificij. Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus etiam verbis vsum præcipui sacramenti præcepit. Ibi etiam facta est promissio remissionis peccatorum, quæ virtute cõtinet promissionem gratiæ, & gloriæ, & non est facta vni, vel alteri: sed omnibus presentibus, & absentibus. *Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In his autem quasi in primis quibusdam capitibus continetur nouum testamentum, in quo per se, & essentialiter tantum sunt præcepta fidei viuæ, & sacramentorum, cum promissione æternæ hereditatis. Deinde hoc totum gestum est coram legitimis testibus, qui futuri erant principes Ecclesiæ, & ministri noui testamenti, 2 ad Corint. 3. 2 Cor. 3. quod ministerium in eadem cœna sunt consequuti. Nam illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem,* Luc. 22. ordinati sunt sacerdotes, & dispensatores mysteriorum Dei. ad Corint. 4. non debuerunt autem ministri testamenti ante ipsum testamentum iniciari, sed in ipso testamento solent institui. Denique tempus illud aptissimum erat ad testamentum condendum, quia tunc Christus valedixit discipulis suis, vt ad passionem, & mortem iret. Vnde oportuit, vt prius disponeret ea, quæ ad nouum testamentum pertinebant.

Tertia sententia esse potest, Christum neq; in cœna, neq; in cruce testamentum condidisse: Sed paulatim in discursu vitæ suæ, præsertim à baptisate, & prædicatione sua. Fundamentum est, quia condere testamentum nouum nihil aliud fuit, quam legem nouam ferre sub expressâ promissione gratiæ, remissionis peccatorum, ac regni cœlorum, noua sacramenta, ac nouum ritum colendi Deum instituendo: Sed Christus non præstitit hoc in sola cœna, & cruce, sed prædicto tempore. Nam statim à principio prædicationis cœpit promittere regnum cœlorum, eamque promissionem sapissimè in discursu prædicationis suæ confirmauit. Deinde vel in Baptismo, vel pauld post sacramentum baptisimi instituit, qui est quasi fundamentum, seu initium nouæ legis, & ianua, qua Christi hereditatem adimus. Rursus alia sacramenta discursu temporis instituit, nec de omnibus constat, quando sunt instituta, quamuis cõstet de aliquibus. Ad hæc præceptum fidei de suo aduentu, ac de diuinitate sua, quæ est vna ex præcipuis conditionibus noui testamēti, multo ante cœnam sufficienter prædicauit, ac promulgauit Christus Dominus: ergo non vno, vel alio definito actu ac tempore condidit hoc testamentum: sed successione temporis, ac diuersis actionibus. Ex hoc autem discursu (si rectè procedat) aperte colligitur, nouum testamentum non fuisse à Christo integre conditum ante mortē. Multa enim ex præcipuis, ac valde necessarijs, addita sunt post resurrectionem eius, nam eo tempore institutum est sacramentum penitentiæ, & præceptum confessionis latum: imo & præceptum baptisimi antea datum nõ erat. Monarchia etiam Ecclesiastica postea instituta est, & suprema potestas Petro delegata, antea enim solum erat promissa, hæc autem omnia constitunt integre nouam legem, seu nouum testamentum.

Vt rem hanc exacte explicemus, duplici ratione Christi personam considerare possumus. Vno modo vt personam publicam, id est, vt caput, & auctorem, summumq; Ecclesiæ Pontificem, ac legislatorem. Secundo, vt personam priuatam habentem pro-

Exod. 24.
Ioan. 13.
Luc. 22.
Matth. 16.
2. Cor. 3.
Luc. 22.
1. Cor. 4.

Ambros.

Heb. 8.

Ioan. 19.

D. Thom.

2. Sententia.

Damasc.

Tertul.

Chrysost.

Ambros.

Luc. 22.

Matth. 26.

Marc. 14.

Chrysost.

Theophyl.

Euthym.

Anselm.

riam aliquam, & specialem cognitionem. Sicut enim solet distingui duplex ratio in gratia Christi, scilicet capitis, & priuata personæ, ita nos hanc duplicem rationem in eius voluntate considerare possumus, & sub vtraque intelligi potest condere testamentum, & declarare vltimam voluntatem suam. Et nouum quidem testamentum proprie condidit vt caput, & Pontifex Ecclesiæ. Quia condidit illud vt legislator, & quatenus virtutem habet ad infundendam gratiam, & gloriam in coheredes suos. Vt priuata autem persona diceretur condere testamentum: si tantum vt homo ex bonis temporalibus, & humanis aliquid legasset.

Dico ergo primo, Christus Dominus vt caput, & Pontifex Ecclesiæ nullo modo instituit testamentum nouum in cruce pendens. Hæc conclusio probatur. Quia Christus in cruce nullum verbum protulit, quod ad hoc testamentum condendum pertineat. Quod breuiter ostenditur discurrendo per singula verba, quæ in cruce protulit, quæ septem ab Euangelistis referuntur.

Primum est illud, *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Quod retulit Lucas capite. 23. Quibus verbis ostenditur, in primis (vt Irenæus ait libro 3. contra Hæres. cap. 20.) longanimitas, patientia, misericordia, & bonitas Christi, dum etiam eos, qui ipsum occidebant excusat, pro eisque orat. Deinde (vt ait Cyprian. serm. de passione) ostendit se Christum in verbis illis Pontificem, ac mediatorem inter Deum, & homines. Quia (vt Paul. dicit ad Hebræos 5.) Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, vt condolere possit ijs qui ignorant, & errant. Vnde Leo Pap. ser. 4. de passione, Passio (inquit) Christi salutis nostræ continet sacramenta, quam Dominus Iesus ita ad omnium susceptis salutem, vt inter clauos, quibus ligno tenebatur affixus, & pro interfectis suis paterna clementia supplicaret, & diceret, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Paulus autem ad Hebræos 5. de Christo Pontifice loquens ait. Qui in diebus carnis sue preces, supplicationesque ad eum qui posuit illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Exauditus autem dicitur, ad ostendendam vim, & efficaciam illius orationis. Eo enim modo exaudita fuit oratio, quo Christus exaudiri voluit. Vnde licet, nõ omnibus crucifixoribus dimissum sit peccatum: nihilominus tamen oratio Christi suum effectum consequuta fuit, quia Christus (vt ait Theophyl. Luc. 23.) non absolute voluit omnibus dimitti: sed omnibus qui illius poenitentiam agerent. Vnde Hieronym. in illa verba Isai. 27. Idcirco super hoc dimitteretur iniquitas domui Iacob. Propter hoc (inquit) id est, propter Christi orationem, auferetur peccatum eius, si voluerit agere poenitentiam, & merebitur benedictionem Dei, qui sibi maledictionem fuerat imprecatus, dicens: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Itaque ea ratione & veniam poenitentibus obtinuit, & auxilium sufficiens, quo poenitere possent. Adde etiam ex D. Thom. supra quæst. 21. artic. 4. ad 2. & Euthym. Luc. 23. illa oratione obtinuisse Christum efficacem auxilium ad peccati remissionem cum effectu consequendam: hoc tamen modo non esse factam pro omnibus, sed pro prædestinatis tantum: & hoc sensu videtur dixisse Leo Papa serm. 11. De eius orationis potentia fuisse, vt predicatio Petri Apostoli ex ijs qui dixerunt, Sanguis eius super nos, & super filios nostros, multorum ad poenitentiam corda conuerteret, & vno die baptizarentur tria fere millia Iudeorum, fieretque cor vnum, & anima vna: paratorum iam pro eo mori, quem poposcerant crucifigi. Et ita etiam censent multi confessionem latronis, & centurionis, & eorum, qui reueriebantur percurientes pectora sua, huic Christi orationi esset adscribendam. Denique multi existimant, propter hanc Christi orationem, Iudeorum supplicium per quadraginta, & eo am-

plius annos dilatum esse, vt possent (si vellent) poenitentiam agere, sui que peccati remissionem consequi. Quod indicat Cyprian. supra, vbi copiose, & eleganter de huius orationis efficacia tractat. At vero in huius orationis verbis nihil est quod ad testamentum nouum condendum pertineat, quia licet Christus exemplum nobis dederit pro inimicis orandi: non tamen illis verbis aliquid præcepit, vel promisit, vel aliquem noui testamenti ritum instituit.

Secundum verbum Christi in cruce fuit ad latronem: *Hodie mecum eris in paradiso*, de quo multa in superioribus dicta sunt. Et hoc etiam fuit quidem verbum summi Pontificis, qui potestatem habebat excellentiæ ad remittenda peccata, & dandi gratiam, ac perseverantiam in illa, atque adeo promittendi regnum cælorum: sed neque hoc verbum aliqua ratione ad nouum testamentum condendum spectauit. Sicut etiam, cum dixit Magdalena. *Remittuntur tibi peccata tua*, ille fuit quidam actus potestatis excellentiæ, & remissionem peccatorum per eum præstitit: non tamen propterea ad institutionem noui testamenti pertinuit.

Tertium verbum Christi fuit ad matrem, *Mulier, ecce filius tuus*: Et ad Ioannem, *Ecce mater tua*. Quod quidem fuit verbum pietatis & charitatis, quo ostendit quanta cura & sollicitudine res matris curabat, quantumque dolori eius & orbitati compatietur. Fuit etiam (vt Augustin. dicit tract. 119. in Ioannem) exemplum, quo docuit, quomodo sint honorandi parentes. Per se autem constat illa verba nihil pertinuisse ad noui testamenti institutionem. Imo neque illis verbis explicuit Christus aliquem actum pertinentem ad ipsum, vt caput Ecclesiæ, seu vt personam publicam: sed fuit actus personæ priuatae, quæ curam gerebat matris suæ. Quamquam enim Cyrillus lib. 12. in Ioan. capite 34. reprehendat eos, qui dicunt Christum carnis coniunctione commotum fuisse, tamen non videtur negandum, quin propter specialem coniunctionem, quam secundum naturam humanam Christus habebat cum Virgine, specialem illius curam gesserit, vt Augustin. supra docuit. Chrysost. Theophyl. & Euthym. in Ioannem. Neque ipse Cyrillus hoc negare potuit. Nam statim subdit, illo actu, & re ipsa nos docuisse Christum honorandos esse parentes: ergo tunc Christus loquutus est ad Virginem vt ad parentem. Imo Chrysostom. ait, hoc factum obstruxisse Christum os Marcionis, Nam, si non esset genitus (inquit) secundum carnem, neque matrem habuisset, cuius gratia tantam circa eam solam habuisset providentiam? Vnde eleganter Cyprian. sermone de passione Domini. Considero te in cruce de matre sollicitum, cui volenti loqui recum, cum euangelizares, negaueras retro actis diebus colloquium. Nunc materno moueris affectu, & thalamum humanitatis tuæ cubiculario dilecto commendas, & prouides sedulo benedicta inter mulieres Apostolicam clientelam, & obsequium virginis, virgini discipulo tradis. Sensus ergo Cyrilli est, Christum non fuisse commotum ex sensibili affectu, sed ex ratione distante matrem esse honorandam. Cur autem Christus communi nomine mulieris Virginem appellarit, dixi superius disputat. 1. huius tomi, sect. 1. Quam etiam ob causam, eam potius Ioanni, quam alteri commendauerit, alterius negotij est. Dicit autem potest breuiter, mortuum iam tunc fuisse Iosephum (vt in superioribus diximus) ex Apostolis vero solum Ioannem affuisse cruci, & sua constantia, & amoris significatione tantum honorem, tantumque beneficium meruisse: ad quod etiam plurimum conculit singularis eius puritas, & virginitas, & quod, (vt par est credere) singulari amore Virginem prosequeretur, & (quod caput est) quod eum Christus vnice diligebat. Neque vero desuere quidam, qui affirmarent, & scriptis proderent, tam efficacia fuisse illa Christi verba, vt proprii, ac Phyl-

Secunda Christi pendens in cruce vox. Luc. 23.

Luc. 7.

Tertia Christi de cruce pendens vox. Ioan. 19. August.

Cyrl.

Augustin. Theophyl. Euthym. Chrysost.

Cyprian.

Christus vt caput, & Pontifex Ecclesiæ nullo modo instituit in cruce non condidit.

Prima Christi in cruce pendens vox. Luc. 23. Iren. orat.

Cyprian.

Hebr. 5.

Leo Papa.

Hebr. 5.

Oratio Christi de cruce precantio exaudita quomodo.

Tertul.

Hieronym.

Luc. 23. D. Thom. Euthym.

Leo Papa

fitum effectum effecerint, quem significabant, ita ut veras, & phycas relationes matris, & filij, Virgini, Ioannique impreflerint. Sed hoc fictitium est, & impossibile. Quia relationes non possunt imprimi sine fundamento. Illud tamen verisimile est, Christum illis verbis imprefisse Virgini, & Ioanni singularem quendam mutuum affectum maternum, ac filialem. Sed de hoc alias.

Matth. 27. Marc. 15.

Quarta, & quinta Christi pendentes de cruce vox

Ioan. 19.

Sexta Christi pendens de cruce vox.

Luc. 18.

Septima Christi pendens de cruce vox.

Ioan. 15.

Sap. 3.

Deut. 31.

Obiectio.

Responsio.

Quartum verbum est, *Deus Deus meus*, ut quid deliquisti me? De cuius sensu nihil hoc loco dicam, quoniam, si lud fati tractavi in priori tom. disp. 33. sect. 1. & inferius disp. 38. sect. 2. iterum de illo sermo redibit. Certum ergo est, verbum hoc, cum nec promissionem, nec preceptum contineat, ad rationem testamenti nullo modo pertinere: sed solum fuisse quandam ostensionem grauissimi doloris, & afflictionis, qua Christus patiebatur in inferiori parte absque vlla solatio, quod in eam redundaret. Et eadem ratio est de quinto verbo, *sitio*, de quo in precedenti sectione multa diximus. Verum que enim fuit prolatum tantum ad explicandum dolorem animi, & corporis, ut veriusque veritas, & acerbitas poenae manifestaretur.

Sextum verbum, *Consummatum est*, nullam institutionem continet, nec promissionem, aut preceptum: sed solum sanctificationem Christi, quod iam prophetiae completae essent, que de passionibus praedictae erant. Ac si diceret, nihil aliud iam superest in mea passione implendum, sicut Luc. 18. dixerat, *Ecce ascendimus Ierosolymam, & consummabuntur omnia quae dicta sunt a Prophetis de filio hominis*. Hic est enim sensus literalis, illius verbi, quod Christus protulit, ut significaret mortem suam non casu accidere, sed eo tempore, ac modo, quo a Deo praordinata erat, & praedicta. Quod autem testamentum vetus consummaretur, id est, aboleretur, consequutum quidem est ex morte Christi, hoc tamen non est proprie illo verbo significatum. Quia nec verbum, *Consummatum est*, id proprie significat, nec tunc, quando Christus illud protulit testamentum vetus exoleuerat, sed paulo post in morte eius abrogatum est.

Septimum verbum fuit, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, Quod statim praese refert nihil continere sub sese, quod ad institutionem testamenti noui pertineat, neque prolatum esse a Christo, ut exerceret aliquod munus capitis, & Pontificis: sed solum ut ostenderet affectum, pietatem, ac reuerentiam, quam erga patrem habebat suum. Et aduenisse iam tempus, de quo ipse praedixerat Ioan. 15. *Exiui a patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. Et ut confutaret haereticorum blasphemiam, qui propter superiora verba, *Deus Deus meus*, &c. desperationem illi imponere ausuri erant. Nam in hoc verbo ostendit summam certitudinem, & securitatem quod suus spiritus esset sub tutela, & protectione Dei. Hoc enim proprie metaphorica illa locutio significat, iuxta illud Sapientiae 3. *Iustorum anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis: visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace, & Deuter. 33. Omnes sancti in manu illius sunt*. Adhuc etiam aliqui eo verbo indicasse Christum certitudinem suae resurrectionis. Nam verbum illud commendandi, iuxta proprietatem verbi Graeci, significat traditionem alicuius rei, veluti in depositum, ut seruetur, & post exiguum tempus restitua-

Ex his ergo omnibus satis constat, nullum in verbis Christi prolati in cruce, vestigiū fuisse institutionis testamenti noui, cum tamen de ratione testamenti sit, ut propriis, & claris verbis instituat. Dicit aliquis non verbo, sed facto ipso instituisse testamentum nouum, proprium sacrificium offerendo, quo testamentum illud confirmatum est. Sed hoc nullius momenti est, quia aliud est obfirmare testamentum, aliud condere, sicut etiam inter homines testamentum morte confirmatur, id est, stabile, &

A irreuocabile fit: non tamen in ipsa morte fit, sed factum supponitur. Adde (quod infra ostendemus) illud sacrificium crucis non fuisse sacrificiū proprium nouae legis, ut propter solum illud possit dici aliquo modo tunc esse testamentum nouum conditum.

De secundo, Christus Dominus ut caput, & princeps Ecclesiae praecipue condidit nouum testamentum in coena, quoad id quod in eo est praecipuum, quamuis aliqua, quae ad illius integritatem pertinet, aliis temporibus instituerit. Priorem partem huius assertionis probant, quae adduximus in secunda sententia, ut potest breuiter ita explicari. Quia tunc aliquis proprie dicitur instituire testamentum, quando aliquibus relinquit omnia bona sua, sed Christus in coena reliquit Ecclesiae suum corpus, & sanguinem, atque seipsum totum, in quo & omnes diuitiae eius, & omne bonum continetur: vbi non incommode applicari potest illud Zach. 9. *Quod est bonū eius, & quod pulchrum eius, nonne frumentum electorum, & vinum germenans virgines?* Deinde tunc etiam promisit Ecclesiae suum spiritum, & praecipua praeccepta tradidit (ut supra dicebamus) ac denique noui testamenti expressam mentionem fecit: ergo sine dubio tunc praecipue condidit testamentum, quod suo etiam sanguine tunc in cruce immolato sancit: postea vero in sacrificio cruento omnino stabiluit ac confirmauit. Posterior pars assertionis satis probatur ex iis, quae in tertia sententia adducta sunt. Nam cum testamentum nouum multa contineat, potuit pro ratione diuinæ Sapientiae temporibus opportunis quoad diuersa praeccepta, & sacramenta paulatim, & successiue perfici. Neque est inconueniens, testamentum hoc prius fuisse morte testatoris confirmatum, quam fuerit omni ex parte absolutum, quia hoc ipsum indicium fuit, testatorem non diu fuisse inter mortuos permaniturum, sed paulo post ad vitam rediturum, atque omnibus rebus suis vltimam manum impositurum, antequam in caelum ascenderet.

Dico tertio, Christus ut priuatus homo proprie testamentum non condidit. Quia nulla bona temporalia habuit, de quibus disponderet: si autem aliquid egit quod vmbrae testamenti haberet, illud potius in cruce, quam alibi factum reperitur. Hoc probant adducta in prima opinione, & nihil amplius. Atque haec de Christi passione sufficiant.

Christus, ut caput, & princeps Ecclesiae noui testamenti praecipue in vltima coena condidit. Zach. 9.

Christus ut priuatus homo testamentum proprie non condidit.

QVÆSTIO XLVII.

De causa efficiente Passionis Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de causa efficiente passionis Christi.

Et circa hoc queruntur sex.

Primo, vtrum Christus fuerit ab alio occisus, vel à seipso.

Secundo, ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

Tertio, vtrum Pater tradiderit eum ad patiendum.

Quarto, vtrum fuerit conueniens, ut per manus Gentium pateretur, vel potius à Iudaeis.

Quinto, vtrum occisores eius eum cognouerit.

Sexto, de peccato eorum, qui Christum occiderunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus fuerit ab alio occisus, an à seipso.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod Christus non fuerit ab alio occisus, sed à seipso. Dicit enim ipse, Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam. Ille autem dicit aliquē occidere, qui animam eius tollit. Non est ergo Christus ab alio occisus, sed à seipso.*

255. Infr. q. 50. art. 1. ad 2. q. 51. art. 3. Cor. Et. op. 3. ca. 337. 338.

2. Pra-